

T.C
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

**TÜRKİYEDEKİ KIRDAN KENTE OLAN
GÖÇÜN SOSYAL VE EKONOMİK
NEDENLERİ ERZİNCAN İLİ MERKEZ
İLÇESİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Oben LALELİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi İBRAHİM AKKAŞ

Erzincan 2019

TEZ BİLDİRİMİ

"Türkiye'deki Kırdan Kente Olan Göçün Sosyal ve Ekonomik Nedenleri Erzincan ili Merkez İlçesi Örneği" isimli "**Yüksek Lisans**" tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir, Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini: aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Oben LALELİ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

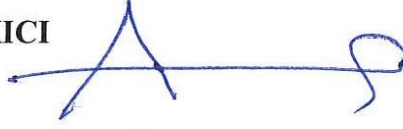
Bu alışma, İktisat Anabilim Dalının İktisat Bilim Dalında jürimiz tarafından **Yüksek Lisans** Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman /Jüri: Dr. Öğr. Ü. İbrahim

AKKAŞ:

Jüri: Doç. Dr.A.Burhan ÇAKICI

Jüri: Dr.Öğr.Ü.Şerafettin KELEŞ

TÜRKİYEDEKİ KIRDAN KENTE OLAN GÖÇÜN SOSYAL VE EKONOMİK NEDENLERİ ERZİNCAN İLİ MERKEZ İLÇESİ ÖRNEĞİ

Oben LALELİ

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ocak 2019

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Akkaş

ÖZET

Bu çalışmada Türkiye’de kırdan kente doğru göç faaliyetlerine neden olan sosyal, ekonomik, psikolojik faktörler ve göç sonrası ortaya çıkan sosyal, ekonomik, psikolojik sorunların tespiti amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde çalışmanın teorik altyapısı kırdan kente göç ile ilgili daha önceki yapılmış olan çalışmalardan oluşturulmuştur. Bölgedeki göçün ekonomik, sosyal ve psikolojik nedenlerinin ortaya konulması için Erzincan ili merkez ilçesine bağlı mahalle ve köylerde sürekli ikamet etmekte olan hane reisleriyle yüz yüze 280 adet anket çalışması yapılmıştır. Bu anket çalışması sonucunda elde edilen yatay kesit verileri LISREL 8.72 ve SPSS 13 paket programları kullanılarak Yapısal Eşitlik Modeli ile analiz edilmiştir.

Yapılan analizler neticesinde, ekonomik, sosyolojik ve psikolojik etkenlerin istenmeyen bir olgu olan göçe önemli derecede sebebiyet verdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Göç, Ekonomik Yapı, Sosyal Yapı, Yapısal Eşitlik Modeli, Erzincan

**RURAL TO URBAN AREAS WITH A MİGRATION OF THE SOCIAL AND
ECONOMICAL REASONS ON TURKEY ERZİNCAN CENTRAL SUB-
SAMPLE**

Oben LALELİ

Erzincan Binali Yıldırım University, Institute of Social Sciences

Department of Economics Master Thesis, January 2019

Thesis Advisor: Lecturer. Member İbrahim Akkaş

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the social, economic and psychological factors that cause migration activities from rural to urban areas in Turkey and the social, economic and psychological problems that occur after migration. Within the framework of this objective, the studies that have been done previously on migration from the rural to the urban areas have been created. 280 surveys were carried out with the heads of households who reside continuously in the districts and villages of the Central District of Erzincan province in order to reveal the economic, social and psychological reasons of migration in the region. The horizontal section data obtained as a result of this survey were analyzed by using LYSREL 8.72 and SPSS 13 package programs with structural equation model.

As a result of the analyses, it has been determined that the economic, sociological and psychological factors causing the migration, which is an undesirable phenomenon, are important..

Keywords: Rural Migration, Economic Structure, Social Structure, Structural Equation Model, Erzincan

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarından dolayı, Danışman Hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi İbrahim AKKAŞ'a ve İktisat Bölümü'nün diğer öğretim üyelerine teşekkür ederim.

Araştırmanın bütün aşamalarında yakın ilgi, destek ve teşviklerini esirgemeyen aileme, ayrıca bu çalışmanın ve benim üzerimde büyük emeği olan Sayın Dr. Öğr. Üyesi Şerafettin KELEŞ'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

OBEN LALELİ

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ	I
TEZ KABUL TUTANAĞI.....	II
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VI
SİMGELER	IX
KISALTMALAR.....	X
ŞEKİLLER LİSTESİ	XI
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	XII
TABLO LİSTESİ.....	XIII
GİRİŞ	1

I.BÖLÜM

KIR, KENT ve GÖÇ KAVRAMLARI

1.1. Kır ve Kent Kavramları	3
1.2. Göç Kavramı.....	5

II. BÖLÜM

GÖÇ TÜRLERİ

2.1. İrade Esasına Dayalı Göçler	9
2.2. Göçün Yoğunluğu Esasına Dayalı Göçler	10
2.3. Ülke sınırları Esasına Dayalı Göçler	11
2.4. Yerleşme süreleri Esasına Dayalı Göçler	12
2.5. Göç Eden Nüfusun Niteliği Esasına Dayalı Göçler.....	13

III. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE GÖÇ TÜRLERİ

3.1. İç Göçler	16
3.1.1. Mevsimlik Göçler	18
3.1.2. Sürekli Göçler	18
3.1.3. Emek Göçleri	19

3.1.4. Zorunlu / Gönüllü Göçler	19
3.2. Dış Göçler	20
3.2.1. Beyin Göçleri	21
3.2.2. İşçi Göçleri	22
3.2.3. Mübadele Göçleri	23

IV. BÖLÜM

SOSYAL HAREKETLİLİK KAVRAMI

4.1. Sosyal Hareketlilik ve Göç	25
4.2. Türkiye’de Geçmişten Günümüze Kadar Yaşanan İç Göç Hareketleri	27
4.2.1. Kırsal Kesimin Kente Göç Etmesinin Nedenleri	31
4.2.1.1. Ekonomik Nedenler	31
4.2.1.2. Sosyal ve Siyasal Nedenler	34
4.2.1.3. Demografik Nedenler	35
4.2.1.4. Diğer Nedenler	37
4.2.1.4.1. Göçe Neden Olan İtici Nedenler	37
4.2.1.4.2. Göçe Neden Olan Çekici Nedenler	40
4.2.1.4.3. Göçe Neden Olan Siyasi ve İletici Nedenler	41
4.3. Türkiye’de Kırdan Kente Doğru Yaşanan Göçün Kentte Meydana Getirdiği Olumlu ve Olumsuz Etkiler	42
4.3.1. Kırsal Göçün Olumlu Etkileri	43
4.3.2. Kırsal Göçün Olumsuz Etkileri	46
4.3.2.1. Göç ve Kentleşme Sorunu	48
4.3.2.2. Çevre Sorunları	50
4.4. Kentleşme	50
4.4.1. Kentleşme Nedenleri	51
4.4.2. Türkiye’de Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm	54
4.4.2.1. 1950 Öncesi Düşük Kentleşme Süreci	57
4.4.2.2. 1950 Sonrası Yüksek Kentleşme Süreci	58
4.5. Kırdan Kente Göç Eden Kırsal Kesimin Göç Sonucunda Karşılaşmış Oldukları Sorunlar	63
4.5.1. Kentlileşme Sorunu	64

4.5.2. Sosyal Yapı Değişmeleri	66
4.5.3. Konut sorunu ve gecekondular	67
4.5.4. İşgücü piyasası ve istihdam sorunu	70
4.5.4.1. Marjinal çalışma	73
4.5.4.2. Kayıtdışı istihdam	75

V.BÖLÜM

MATERYAL ve METOT

5.1. Materyal	80
5.2. Metot	80
5.2.1. Kuramsal Çerçeve	80
5.2.1.1. Yapısal Eşitlik Modeli	80
5.2.1.2. Kırsal Göç Modeli	85
5.2.2. Örnek Büyüklüğünün Tespiti	89
5.2.3. Ölçeklerin (Anket sorularının) Hazırlanması ve Verilerin Analizi	90

VI. BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

6.1. Demografik ve Sosyo-Ekonomik Bulgular	92
6.2. Analiz Sonuçları	97
6.2.1. Ölçüm Modeli	98
6.2.1.1. Kırsal Göç Ölçüm Modeli	98
6.2.2. Yapısal Model	101
6.2.2.1. Kırsal göç yapısal modeli	102
SONUÇ ve TARTIŞMA	106
KAYNAKÇA	114
EKLER	123
EK 1	123
EK 2	126
EK 3	128

SİMGELER

- x** : Gözlenen değişkenler matrisi
- Λ^x** :Bağımsız gizil değişkenlerin etkilediği, ölçülen bağımsız değişkenlere ait katsayılar matrisi
- ξ** : Bağımsız gizil değişken
- σ** : Bağımsız gizil değişkene ait gözlenen değişkenlerin hata vektörü
- y** : Bağımlı gizil değişkenlere ait gözlenen değişkenler vektörü
- Λ^y** : Bağımlı gizil değişkene ait gözlenen değişkenlerin katsayılar matrisi
- η** : Bağımlı gizil değişkene ait gözlenen değişkenlerin katsayılar matrisi
- ε** : Bağımlı gizil değişkenlere ait gözlenen değişkenlerin hata vektörü
- Γ** : Bağımsız gizil değişkenlerin etkilediği bağımlı gizil değişkenlerin regresyon katsayıları matrisi
- B** : Bağımsız gizil değişkenlerin etkilediği bağımlı gizil değişkenler arasındaki regresyon katsayıları matrisi
- ζ** :Bağımlı gizil değişkenlere ait, bağımsız gizil değişkenler tarafından etkilenmeyen hata matrisi
- n** : Örnek hacmi
- N** : Örnekleme çerçevesine ait toplam birim sayısı
- σ^2** : Popülasyon varyansı
- d** : Kabul edilebilir hata (\bar{x} .0,05)
- z** : Kabul edilebilir hata oranına göre Standart Normal Dağılım tablosundaki Z değeri

KISALTMALAR

AGFI: Düzeltilmiş iyi uyum endeksi

CFI: Karşılaştırmalı uyum endeksi

GFI: İyi uyum endeksi

IFI: Artırmalı uyum endeksi

NFI: Normlaştırılmış uyum endeksi

NNFI: Normlaştırılmamış uyum endeksi

RFI: Göreceli uyum indeksi

RMSEA: Yaklaşık hatanın ortalamasının karekökü

SD: Serbestlik Derecesi

TUİK: Türkiye İstatistik Kurumu

YEM: Yapısal Eşitlik Modeli

ŞEKİLLER LİSTESİ

		Sayfa No
Şekil 5.1.	Kırsal Göç Olgusu Ölçüm Modeli (Orijinal)	86
Şekil 6.1.	Kırsal Göç Standardize Edilmiş Faktör Yük Değerleri	99
Şekil 6.2.	Kırsal Göç Ölçüm Modeli t Değeri	101
Şekil 6.3.	Kırsal Göç Yapısal Modeli ve Standart Değerleri	102
Şekil 6.4.	Kırsal Göç Yapısal Modeli t Değerleri	104

ÇİZELGELER LİSTESİ

		Sayfa No
Çizelge 5.1.	Kırsal Alanların Demografik Yapısını Gösteren Ölçek	87
Çizelge 5.2.	Ekonomik Beklentiler Ölçeği	87
Çizelge 5.3.	Sosyal ve Kültürel Beklentiler Ölçeği	88
Çizelge 5.4.	Psikolojik Beklentiler Ölçeği	89
Çizelge 6.1.	Ankete Katılanların Yaş Dağılımı	93
Çizelge 6.2.	Ankete Katılanların Cinsiyeti	94
Çizelge 6.3.	Ankete Katılanların Eğitim Düzeyi	94
Çizelge 6.4.	Ankete Katılanların Toplam Gelir Düzeyi	95
Çizelge 6.5.	Ankete Katılanların Medeni Durumu	95
Çizelge 6.6.	Ankete Katılanların Çocuk Sayısı	96
Çizelge 6.7.	Ankete Katılanların Mesleği	96
Çizelge 6.8.	Model ve Ölçeklere İlişkin Güvenirlilik Sonuçları ve İstatistikî Bulgular	97
Çizelge 6.9.	Yapısal Modelin Uyum İndeksleri	105

TABLO LİSTESİ

		Sayfa No
Tablo 4.1.	Türkiye’de Tarım İşçilerinin Ortalama Ücretleri	33

GİRİŞ

Göç, insanların yaşadıkları yerleşim birimlerini belirli bir takım sebeplerden dolayı terk edip farklı yaşam alanlarını tercih etmeleridir. Tarih boyunca insanlar farklı sebeplerden dolayı bulunduğu yeri terk etmiş ve yeni yaşam alanlarını tercih etmiştir. Bu durum birçok tarih, coğrafya, sosyoloji gibi alanlarda yapılan çalışmalara konu olmuştur.

Çeşitli sebeplerden dolayı belirli bir ülke içerisinde yaşanan göç sonucunda çeşitli sosyoekonomik ve kültürel durumlar ortaya çıkmaktadır. Özellikle de kırdan kente göç eden kesim kentte kalış süresi uzadıkça kentte sürekli ikamet eden kentliler gibi davranmakta diğer bir ifadeyle bu davranış kalıplarını benimsemekte ve kent kurallarına, âdetine uymaktadır. Aynı zamanda kendi kültürlerini de çevrelerine tanıtmaktadırlar. Bu şekilde bir kültürel etkileşim ortaya çıkmaktadır. Kırsal kesimin kente göç ettikten sonra modernleşmesi, refah seviyesinin yükselmesi gibi cezbedici oluşumlar karşısında bu kesimin kırdan kalan akraba, hemşeri ilişkisi olan kişilerinde kente göç etme konusu ile ilgili verecekleri karar üzerinde önem arz etmektedir.

Kırdan kente olan göç, belirli bir takım sosyoekonomik ve kültürel sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Göçten önce, göç ederken ve göç sonrası şeklindeki evrim aşamaları farklı psikolojik ve sosyolojik durumları da beraberinde getirmekte ve göç eden topluluğun farklı ve tanımadığı bir çevreye göç etmesi farklı anlayış ve kültüre sahip insanlarla komşuluk etmesi, aynı mekânı kullanması, bazı sosyal durumlara da neden olmaktadır. Göç ile başlayan nüfus hareketi farklı çevrelerde farklı durumların ortaya çıkmasına neden olmasından dolayı her farklı çevrede yaşanan göç farklı durumlarında ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

Kırdan kente göç eden kesim daha önce göç etmiş aile fertlerinin ya da hemşerilerinin göç ettiği yerleri tercih ederek bunların yerleştiği yerleşim birimlerine yerleşmeyi tercih etmişlerdir. Kentte bu şekilde tanışıklık veya akraba ilişkileri köydeki gibi devam eder hatta eskisinden daha da samimiyet içerisinde de gelişebilir.

Fakat bu durum sürekli böyle devam etmeyeceği tabii bir olaydır. Aileler ekonomik olarak refaha eriştikçe aralarındaki akrabalık, hemşerilik ilişkisine bir mesafe koyarlar ve bu noktadan sonra aralarında bir çıkar ilişkisi başlar. Göç edenlerin göç ettikten sonra yaptıkları ilk iş daha önce göç edenlerin yanlarına yerleşmek ya da buldukları aynı çevreye yerleşip iş bulabilmeleri ve hayatlarını kentte sürdürebilmeleri için gereken ihtiyaçlarını temin etmeye yönelik yardım talebinde bulunmak olmuştur. Yakınları tarafından iş bulma barınma gibi aynı zamanda maddi ve manevi olarak yardım alabilmekte olup çocukların eğitimine yardımcı oldukları daha önceki yapılan araştırmalarda ortaya konmuştur. Ayrıca yeni işlerinde çalıştıkları birimde genellikle çalışanların kendi çevrelerinden olması işe alışmaları ve verimliliklerindeki artış yönünden büyük bir önem taşır. İşveren tarafından istihdam edilen bu göçmenler aynı zamanda yedek elaman görevi görürler.

Kırdan kente olan göçün yoğun yaşanması sonucu meydana gelen çarpık kentleşme, gürültü kirliliği, çevre sorunları ve uzun süre göç edenlerin iş bulamaması ve çaresiz kalması sonucu ortaya çıkan gasp, yaralama, hırsızlık ve adam öldürme gibi durumların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu nedenle kent merkezinde yaşayan kesim ikamet ettikleri yerleri değiştirerek kent dışına ve kent civarına yerleşmeyi tercih etmiştir (Köymen, 1998:261).

Yapılan bu çalışmada Türkiye’de kırdan kente doğru gerçekleşen göç faaliyetlerine neden olan ve göç sonrası ortaya çıkan sosyal, ekonomik, psikolojik sorunların tespiti amaçlanmıştır. Yapılan bu göç faaliyeti her şeyden önce insan hayatını ve geleceğini ilgilendirdiği için önemi büyüktür. Ayrıca Göç edenlerin niteliği hem terk ettikleri hem de yerleşecekleri kentler için önem arz etmektedir.

Araştırma bölgesini Erzincan ili merkez ilçesine bağlı mahalle ve köyler oluşturmaktadır. Erzincan ili merkez ilçesine bağlı Kilimli Köyü, Yalınca Köyü, Ulu köy, Yamaçlı Mahallesi, Erdene Mahallesi, Karatuş Köyü, Mertekli Mahallesi, Gazi Mahallesi, Munzur Mahallesi, Ulalar ve Yalnızbağ mahalleleri araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

I. BÖLÜM

KIR, KENT ve GÖÇ KAVRAMLARI

1.1.Kır ve Kent Kavramları

Yerleşim birimleri; nüfus yoğunluğu, ekonomik yapı, kültür ve doğa ile olan ilişkileri yönünden iki çeşit yaşayış şekli ortaya koymaktadır. Bu iki yaşayış şekli yerleşim alanlarını “kırsal” ve “kentsel” şeklinde ayırmaktadır. Kırsal alanların kendine özgü kültürü, sosyal yapısı, demografik özellikleri, ekonomik etkinlikleri ve çevre koşulları değişen şartlarla beraber yeni özellikler kazanmakta ve kentsel bölgelerin kent insanına sunduğu imkânların hepsini karşılamasa da insanların yerleşim amaçlı tercih ettikleri birimler olmaktadır. Kır olarak adlandırılan yerleşim birimleri kentin dışında kalan ve kendilerine bağlı köyleri, mezraları olan, nüfus miktarı bakımından nüfusu on bin den az olan yerleşim birimleri olarak ifade edilmektedir (Tütengil, 1983:4).

Tolunay ve Akyol (2006)’a göre kırsal alan; gelişmiş bir ekonomiye sahip olmayan, üretici ve tüketici mekanizmaları arasında aracı rolü üstlenmiş, ekonomik bir istikrara sahip olmayan, yapılan üretim sonucu ortaya çıkan mahsul miktarının büyük bir kısmının üretenlerin kendi ihtiyaçlarını gidermek amacıyla kullandıkları yerleşim birimleri olarak ifade etmişlerdir.

Bir başka tanım ise; ekonominin tarıma dayalı olduğu, nüfus yoğunluğunun düşük ve sağlık, eğitim, ulaşım, iletişim, sosyal güvence gibi olanakların gelişmemiş olduğu insanların birbirleriyle olan ilişkilerinin samimi, içten ve dürüst olduğu yerleşim birimleridir (Çekiç, 2009:3).

Yukarıdaki kırsal alan tanımları kırsal alan için yapılmış tanımlardan sadece birkaçını ifade etmektedir. Bu şekilde çeşitli kırsal alan tanımları yapılmıştır. Bunun nedeni kırsal alanların farklı sosyal, ekonomik, demografik özelliklere sahip olması ve bu özelliklerin kısa sürede sürekli değişkenlik göstermesi durumu nedeniyle kırsal alan

için kesin bir tanımın yapılması güçleşmiştir. Her ülke kendi farklı özellikleri dolayısıyla farklı kırsal alan tanımlamalarında bulunabilmektedir.

Kır ve Kent yerleşim birimlerini birbirinden ayırırken bazı durumların birbirinden farkı ortaya konarak bu ayırım izah edilir. Söz konusu bu farklılıklar için şunlar söylenebilir:

- Aralarındaki nüfus farkı
- Kentte sanayileşme faaliyeti ve buna bağlı olarak iş bölümü ve uzmanlaşmanın gelişmiş olması
- Ekonominin tarıma veya sanayiye dayalı olup olmaması
- Kentin gelişmiş bir piyasa mekanizmasına sahip olması
- Kentteki insan ilişkilerinin zayıf ve çıkar üstüne kurulmuşken kırsal kesimde yaşayanlar için bu durumun söz konusu olmaması
- Kırsal kesimde insanlar arası yakınlık derecesi kent kesimine göre daha yüksek olması Kırsal kesimlerde yaşayan insanların genellikle komşuluk ilişkileri yüksek ve birbirleriyle yardımlaşma ve dayanışma içinde olması

Bunlar gibi sosyal ve ekonomik farklılıklar bu yerleşim yerlerini birbirlerinden ayırt etmek için kullanılabilir. Bu durum ise kırsal kesimlerde sosyal sermayenin doğmasına neden olmuştur.

Sosyal sermaye ifadesini ilk kullanan Hanifan (1916) olmuştur ve Hanifan sosyal sermaye kavramını kırsal okulların aile birliklerini konu alan çalışmasında şu şekilde tanımlamıştır; “aile içinde ve aileler arasındaki ilişkinin iyi niyet, dostluk, arkadaşlık, samimiyet üzerine kurulmuş olmasıdır.” şeklinde ifade etmiştir. Hanifan’a göre önce aile içindeki bireyler ve daha sonra bu bireylerden oluşan ailelerin birbirleriyle işbirliği içinde olmaları durumu sosyal sermayeyi oluşturacaktır. Sosyal sermayenin oluşmasıyla insanların sosyal ihtiyaçları karşılanmış ve daha kaliteli bir yaşam sürmeleri için gereken sosyal bir imkân doğmuş olacaktır.

Yaşam şartlarının oluşturduğu üretim yapısı ve insan ilişkileri, topluluk ve toplum arasında belirli bir farklılık ortaya çıkarmaktadır. Topluluk; belirli bir arazi parçasına sahip olan insanların birbirleriyle olan ilişkilerinde samimi, içten, sıcak, sevecen ve birbirleriyle kaynaşmış bir halde olduğunu ifade eder. Topluluğu oluşturan bireyler de ben değil biz bilinci vardır. Bu insanlar sosyal dayanışma ve yardımlaşma içinde birlik ve beraberliklerini koruyup ilerletirler. Toplum olarak ifade edilen bireyler de ise biz değil ben bilinci vardır. Toplumlarda insan ilişkileri çıkar üzerine kuruludur ve birbirleriyle olan ilişkileri zayıftır. Topluluk kavramına örnek olarak kırsal kesim gösterilirken toplum kavramına ise kentsel yaşam örnek olarak gösterebilir. Sosyal sermaye için birçok tanım yapılmıştır. Bu yapılan tanımlardan yola çıkılarak şu tanım yapılabilir. İnsanların ortak hedeflerine ulaşabilmeleri için önce birbirleriyle olan ilişkileri daha sonra geri kalan kısımla olan ilişkilerinin iyileştirilmeleri sonucu oluşan sermayedir. Sosyal sermayenin oluşması sonucu hem ekonomik açıdan hem de sosyalleşme bakımından bir yükselmenin gerçekleşeceği açıktır. Kırsal alanda ilişkiler çıkar üzerine kurulmasa da bu kesim insanların birlik ve beraberlik içinde gösterdikleri faaliyetler sonucu elde ettikleri fayda da bir gerçektir.

1.2. Göç Kavramı

Göç kavramı çok kapsamlı bir olgudur. Göç faaliyetinin gerçekleşmesiyle göç veren ve göç alan aynı zamanda göç edenlerde sosyal, ekonomik, kültürel anlamda farklı derecelerde bu durumdan etkilendiği açıktır. Bu sebepten göç olayı ekonomistler, sosyologlar, siyasetçiler gibi farklı disiplinlerin ilgisini çekmiştir. Göç en genel tanımıyla insanların çeşitli sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal nedenlerle yaşadıkları yerleşim birimlerini değiştirmesidir (Onat, 1993).

Göç denildiğinde ilk olarak akla gelen insanların farklı bölgeler arasında yapmış oldukları yer değiştirme faaliyeti şeklinde anlaşılabilir. Ancak göçün arkasında göçe neden olan çeşitli faktörlerin yer aldığı bilinen bir gerçektir. İnsanların en temel sorunlarının başında ekonomik unsurların yer alması bu insanları göçe iten temel faktör olmuştur.

Bunun yanında göçe neden olan çeşitli sosyoekonomik ve psikolojik nedenlerin yer aldığı bilinmektedir.

Yapılan araştırmalar sonucu kısa mesafeler arası gerçekleşen göç akımlarında kadınların erkeklerden daha fazla göç ettiği sonucuna ulaşılırken uzun mesafeli göçlerin ise daha çok erkek nüfus tarafından ticaret amaçlı yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Doğma büyüme kentli olanların yerleşim birimlerini kırsal kesimde yaşayan insanlara göre daha az ve güç bir şekilde terk ederken bu göç faaliyetine neden olan önemli bir faktörde teknolojik gelişmeler olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tümertekin, 1994).

İnsanların çeşitli sebeplerden dolayı uzun, kısa veya orta vadeli olarak yer değiştirme faaliyeti olan göç olgusu canlılar içerisinde sadece insanlara özgü bir durum değildir. İnsanlar dışında doğada yaşamlarını sürdüren memeliler, sürüngenler, kuşlar, böceklerde kendi yaşamlarına uygun alan seçiminde yılın belli dönemlerinde göç etmektedirler. Bunlara verilebilecek örnekler; balinalar, leylekler, kırlangıçlar yılın belli mevsimlerinde kendi yaşamlarına uygun olan doğadaki farklı yaşam alanları arasında göç etmeleridir. Bu açıdan bakıldığında göç faaliyetinin tüm canlılar için geçerli ve vazgeçilmez bir durum olduğu anlaşılmaktadır.

İnsanlık tarihine bakıldığında insanlar yaşamlarını sürdürmek için sürekli göç etmişlerdir. Geçmişte yaşanan işgaller, savaşlar, baskı, yeni ticaret yollarının keşfi ve sanayileşmeyle birlikte yaşanan ekonomik gelişmeler gibi çeşitli sosyoekonomik ve siyasal durumlar nedeniyle sürekli ve geniş çaplı bir nüfus hareketi yaşanmıştır. İnsanların yaklaşık 3 milyonluk tarihi serüveni içerisinde başlangıçta avladıkları ve topladıkları hayvan ve besinlerin miktarına bağlı olarak yer değiştirmişler ve bu yer değiştirme faaliyeti uzun yıllar sürerken, günümüzde de halen varlığını sürdürmektedir. Bu dönemlerde temel geçim kaynağının tarım olması nedeniyle insanlar mevsimlik göç etmişlerdir. Yazın otlakların gür olduğu kışın ise sıcak yerlerde yerleşim kurmuşlardır. Bu bakımdan göç faaliyeti insanların yaşamlarının vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Avrupa ve Asya'nın şekillenmesinde, orta

doğunun geçmişinde önem kaydeden izler bırakan Türk ve Moğollar için nüfus hareketi önemli bir unsur olmuştur (Güvenç, 1997).

Anadolu göç nedeniyle birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış bir yerleşim birimidir. Bu şekilde sürekli farklı uygarlıklar tarafından yapılan göçlere ev sahipliği yapan Anadolu göç sonucu göç eden ve göçle gelen insanların bu yerleşim alanlarında neden oldukları sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel farklılıklar karşısında çıkacak olan problemlere çözüm oluşturmak adına önemli görevler üstlenmek zorunda kalmışlardır. Osmanlı devletinin geniş sınırlara yayılması için devletin uyguladığı iskân politikasıyla ülke sınırları dışından ülkeye Türk ve Müslüman olan topluluklar yerleştirilmiş ve devletin zayıflamasıyla oluşan toprak kayıpları nedeniyle bu iskân politikasının tam tersi olarak bu topraklarda ikamet ettirilen toplumların göç ettirilmesi şeklinde bir durum gerçekleştirilmiştir. Osmanlıdan sonra kurulan modern Türk Cumhuriyeti de çevre komşulardan alınan göçler sonucu ortaya çıkan sosyoekonomik ve kültürel sorunlara çözüm bulma durumuyla karşı karşıya kalmıştır (Doğanay, 1997).

Bu nedenle 1950'den itibaren yoğunluk kazanan ve bununla birlikte yapılan bilimsel çalışmalara konu olan göç olgusu aslında insanların yabancı olmadığı bir durumdur. 1960'lara kadar yoğun bir hal alan kırsal göçü inceleme alanlarına dâhil eden uzmanların bir kısmı bu dönemde gerçekleşen ve yoğun bir hal alan kırsal göçün genel olarak zaruri bir ihtiyaç olması nedeniyle anlayışla karşılanması gerektiği görüşünde olmuşlardır. Bunun yanında sanayileşmeyle birlikte kırsal kesimde aktif nüfus olarak istihdam dışında kalan kesimin sanayi sektörünün ihtiyaç duyduğu işgücü açığının kapatılması için kente göçünü teşvik edici politikaların izlenmesi taraftarıydılar. Bu şekilde atıl olan işgücünün istihdam edilmesi ülke ekonomisinin kalkınması bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Bu durum daha çok az gelişmiş ülkelerde gerçekleşirken gelişmiş ülkelerde de var olmuştur.

Bu durum karşısında az gelişmiş ülkelerin hükümetleri iç göçü teşvik edici herhangi bir girişimde bulunmasa da kırsal kesimden kentlere yapılan yoğun göçü daha çok hoşgörü ile karşılamayı tercih etmiştir. Fakat kırdan kente doğru yaşanan

yoğun göç sonucu göç edilen yerlerde konut, istihdam, çevre, trafik, vb. alt yapı hizmetlerindeki sıkıntılarının ciddi bir hal alması hatta bu durumun bazı ülkeler tarafından BM'lere rapor edilmesi bu konu hakkında çeşitli tedbirler alınarak gerçekleşen yoğun göçün engellenmesi amaç edinilmiştir (Tatlıdil, 1989).

Kırsal kesim tarafından kente yapılan yoğun göç sonucu oluşan kentteki yığılmalarla birlikte sanayinin ihtiyaç duyduğu işgücünden daha fazla işgücü oluşmuş ve bir işgücü fazlası ortaya çıkmıştır. Bu durum ise kentlerde bir işsizlik ordusunun oluşmasına neden olmuştur. Yoğun göçlerle birlikte kentlerde meydana gelen gecekondulaşma, işsizlik, suç oranlarındaki artış, dilencilik ve evsiz insanlardaki artış, bunların yanında eğitim, sağlık, çevre temizliği vb. sıkıntılarının göçle birlikte ortaya çıkması veya artması bu konunun güncelliğini korumuştur.

II. BÖLÜM

GÖÇ TÜRLERİ

İnsanlar tarih boyunca çeşitli sebeplerden dolayı göç etmeyi tercih etmiştir. Yaşanan bu göçlere sebep olan faktörlerden en önemlisini ekonomik nedenler oluşturmaktadır. Geçmişten günümüze insanların refah içerisinde yaşamak kentteki gelişmiş eğitim, hizmet, sağlık, ulaşım, iletişim, istihdam ve alt yapı hizmetlerinden yararlanmak ayrıca sosyal güvenceye sahip olmak gibi çeşitli istekleri olmuştur. Bu isteklerine kavuşmak için kente göç etmeyi tercih etmişlerdir. Bu göç kararlarını yine genel anlamda kendileri vermiştir. Göç türleri bu çalışmada aşağıdaki sınıflandırmalar çerçevesinde incelenmiştir.

2.1. İrade Esasına Dayalı Göçler

İrade esasına dayalı göç türüne bakıldığında bu göç türü iki açıdan değerlendirilebilir, bunlar ortaya çıkan göçlerin göç edenlerin kendi özgür iradeleri ile göç etmeleri ya da baskı yoluyla yani zoraki göçe itilmeleri durumudur (Kılıçaslan, 2006:12).

Göç edenler göç etme konusunda almış oldukları kararları genel olarak kendi özgür iradeleri ile almışlardır. İnsanların göç etme kararı almalarına neden olan durumlar; kırsal kesimde işsiz kalmaları, sosyal güvencelerinin olmaması yetersiz sağlık ve eğitim hizmetlerinin olması, çocuklarının veya kendilerinin geleceğini garanti altına almak istemeleri şeklinde amaçlar olmuştur. Bunun yanında üniversiteye başlayacak çocuklarının olması, daha yüksek statü ve refah seviyesine sahip olma isteği gibi durumlar da önem arz etmektedir (Uğuz, vd. 2004:384).

İnsanları zorunlu olarak göçe iten bazı durumlar ise şunlardır; Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde 1980'lerin ortalarından itibaren yoğun olarak baş gösteren terör eylemleri nedeniyle ailelerin kırdan kente güvenlikleri açısından zorunlu olarak göç etmek durumunda kalmalarıdır. Bu durum göç eden ailelerin

topraklarını, evlerini, hayvanlarını kendi özgür iradeleri dışında bırakıp göç etmelerine neden olmuştur. Bunların yanında doğada gerçekleşen doğal afet olarak adlandırdığımız deprem, sel, yangın, kuraklık gibi olaylarda insanların zor durumda kalmalarına ve zoraki olarak göç etmelerine neden olmuştur (Zülal, 2002:60).

Bu anlatılanların dışında göçe neden olan faktörlerden bir diğeri ise bireyin kendisinin farklı yerlerde yaşamak istemesi, uzun yıllar yaşadığı yeri belirli bir zamandan sonra yadırgayıp bıkkınlık hissetmesi ve değişik kültürlere sahip toplumlar içinde yaşamak istemesi gibi nedenlerle göç etme kararı alıp göç etmesi durumları da gerçekleşmektedir.

Göç kararını alan kişilerin özel durumları (evli olması, çocuklarının olması, bakmakla yükümlü yaşlı baba ve annesinin olması, başkasına ait topraklara bakmak durumunda kalması, yine toprağı işlemese de büyük bir arazisinin olması, hayvanlarının olması vb.) göç etmeyle ilgili alacakları kararlar üzerinde önemi büyüktür. Fakat yukarıda parantez içinde belirtilen durumların önemini bireyin işkence görmesi, sömürülmesi, can ve mal güvenliğinin olmaması gibi durumlar olumsuz etkilemektedir (Yalçın, 2004:17).

2.2. Göçün Yoğunluğu Esasına Dayalı Göçler

Türkiye’de gerçekleşen iç göç 1950’lerde hız kazanıp daha sonra artarak devam etmiştir. Peki, bu göç etme faaliyeti için kim karar verici unsur olmaktadır. Bunun cevabı ailenin tamamının göç etmek istemesi olurken aile içerisinde dinamik nüfusu oluşturan bireyler veya aile reisinin bireysel göç etmekle ilgili aldığı kararlar olmaktadır.

Bireyin göç etmesi yönündeki kararı ile ailenin göç etmek istemesi yönündeki kararı göç edilecek yerleşim biriminin seçimi konusunda göz önüne alınan unsurlar farklı olmaktadır. Ailenin göç etmek istemesi fakat nereye göç edecekleri konusunda yer seçiminde daha önce göç edip daha iyi şartlarda yaşayan eş, dost, akrabaların bulunduğu yerler genellikle tercih edilmiştir. Bireysel olarak gerçekleştirilen göç faaliyetlerinde göç eden kişinin ilk baktığı şey eş, dost, akraba gibi tanıdık kimselerin

olması değil istihdamın yüksek olduğu gelir ve refah seviyesinin yüksek olduğu gelişmiş ekonomiye sahip yerleşim birimleri birey tarafından göz önüne alınmaktadır. Ayrıca ailece alınan göç kararı bireysel alınan göç kararı kadar istekli olmamaktadır çünkü ailenin büyükleri kolay kolay doğup büyüdükleri yerleri terk etmek istemezler. Bu yüzden göç kararı onlar için daha da zordur.

Göç eden bireylerin göç ederek elde edecekleri kazançların, bu kazancı elde etmek için katlanacakları maliyetlerden yüksek olması onlar için göç kararının rasyonel bir karar olduğunu ifade edecektir.

Göç kararını ailenin veya bireyin kendi özgür iradesine dayalı olarak almasıyla oluşan göç faaliyeti serbest göç olarak adlandırılmaktadır. Bu şekilde insanların kendi hür iradeleri sonucu göç etme kararı almalarıyla oluşan göçler ve göç ettikten sonra kendi ekonomik güçlerini oluşturmaları, göç etseler de kendi memleketlerinden iletişim bağlarını koparmamaları, memlekette göç etmek isteyenlerinde bu şekilde daha önce göç edenlerin yerleşim birimlerini tercih etmelerine neden olmuştur. Bu gibi benzer durumlar daha sonra kitlesel bir hal almıştır (Yalçın, 2004:16).

2.3. Ülke Sınırları Esasına Dayalı Göçler

Genel anlamda insanlar tarafından gerçekleştirilen göç faaliyetleri ülke sınırları esas alınarak sınıflandırılmaktadır ve göç, içgöç ve dış göç olarak ikiye ayrılmaktadır.

İç göç, ülke içinde nüfusun çeşitli sosyoekonomik ve psikolojik sebeplerden dolayı yerleşim birimlerini terk edip farklı yerleşim birimlerine ikamet amaçlı hareket etmeleridir. Burada önem arz eden iki durum söz konusudur. Birincisi ikametgâh, diğer önemli faktör ise göç edenlerin beş yaş ve üstü olmalarıdır.

İç göçe neden olan farklı etenler bulunmaktadır. Bunlardan birincisi ekonomik sebeplerden dolayı insanların mevsimlik göç etmeleridir. Bu göçler ülke içinde tekrar geri dönmek üzere yapılan göçlerdir. İkinci bir göç türü ise transfer göçleridir. Bu tür göçler ise kamu kurumlarında memur statüsünde çalışan bireylerin görev nedeniyle

bulunduğu ikametgâhtan farklı bir yerleşim yerinde ikamet etmek için göç etmesidir (Parasız vd. , 2002:140).

Temel anlamda aralarında benzerliklerin bulunmasının yanı sıra iç göç ile dış göç ayrımında sadece mesafe yönünden farkın bulunmayıp aynı zamanda kültürel ve ekonomik farklılıklarda dış göç ile iç göç arasındaki farklılıklar arasındadır (İç duygu vd. 1999:250).

İç göçler; ülke içinde farklı ekonomik, demografik, sosyal yapılanmalar nedeniyle bir ülkede milli sınırlar içerisinde gerçekleşen nüfus hareketleridir.

Dış göç; insanların bireysel veya ailece ya da ilk bireysel olup daha sonra ailelerini yanlarına almaları gibi bir ülkenin milli sınırlarının aşılıp farklı bir ülkeye doğru oluşan nüfus hareketidir (Özer, 2004:24).

Bireylerin eğitim alanında uzun bir yol kat ederek sahip oldukları mesleklerden sağladıkları kazançların ve sahip oldukları olanakların diğer ülkelerden daha düşük olması durumu göçe neden olan diğer bir faktör olmaktadır. Bu tür göçlere beyin göçü adı verilmektedir (M. Kaya, 2003:2).

2.4. Yerleşme Süreleri Esasına Dayalı Göçler

Yerleşme süreleri açısından göçler sürekli ve geçici olmak üzere iki kategoride incelenebilmektedir.

Geçici göçe mevsimlik göç, öğrencilerin eğitimi için kazandıkları üniversitelerin bulunduğu illere yapılan ailecek veya sadece öğrenci tarafından yapılan göçler devamlılığı sürekli olmayan ve geri dönmek amaçlı yapılan belli bir süre sonra geri dönüş yapılan göçler bu gruba girmektedir.

Sürekli göçler ise göç eden insanların çeşitli sebeplerden dolayı bir daha geri dönmek üzere yerleşim yerlerini terk edip farklı yerleşim yerlerine gitmeleri olarak ifade edilebilir. Türkiye açısından değerlendirdiğimizde insanlar geriye dönüş amaçlı göç edip fakat göç ettikleri yerlerde genellikle daha yüksek yaşam şartlarına sahip

olmaları, yüksek gelir ve hizmet gibi avantajlardan yararlanabilmeleri dolayısıyla tekrar geri dönmemeyi tercih etmişlerdir.

2.5. Göç Eden Nüfusun Niteliği Esasına Dayalı Göçler

Geçmişten günümüze yaşam koşulları ister iyi ister kötü olsun işgücü hareketliliğinin sıfır olduğu görülmemiştir. Göç kararının alınmasındaki hedef ne olursa olsun çalışma çağındaki nüfusun ikamet birimini değiştiren olması durumu ve bunun ülke içine veya dışına doğru yapılması bir işgücü hareketliliğinin gerçekleştiğini gösterir. Kırsal kesimde yaşayanlar içerisinde gizli veya açık işsiz durumunda olan kişilerin göç etme kararını vermesi, bir işe sahip olup sürekli çalışanların göç etmek üzere alacakları karardan daha kolay olmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde genel olarak doğum oranlarının düşük olması buna bağlı olarak genç nüfusun az genç nüfusa göre yaşlı nüfusun fazla olması ve bu yaşlı nüfusun çalışma çağını çoğunlukla geçmiş olması iş sahasında bir işgücü talep fazlasını oluşturmuştur ve yoğun işgücü fazlası olan ülkelere işgücü talebinde bulunmuşlardır. Bu şekilde iş gücü açığını kapatmışlardır. Aynı şekilde Türkiye’de de büyük şehirlerde sanayileşmeyle birlikte bir işgücü yetersizliği olduğundan dolayı az gelişmiş ve işgücü fazlası olan bölgelerden işgücü talebinde bulunarak işgücü açığı kapatılmıştır. Kırsal kesimde var olan işgücünün yapısı ile kentte bulunan işgücünün yapısı arasında birçok yönden farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar şu şekilde ifade edilebilir: Kırsal kesimde çalışma çağındaki bulunan genç nüfus genel itibariyle eğitim seviyesi düşük, hiç bir teknik bilgiye sahip olmayan, teknolojiye anlamayan, insanlarla ilişkileri teknik olarak zayıf, girişken olmayan vb. yetersizlikleri olan kişilerden oluşmaktadır. Kentlerde yaşayan çalışma çağındaki aktif iş gücü ise genel olarak eğitim seviyesi yüksek, iyi eğitim alarak kendini geliştirmiş, girişken, öz güven sahibi, insanlarla sürekli sosyal faaliyete açık, teknik gelişmelerle iç içe olan kişilerden oluşmaktadır. Kentte bu gibi nitelikli çalışanlar olduğundan dolayı işverenler de işgücü ihtiyaçlarını karşılayabilmek için diğer bölgelerden nitelikli iş gücü talep etmişler ve bunlar içinde yüksek ücret ödemeye hazırdırlar. Kırsal kesimlerde meydana gelen

kentlere doğru olan göçler kırsal kesimdeki göçe neden olan olumsuz durumlar giderilmedikçe devam edeceği bilinmektedir.

Kırdan kente olan göçün en önemli nedenleri; daha iyi hayat şartlarına sahip olmak, saygın bir iş edinmek olduğunu söyleyebilir. Yani temel nedeninin ekonomik nitelik taşıdığı anlaşılmaktadır. Sanayileşmiş kentler sanayileşmenin etkisiyle fabrikalarda çalışmak üzere vasıflı ve vasıfsız birçok istihdam alanları açmışlardır. Köyden kente göç eden insanlar tarım toplumundan sanayi toplumuna hemen geçememiştir. Bunun nedeni ise, insanların daha önce sanayi alanında çalışma konusunda belirli bir deneyim yani tecrübe sahibi olmamalarıdır. Bu şekildeki niteliksiz elamanlar kentlerde sanayi alanlarında iş bulamayıp marjinal sektör olarak adlandırılan genellikle yüksek bir nitelik ve fazla bir sermaye gerektirmeyen işlerde (hamallık, seyyar satıcılık, işportacılık, simitçilik, milli piyango satıcılığı, vb.) çalışmışlar ve bu işlerden elde ettikleri düzensiz gelirlerle geçimlerini sağlamışlardır.

Kentten kente ve farklı ülkelere göç eden nitelikli, aktif işgüçleri örneği de Türkiye’de görülen bir durumdur. Bu göçün nedeni gelişmekte olan ülkelere kıt kaynaklarla çok çalışıp kendilerini geliştiren kişilerin yaşadıkları ülkelere gereken ilgi ve itibarı görmemeleri, daha iyi şartlarda yaşamak istemeleri, mevcut imkânların yapacakları araştırmalar için yeterli olmaması gibi nedenlerle farklı ülkeye ya da aynı ülke içerisinde farklı bir kente göç etmeleri durumu geçmişte ve günümüzde yaşanmış bir olaydır. Bu tür göçlerin farklı ülkelere doğru gerçekleşmesi durumu beyin göçü olarak adlandırılmaktadır. Bu göçe dâhil olan kişilerin farklı ülkelere gitmeleriyle ülke içinde yer değiştirmeleri durumları birbirleriyle kıyaslandığında az gelişmiş ülkeler için kıt kaynaklarla ülkelerinde yetişmiş yetenekli kişilerin farklı bir ülkeye gitmeleri durumu aynı ülke içinde farklı bir kente gitmelerinden çok daha büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü bu şekilde kendini geliştirmiş kişilerin farklı bir ülkeye göç etmesi durumu az gelişmiş bir ülke için daha yavaş bir büyüme hızına sahip olunacağı anlamına gelmektedir (Yıldırımoglu, 2005:133).

Sanayileşmiş kentler kırsal kesimden gelen niteliksiz iş gücünü daha düşük ücretle ve birçoğunu sosyal güvencesiz olarak ağır, kirli, zor, niteliksiz, düşük itibarlı

ve basit becerilerle yapılabilecek işlerde istihdam etmiştir. Fakat teknolojiadaki hızlı ilerlemelerden dolayı üretimin bazı iş kollarında robot kullanılması gibi durumlar iş gücüne olan ihtiyacın azalmasına ve işsizliğin artmasına neden olmuştur.

Türkiye’de geçmişte ve günümüzde yaşanan kırsal kesim tarafından gerçekleştirilen göç faaliyeti ve bundan dolayı göç alan ve göç veren bölgelerde ortaya çıkan istenmeyen sonuçların daha da ileri bir seviyeye çıkmaması için yapılabilecek olan çalışmalardan biri de AR-GE çalışmalarıdır. Bu çalışmalarla göçün temel nedeni ve bu nedenin ortadan kaldırılması için nelerin yapılabileceği bilimsel olarak ortaya konabilir. Bu çalışma Türkiye’de sadece bugün için değil gelecekte de oluşabilecek problemlerin önceden engellenmesi için yapılması gereken bir çalışmadır.

Söz konusu AR – GE çalışmaları için yapılacak olan harcamaların bütçede önemli bir yer tuttuğu ve bu konuda aynı durumu yaşayan gelişmiş ülkelerin yoğun iç göç sonucu ortaya çıkacak problemlerin çözümü için az gelişmiş ülkelere kıyasla daha çok AR-GE harcamalarında bulunduğu bilinmektedir (Kumkale, 2005).

III. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE GÖÇ TÜRLERİ

Göç türleri sınıflandırılması, göçün süresi, göç edilen mekân, göçün nedeni şeklindeki sorulara verilen cevaplar göçün türlerini ortaya çıkarır. Türkiye'de geçmişten günümüze kadar birçok sebepten dolayı göçler ortaya çıkmıştır. Bu göçler iç göçler ve dış göçler şeklinde iki temel başlık altında toplanmıştır. İç göçleri oluşturan göç türleri şu şekilde ifade edilebilir; sürekli göçler, emek göçleri, mevsimlik göçler ve zorunlu/gönüllü göçler; dış göçler ise şu tür göçlerden oluşmaktadır: işçi göçü, mübadele göçleri, beyin göçleri şeklinde ifade edilmektedir.

3.1. İç Göçler

İç göçler dört grupta toplanmaktadır;

1. Kırdan kıra doğru olan göçler
2. Kırdan kente doğru olan göçler
3. Kentten kıra doğru olan göçler
4. Kentten kente doğru olan göçler

İç göç ülkenin milli sınırları içerisinde nüfusun belirli bir takım sebeplerden dolayı buldukları yerleri terk edip sürekli veya geçici olmak üzere farklı bir bölgeye hareket etmeleridir. Bu şekilde oluşan nüfus hareketi sonucu ülke nüfusu değişmezken göç veren ve göç alan bölgelerde nüfus değişimleri yaşanmaktadır. Genel itibariyle az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde iç göç genel olarak kırdan kente doğru gerçekleşmektedir. Bu durum kırsal bölgenin iticiliği kentin çekiciliği sonucu gerçekleşmektedir. Kırsal bölgenin itici tarafları olarak insanların geçimlerini sağlamak için yapacakları bir işlerinin olmaması diğer bir ifadeyle işsiz olmaları, ekonomik yetersizlikler ve kalkınmışlık seviyesinin düşüklüğü gibi nedenler gösterilmiştir. Kentte ise gelişmiş sanayi sektörünün işgücüne ihtiyaç duyması

gelişmiş ekonomik ve sosyal yapının çalışanlar ve kentlerde ikamet edenlere sunduğu avantajlar kentin çekiciliği için örnek gösterilebilir (Geray, 1975, s. 45).

Amerika'da yapılan bir araştırmada insanların beş yılda bir yer değiştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır ve göçün yönü kırsal alanlardan kentlere, kentlerden kırsal alanlara doğru olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tümertekin, 1994).

İnsanlar modernleşme ve sanayileşme faaliyetlerini kentleşmeyle birlikte yaşamışlardır. Sanayileşmeyle kentlerdeki sağlık, eğitim alanlarında, altyapı hizmetlerinde yaşanan gelişmeler, ihtiyaç duyulan işgücü, kırsal kesimde yaşarken sahip olunamayan fakat kentte sahip olunacağı düşünülen imkânlar, yüksek ücret ve refah seviyesi vb. nedenlerle kırdan kente olan göç faaliyeti iç göçü oluşturmuştur.

1950'den itibaren ABD'nin Marshall planı doğrultusunda Türkiye'ye yapmış olduğu yardımlar sonucu ülkeye 240.000 adet traktörün girmesi ve tarımda makineleşmeye gidilmesi bunun sonucunda kırsal bölgelerde emeğin yerini makinenin alması ve emeğin boşa kalması nedeniyle bu durum emekçinin göç etme kararını almasına neden olmuştur. Ülkedeki göç daha çok ülkenin gelişmemiş geri kalmış bölgelerinden gelişmiş bölgelerine doğru yapılmıştır (Özer,2004:24).

1980'lerden önce kırsal nüfus miktarı kentsel nüfus miktarından fazla iken 1985'lerden sonra bu durum tersine dönmüştür. Ülkenin gelişmiş sanayi ve hizmet sektörünün yanında turizm sektörünün de gelişmesinde önemli katkısı olan hâkim ekonomik yapısının tarım ve hayvancılığa dayalı bölgelerden kentlere doğru olan göçler sanayi, hizmet ve turizm sektörünün gelişmemiş olduğu bölgelerdir. Bu bakımdan gelişmesini tamamlamış bölgeler olan Ege, Marmara, Akdeniz bölgeleri göç alan yerleri oluştururken Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu bölgeleri göç veren yerler olmuştur. Dolayısıyla ülkenin geri kalmış bölgelerinden gelişmiş bölgelerine doğru bir göç akımının gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Yapılan araştırmalara göre Türkiye'de iç göç en çok İstanbul, Ankara, Bursa, İzmir, Antalya gibi gelişmiş kentlere yapılmıştır.

3.1.1. Mevsimlik Göçler

Mevsimlik göç insanların her yıl belirli zamanlarda çalışmak (Rize’de çay, Ordu ve Giresun’da fındık toplamak, Güneydoğu Anadolu bölgesinde pamuk toplamak, tarlalarda ırgatlık yapmak, Doğu ve güneydoğu Anadolu da, doğu Karadeniz’de, iç Anadolu’da hayvancılık nedeniyle yaylaya çıkmak vb.) üzere belirli bir süre için göç etmeleridir. Gurbette yaşayanların memlekete yazları yine belirli bir süre için gitmeleri durumları mevsimlik göçe örnek olarak gösterilebilir.

Mevsimlik göç insanların yılın belirli mevsimlerinde yer değiştirme faaliyetidir ve böylelikle insanlar yılda birden fazla yer değiştirebilmekte yılın belirli mevsimlerinde birden fazla farklı sosyal ortamlar ve kültürlerle iç içe yaşamaktadır (Sağlam, 2006:34).

3.1.2. Sürekli Göçler

Sürekli göçler insanların bazı nedenlerden dolayı yaşadıkları yerleri sürekli terk edip farklı yaşam alanlarını tercih etmeleri durumudur. Bu göç türleri gönüllü veya zorunlu olarak yapılır. İnsanların yaşadıkları yerleri gönüllü olarak terk etmesine neden olan bazı durumlar ise şunlardır; daha iyi işlerde çalışmak, refah içinde yaşamak, yüksek bir statüye sahip olmak, kaliteli eğitim ve hizmet alarak daha iyi yaşam sürmek, sosyal güvenceye sahip olmak gibi hedeflerinin bulunması nedeniyle kendi kararıyla göç etmeleri durumudur. İnsanlar zorunlu olarak da göç etmeyi tercih etmektedir. Bu göç türünde insanların göç etme konusunda kendi özgür iradeleri sonucu aldıkları kararlarla değil de başkaları tarafından göç ettirilmeleri söz konusudur. İnsanların baskı veya şiddet görmeleri, can güvenliklerinin olmaması, savaş ve terör gibi olayların neden olduğu göç türüdür. Bu göçler 1980’lerin ortalarında Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde baş gösteren terör eylemleri nedeniyle buralarda yaşayan insanların can güvenliğinin olmaması başka yerlere göç etme kararı almalarına neden olmuştur. Sürekli göç ile mevsimlik göç arasındaki temel fark zamandır. Bunun nedeni sürekli göç bir daha geri dönmek

üzere yapılırken mevsimlik göç yılın belli mevsimlerinde tekrar geri dönmek üzere yapılan göç türüdür.

3.1.3. Emek Göçleri

Emek göçleri; transfer göçleri ve işgücü göçleri olarak ikiye ayrılabilir. Transfer göçleri herhangi bir devlet kurumunda çalışan memur statüsündeki görevlilerin kendi istekleri ile veya devlet tarafından başka şehre tayin edilmesi durumudur. İşçi göçleri ise harcadığı emek karşılığında almış olduğu ücret ile geçimini sağlayan kişilerin çalışmak için başka yerlere göç etmesidir. Türkiye’de bu durumun örnekleri mevcuttur. Örneğin; emeği ile geçinen kişilerin yaz mevsiminde karpuz toplamak için Adana’ya göç etmesi, pamuk toplamak için Çukurova’ya göç edilmesi, fındık toplamak için Karadeniz’e (ordu, Giresun) göç edilmesi, hayvancılıkla geçinen insanların Doğu Karadeniz, Doğu Anadolu’nun kuzeyi, İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu’ya göç etmesi gibi durumları bu olay için örnek gösterebilir. Bu göçler genel itibariyle, ülkenin doğusundan batısına doğru yapılmaktadır. Doğu da ikamet edipte inşaatlarda çalışmak için batıya göç edenlerin olduğu da söylenebilir. Fakat bu amaçla yapılan göçün süresi mevsimlik göç türüne göre daha uzun olabilmektedir.

3.1.4. Zorunlu / Gönüllü Göçler

Zorunlu göçler, insanların göç etme konusunda almış oldukları kararları kendi özgür iradeleri sonucu değil de farklı tarafların baskı yapmaları, şiddet uygulamaları, sonucu insanların can güvenliklerinin olmaması gibi nedenlerle göç etmelerini ifade etmektedir. Türkiye’nin doğusunda 1985’lerden itibaren meydana gelen terör eylemleri ve kırsal kesimlerde gelişen kapitalizm nedeniyle buralarda yaşayan insanların kendi özgür iradeleri ile değil de mecburi olarak göç kararı almak durumunda kalmalarına neden olmuştur ve göçlerin ülkenin batı ve güney taraflarına doğru yoğunluk kazanmasına neden olmuştur. Bu bölgelere yapılan yoğun göç nedeniyle çeşitli sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar; çevre ve gürültü kirliliği, kültür farklılığı nedeniyle göç edenler ile kentliler arasındaki kültür çatışmaları, konut sıkıntısı nedeniyle ortaya çıkan gece kondular göç edenlerin hepsini istihdam edecek

iş imkânının olmamasından dolayı işsizliğin bu göç edilen kentlerde artış göstermesidir. Bunun yanında işsizliğin artması ile insanların karınlarını doyurabilmek için suç işlemeleri bu da suçluluk oranlarında bir artışın meydana gelmesi gibi olumsuz durumların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Gönüllü göçlerin ise, göç eden insanların kendi özgür iradeleri sonucu aldıkları karar ile göç etmeleri durumudur. Bu göç türünde insanların hiçbir baskıya maruz kalmaları söz konusu değildir. Bu göçler genel olarak şu amaçlar doğrultusunda yapılmaktadır. Bunlar; refah içinde yaşamak, daha çok para kazanmak, rahat işlerde çalışmak, sosyal güvenceye sahip olmak gibi amaçlarla göç edilmektedir.

Zorunlu göçler, Türkiye’de ilk olarak Cumhuriyetin ilk yıllarında yaşanmaya başlanmıştır. Devlet eliyle doğuda birçok ilde ikamet eden aileler batıya yerleştirilmiştir. İç iskân politikası sonucu uygulanan zorunlu yerleştirmelere neden olan olaylar 1925 yılında çıkan şeyh Sait isyanı daha sonra 1930’da Ağrı ve 1937’de dersimde çıkan isyanlar neden olmuştur. Bu zorunlu iskân politikası şeyh Sait isyanından sonra çıkarılan 10 Haziran 1927 tarih ve 1097 sayılı “Bazı eşhasın şark mıntıkasından garp vilayetlerine nakline dair kanun” ile 1934 yılında 2510 sayılı yasaya dayandırılarak gerçekleştirilmiştir. Bu çıkarılan yasanın amaçlarından biride aşiretin yerleşik hayata geçmelerini sağlamak ve aşiret tarzının ortadan kaldırılmak istenmesi olmuştur. Çıkarılan bu kanun ile Erzincan, Van, Tunceli, Bitlis, Bingöl, Diyarbakır, Muş, Ağrı, Erzurum, Malatya, Elâzığ, Kars, Mardin illerinden 5.074 haneden 25.831 kişi batı Anadolu’ya gönderilmiştir (Kaygalak, 2009: 77 – 78).

Zorunlu göç sonucu ortaya çıkan nüfus hareketinin kentlere doğru olup göç edenlerin bu kentlere yerleşmelerinin bu kentlerde ciddi anlamda bir sosyoekonomik değişimlere neden olduğu görülmüştür.

3.2. Dış Göçler

Dış göç, nüfusun bulunduğu ülke sınırlarını aşır farklı bir ülkeye hareket etmesidir. Dış göçlerde yine gönüllü ve zorunlu olarak gerçekleşebilir. Teknolojideki hızlı gelişmeler ulaşım ağının ve haberleşme hizmetlerindeki gelişmelerle birlikte dış

göçlerde artmıştır. Dış göçlere neden olan diğer faktörler özellikle günümüzde yükseköğrenimini yurt dışında tamamlamak isteyen öğrenci sayısındaki artış, Türkiye'deki işsizlik oranlarındaki artış, yükseköğrenimini tamamlayıp da iş bulamayanlar ve iş bulup da sahip olunan koşullarla tatmin olmayanların dış göçü tercih etmesidir. Ayrıca daha önce aileden birilerinin yurt dışına göç etmiş olması ve bunların memlekette kalan gençlerini veya ailelerini yanlarına alması gibi durumlar geçmişte ve günümüzde yaşanırken bu durum için 1974'de Federal Almanya'nın ülkesinde çalışan göçmenlerin ailelerini de yanlarına alabileceklerini öngören aile birleştirme kanununu çıkarması örnek olarak gösterilebilir. Dış göçlere örnek olarak savaş ve terör eylemleri nedeniyle Türkiye'ye gelen Suriyeli ve Afganistanlı göçmenler örnek olarak verilebilir. Bunlara ilave olarak kıtlık, doğal afet, şiddet, baskı vb. durumlar insanları zorunlu olarak dış göçe itmektir (Şahin, 2010:57).

Türkiye'de dış göç 1961 yılında Almanya ile başlamış ve batı Avrupa ülkelerine doğru gerçekleşmiştir. Daha sonraki zamanlarda batı Avrupa ve İskandinav ülkeleri ile yapılan misafir işçi anlaşmaları Türkiye'den bu ülkelere doğru yoğun göçe neden olmuştur. Fakat ileriki zamanlarda göç edilen bu ülkelerin ekonomilerinde meydana gelen istenmeyen durgunluklar nedeniyle misafir işçi anlaşmaları feshedilmiştir. Bu durum Türkiye'den bu ülkelere doğru olan göçü engelleyememiştir. Türkiye'den bu ülkelere göç etmek isteyenler bu ülkelerdeki bayanlar ile evlilik yaparak göç etme konusunda alternatif bir çözüm yolu da bulmuşlardır.

3.2.1. Beyin Göçleri

Beyin göçü kendi alanlarında iyi eğitim almış ve yetenekli kimselerin yaşadıkları ülkede kendilerine yeterli imkânların sağlanamaması, sahip oldukları ve icra ettikleri meslekleri beğenmemeleri, aldıkları ücretin düşük olması gibi sebeplerden dolayı yaşadıkları az gelişmiş ülkelere gelişmiş ülkelere göç etmeleri durumudur. Bu durum az gelişmiş (gelişmekte olan) ülkeler için dezavantaj iken gelişmiş ülkeler için ise bir avantaj olmaktadır. Bu durumla karşı karşıya kalan az gelişmiş (gelişmekte olan) ülkelerin gelişmesi daha da yavaşlarken gelişmişlik seviyesini maksimuma çıkarmak isteyen ülkeler ise bu gibi beyin göçü oluşması için iyi eğitim alıp kendini

geliştiren yetenekli genç kişileri ülkelerine cezbedecek yüksek maaş, refah, kaliteli yaşam imkânları sunmuştur. Bunun sonucunda bu ülkeler daha fazla gelişmekte olup az gelişmiş ülke ile gelişmiş ülke arasındaki farklar daha da artmaktadır.

Beyin göçü, genel olarak az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru yaşanmaktadır. Bazen de bir gelişmiş ülkeden farklı bir gelişmiş ülkeye doğru gerçekleşmektedir. Fakat bu durumun bu ülkeler için kayda değer bir önemi yoktur. Yalnız az gelişmiş ülkeler için bu kayıp büyük önem taşımaktadır.

Beyin göçleri 1960'larda başlamış ve doktor, bilim adamları gibi kişiler arasında yaygın bir durum halini almıştır. Beyin göçü kendi içinde iç beyin göçü ve dış beyin göçü olarak ikiye ayrılır. İç beyin göçü ülke içinde yaşanan göçlerken dış beyin göçü farklı bir ülkeye yapılan göçlerdir. İç beyin göçü sonucu ortaya çıkan zarar fazla büyük bir zarar olamamakla birlikte, dış beyin göçü için bu durum geçerli değildir. Dış beyin göçü sonucu özellikle de az gelişmiş ülkelerde, ülkenin dönüşümü ve gelişimi üzerinde negatif bir etkisi olmaktadır (M. Kaya, 2003:2).

Beyin göçüne neden olan faktörler için şunlar söyleyebilir: İyi eğitim almış kişilerin kendilerine yakışır bir iş bulamamaları, yaptıkları işin beğeni görmemesi, çalıştıkları işten elde ettikleri gelirin yetersiz olması, yaptıkları işi beğenmemeleri, buldukları ülkede yapmak istedikleri araştırmalar için var olan imkânların yetersiz olması, siyasi istikrarsızlık, gelecekle ilgili yaşanan ekonomik ve sosyal belirsizlikler nedeniyle yaşanan kaygı gibi faktörler neden olmuştur. Bunun yanında göç etmek istedikleri ülkelerde daha çok imkâna sahip olunacağı düşüncesi, yüksek gelir ve refah seviyesine erişileceği duygusu, kendilerine yakışır bir şekilde yaşayacakları inancı vb. nedenler bu insanlar için çekici nedenler oluşturmuştur (Gürak, 2008:121).

3.2.2. İşçi Göçleri

İşçi göçleri, insanların yaşadıkları ekonomik sorunlardan dolayı ülke içerisinde çalışmak için kendi yerleşim birimlerinden farklı yerleşim birimlerine hareket etmeleri durumu iç göçlerdeki işçi göçleri olarak ifade edilirken dış göçlerde yaşanan işçi

göçleri yine ekonomik problemlerden dolayı ülke dışına çalışmak için yapılan göçlerdir. Bu tür göçler Türkiye'den 1961'de ilk olarak Federal Almanya'ya doğru gerçekleşmiştir. Sanayi gelişmelerinin hız kazandığı Almanya ekonomisinin o dönemlerde ihtiyaç duyduğu kadar işgücüne sahip olmaması dolayısıyla işgücü açığını dışarıdan sağladığı işgücü göçleriyle kapatmıştır.

Bu dönemlerde yurt dışına çalışmak için giden ailelerin gençleri bu ülkede çalışarak kendilerini geliştirmişler ve gittikleri ülkelerin dillerini öğrenmişlerdir. Bu ülkelerde çalışmaları sonucu kazandıkları dövizleri ülkelere yani ailelerine göndermeleri ülkede döviz miktarının artmasına buna bağlı olarak talebin artması, üretimin artmasına, işsizliğin azalmasına ve benzeri durumlar gibi birçok olumlu durumların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Yurt dışına çalışmak için giden bu insanların çoğu yurt dışında uzun yıllar kalarak servet edinirken bazıları ise yabancı ülkedeki yaşam şartlarına, kültürüne, insanlar arası ilişkilere alışmamış ve memleketine duyduğu aşırı bağlılık ve özlem duygusunun ağır basması nedeniyle tekrar ülkelere kesin dönüş yapmışlardır.

İşgücü göçü II. Dünya savaşından sonra yıkılan Avrupa ekonomisini yeniden kurmak isteyen batı Avrupa ülkeleri ihtiyaçları olan işgücünü dış ülkelere talep etmişlerdir. Fakat 1980'lerden sonra ihtiyaçları olan işgücünü karşıladıkları için dış ülkelere işgücü talep etmeyi bırakmışlardır. Avrupa ülkelerinin işçi alımını bırakması sonucu geriye kalan işgücü fazlası inşaatlarda çalışmak için Libya, Ürdün, Arabistan gibi ülkelere doğru göç etmiştir (Alper, 2005:33).

3.2.3. Mübadele Göçleri

Mübadele göçleri ülkelerin kendi aralarında yaptıkları anlaşma gereği kendi vatandaşlarını karşılıklı olarak değiştirmeleri sonucu oluşan göçlere mübadele göçleri adı verilmektedir. Kelime anlamı olarak mübadele değiş – tokuş anlamı taşımaktadır. Bu göçe konu olan insanlara ise mübadil adı verilmektedir.

Mübadele göçlerine örnek olarak II. Dünya savaşı sonrası yapılan Lozan barış antlaşması ile Türkiye ile Yunanistan kendi vatandaşları arasında mübadele anlaşması yapmıştır. Bu anlaşma sonucu Yunanistan'daki 500.000 Türk Türkiye'ye 1.200.000 Rum Yunanistan'a gelmiştir. Fakat batı Trakya'daki Türkler ve İstanbul'daki Rumlar bunların haricinde kalmıştır (Çobanoğlu, 2011). Mübadele göçü sonucu göç eden mübadiller devletlerinin aldığı karar nedeniyle kendi rızalarının dışında göçe zorlanmış ve zorunlu göç ettirilmişlerdir. Bu durum bu göç türünün bir zorunlu göç türü olduğunu göstermektedir.

IV. BÖLÜM

SOSYAL HAREKETLİLİK KAVRAMI

Hareketlilik insanların bulunduğu konumdan farklı bir konuma ilerlemeleridir. Bu ilerlemeler sonucu oluşan hareketlilik fiziksel ve sosyal hareketlilik olarak ikiye ayrılır. Fiziksel hareketlilik insanların sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel sebeplerle yerini değiştirmesidir. Buna verilebilecek örnek şu olabilir; kırsal kesimin kırdan kente göç etmesidir. Sosyal hareketlilik ise insanların sahip oldukları statü veya mevkiinin değişmesi sonucu daha yüksek veya daha düşük statü veya mevkie sahip olması durumudur. Bu duruma örnek olarak bireyin çalıştığı firmanın kapanması sonucu işsiz kalması durumu sahip olduğu mevki kaybetmesi olayını bu konu için örnek gösterebiliriz (Tezcan, 1995).

Sosyal hareketlilik insanların buldukları mevkilerde kendi mücadeleleri veya kendilerinin hiçbir alakaları olmadan meydana gelen değişimler olarak ifade edilebilir (Doğan, 2008).

4.1.Sosyal Hareketlilik ve Göç

Sosyal hareketlilik ve sanayileşme arasında ilişki boyutu oldukça derindir. Sanayileşme hareketinin 20.yy'da Türkiye'de başlaması ile birçok yapısal değişimler meydana gelmiştir ve bu değişimlerden önemi büyük olan faaliyet ise göç faaliyetidir. Sanayileşmeyle birlikte kırsal kesimde makine kullanımına başlanması nedeniyle işsiz kalan işgücünün kentlere birincil sektörden ikincil sektöre yani ham maddenin işlenip mamul madde haline getirildiği fabrikalarda çalışmak üzere göç etmişlerdir. İleriki zamanlarda sanayinin daha da gelişmesiyle işgücü ikincil sektörden daha da gelişmiş sektör olan üçüncül sektöre doğru hareket etmiş ve bu üçüncül sektör hizmet sektörüdür. Bu sektörde hizmet üretimi gerçekleştirilir. Hizmet üreten sektör olarak ifade edilen sektörün üretmiş olduğu hizmetler ise şöyle ifade edilebilir; eğitim, sağlık, itfaiye, polislik, sosyal ve ekonomik hizmet ve kamu tarafından gerçekleştirilen

diğer hizmetlerdir. İkincil ve üçüncül sektör olarak ifade edilen sektörlerden önce yukarıda bahsettiğimiz hizmetlerin ya yok ya da yok denecek kadar az olduğu bilinmektedir (Özalp, 1994).

Sanayileşmeyle birlikte yeni üretim alanlarının da ortaya çıkması nedeniyle sanayileşmenin başladığı çevrede işgücü açığı ortaya çıkmıştır ve gelişmemiş kırsal bölgelerden işgücü talebinde bulunulmuştur. Bu durum kırsal kesimi kentlere çekmiştir. Zamanla bu göçler akınlar halinde düzensiz ve istenmeyen bir hal almıştır. Kırsal kesimlerden sanayi kentlerine fabrikalarda iş bulup çalışmak amacıyla göç eden çiftçi, ırgat ve genç kesim fabrikalarda çalışmak için kendilerine işveren tarafından tanınan çok düşük seviyedeki çalışma imkânlarını sahip oldukları koşullar ve başka çarelerinin olmaması nedeniyle kabullenmek zorunda kalmışlardır.

Sanayileşmeyle birlikte kentlerde iş bölümü ve uzmanlaşma ortaya çıkmıştır. Bu anlamda hem kentin dolayısıyla da ülkenin gelişmişlik ölçütünde önemli artışlar meydana gelmiştir. Sanayinin gelişmesiyle birlikte sanayi işletmelerinin kurulduğu kentlerde yeni işgücü istihdamına olan ihtiyacın genel olarak ekonomisinin tarıma dayalı olduğu kırsal kesimlerden tedarik edilmiştir. Sanayi kentlerindeki fabrikalar daha büyük çaplı üretimi, çalışanları için sosyal güvenliği, sürekli gelir elde etmeleri ve kendilerini geliştirmelerini sağlamıştır. Kurulan fabrikalarda üretim miktarındaki artış, sürekli üretim ve bunun sonucunda oluşan sürekli gelir ekonominin gelişmesini ve ülke refah seviyesini artırmıştır. Fabrikaların kurulmasıyla buradaki iş düzeyinin koordinasyonu, idaresi ve işletmenin sürekliliği için gerekli vasıflara sahip işgücü talebi ortaya çıkmıştır. Bu durum ise kurulan işletmelerin koordinasyonu, sürekliliği, idaresi için alanında gelişmiş vasıflı kişilerin varlığına ihtiyaç duyulduğunu gösterir (Kıray, 1999). Ortaya çıkan nüfus hareketliliğinin hızı, yönü, nedeni yaşanan bölgenin ekonomisine, kültürüne, sosyal çevresine, siyasal durumuna bağlı olmaktadır. Bir ülkede gerçekleşen nüfus hareketinin en temel nedenini ekonomik faktörler belirlerken göç veren bölgede ve göç alan bölgede yaşanan sosyal, ekonomik ve psikolojik faktörlerin de göçün oluşmasında önemli olduğu bilinen bir gerçektir.

Sosyal hareketlilik yatay ve dikey bir şekilde gerçekleşir. Bu şekilde bir hareketliliğin gerçekleşmesi için mevcut imkânların buna elverişli olması gerekir. Yani açık bir sistemin olması gerekir. İnsanların kendi özgür iradeleriyle daha iyi imkânlara sahip olabilmek için göç etmelerini sağlayacak açık bir sistemin olması gerekir. Bu durumun tam tersi ise kapalı bir sistemin varlığını gösterir. Bu şekildeki kapalı sistemlerde sosyal hareketlilikten bahsetmek imkânsızdır. Sosyal hareketliliğin gerçekleşmesi için belli bir zamana ihtiyaç vardır. Hangi ülke olursa olsun bu durum söz konusudur. Sosyal hareketliliğin hızı bölgeden bölgeye fark edebilir. Kırsal kesimde bu durum daha yavaş iken gelişmiş kent kesimlerinde daha hızlıdır. Aynı şekilde ortaya çıkan hareketliliğin olduğu bölgelerde ortaya çıkardığı etkinin her bölge için aynı olduğu söylenemez. Bu hareketlilik göç faaliyetinin gerçekleştiği bölgede ve göç edilen bölgede farklı etkilerin ortaya çıkmasına neden olabilir. Aynı şekilde kırsal kesimde ortaya çıkan gelişmeler kentsel ortamdaki kadar büyük ve etkili olmamaktadır. Dolayısıyla kırsal kesimde statü farklılığı fazla belirgin olmazken kentlerde sahip olunan imkânlar, sosyal ve ekonomik gelişmelerin fazla olması insanların daha yüksek statüye sahip olmak için sürekli bir değişim, gelişim içerisinde olmak amacıyla çaba sarf etmelerine neden olmuştur. Bölgelerin farklı ekonomik, sosyal, psikolojik özelliklere sahip olması bölgelerin gelişmesi üzerinde büyük bir öneme sahiptir (İçli, 2002).

4.2. Türkiye’de Geçmişten Günümüze Kadar Yaşanan İç Göç Hareketleri

Yaşadığımız dönemde var olan toplumsal sorunlardan önem arz eden bir sorunda iç göçtür. İnsanların barındıkları yerleri terk edip uzun süreli yerleşmek için farklı yerleşim yerlerini tercih etmeleri durumuna iç göç denilmektedir ve bu iç göç olayı sanayileşmenin gerçekleştiği bölgelerde üretimin artması ve sermaye ile bütünleşmesi için gerekli bir durumdur.

Türkiye’de geçmişten bugüne yaşanan ve birçok soruna neden teşkil eden iç göç varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Türkiye gelişmesini tam olarak sağlayamamış gelişmekte olan bir ülkedir. Bu problemini ortadan kaldıracak iyi yetişmiş nitelikli iş

gücüne ihtiyaç duymaktadır. Gelişmiş ülkelerde insanlar sanayileşme hareketiyle ya da buldukları ortamda kapitalistleşmenin başlamasıyla iç göç hareketinde bulunurken, Türkiye’de iç göç daha sanayileşme başlamadan kapitalizmin gelişmesiyle birlikte zoraki nedenlerle başlamıştır. Diğer bir ifadeyle, iç göç sanayileşmiş ve sanayileşme faaliyetlerinin kendini hissettirdiği ülkelerde gerçekleşmiştir (Tekeli, 2008:173).

Gelişmiş ülkelerde insanların sanayileşmiş kentlerde fabrikalarda çalışmak için kırdan kente göç hareketi 18 yy. da başlamışken Türkiye’de kırdan kente fabrikalarda iş bulup çalışmak için yapılan iç göç 20 yy. da başlamıştır (Bahar, 2015:361 – 397).

1950’lerden itibaren başlayan kırdan kentlere doğru yapılan göç faaliyetlerinin daha sonra yoğun bir hal alması ve bunun sonucunda nüfusun düzensiz dağılımı bazı kentlere olan yoğun göç sonucu ortaya çıkan plansız ve düzensiz yerleşim birimleri (gece kondu) gibi olumsuz durumlara sebebiyet vermiştir (Sağlam, 2006).

II. Dünya savaşı sonrası Türkiye’de önemli bir nüfus artışı yaşanmıştır. Nüfus oranındaki yoğun artış bir takım olumsuz sonuçları da beraberinde getirmiştir. Bunlardan bir kaçı tarımda yapılan üretimin yetmemesi, tarımda makineleşme, gizli işsizliğin oluşması, miras yoluyla tarım alanlarının parçalanmasıyla aileler arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklar ailelerin göç etmesine neden olmuştur (Yenigün, 2005:273). Batıdan gelen Marshall yardımları ve ülkeye 240.000 adet traktörün girmesi ile makineli tarıma geçilmiştir. Bu durum iç göçü hızlandırmıştır (Güreşçi,2011). Tarımdan kopup kente yerleşen kırsal kesim nitelsiz ve eğitimi düzeyi düşük çalışan nüfusu oluşturarak kentte sanayi ve hizmet sektöründe önemli bir ucuz emek kaynağını oluşturmuştur ve burada iş bulup daha iyi şartlarda yaşamayı başaran ailelerin köyde kalan akraba, eş, dost, hemşeri kesiminin de kente göç etmelerine vesile olmuştur.

Türkiye’de 1950’den sonra tarımda makinenin kullanılması ve bunun sonucunda kırsal kökenli insanların çoğunluğunun kente göç etmesi toplumun yapısında ciddi anlamda değişimler ve dönüşümler meydana getirmiştir. Bu değişimde kırsal alanın

itici tarafları ile kentsel alanların çekici koşulları da önemli oranda insanların kente göçünü tetiklemiştir.

Türkiye’de 1950’den itibaren görülen kırdan kente olan yoğun göçe ülke hazırlıksız yakalanmıştır. Sanayideki mevcut gelişme kırdan gelen yoğun göçün hepsine iş imkânı sağlayacak kadar olmaması, tarım toplumunun niteliksiz ve eğitimsiz olması, gerekli sermayelerinin olmaması, kentin lüks yaşamına uyum sağlayabilecek yerleşim yerlerinde barınabilecek konutlarında kendi maddi durumlarına uygun olmaması söz konusudur. Dolayısıyla devlete ve şahsa ait arsalarla bir gecede yapıldığı için gece kondu adı verilen konutlar yapıp buralarda tapusuz ve izinsiz olarak yaptıkları konutlarda ikamet etmişlerdir. Bu durum bu yerlerde çarpık kentleşme, çevre kirliliği ve altyapı yetersizliği gibi olumsuz durumlara sebebiyet vermiştir. Kente doğru gerçekleşen içgöç akımı kentte yeni bir emeği ile geçinen orta sınıfın doğmasına neden olmuştur (İç Duygu vd. , 1998).

1950’lerden itibaren başlayan iç göç 1960’lara kadar yoğun bir hal almış iç göçün artması bu konuda yapılan bilimsel çalışmalarında artmasına neden olmuştur. İç göçteki bu artış 1960’lardan sonra Almanya’ya dış göçün başlamasıyla azalmış daha sonraki yıllarda göç edilen ülkeler arasına Belçika, Hollanda ve Avustralya’nın da katılması sonucu daha da azalarak ilerlemiştir. Buna bağlı olarak yapılan bilimsel araştırmalarda azalmıştır (Tarih vakfı, 1998:78).

ABD’nin başlattığı Marshall planı ve Türkiye’ye yaptığı yardımlar ülkede başlayan makineli tarım sonucu köylerdeki birçok çalışanın işsiz kalmasına neden olmuştur. Bu yıllarda kentlerdeki sanayileşme faaliyeti kırdan kente göç eden nüfusa yetecek kadar iş imkânı sağlayamaması dolayısıyla 1960’larda özellikle Almanya’nın ara elaman açığını kapatmak için Almanya ve diğer Avrupa ülkelerine ülkemizden göç talebini oluşturmuştur (Yalçın, 2004:6).

Geçmişte yaşanmış Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki yoğun terör olayları buradaki kırsal bölgede yaşayan insanların kendi istekleri dışında zorunlu olarak göç etmelerine neden olmuştur. 2000’li yıllara gelindiğinde içgöçte azalmalar belirgin şekilde kendini göstermiştir. Fakat Ankara, İstanbul, Antalya, Bursa, İzmir gibi iller

ve çevre iller göç faaliyeti açısından çekim merkezi konumundadır. Bu illerin yoğun göç alması çevresel sıkıntıların yanında bir takım asayişin sağlanması yönünden sıkıntıları da meydana getirmektedir (Ay, 2013). Ülkemizde 1950'den günümüze kadar gerçekleşen iç göçün yönünün geri kalmış doğu ve güneydoğu bölgesinden en çok olmak üzere gelişmiş batı illerine doğru yapıldığı gözlenmiştir (Çelik, 2007).

Kırsal kesimde hayatlarını idame eden toplumun gelir düzeyinin düşük olması, sağlık ve eğitim gibi hizmetlerin kırsal kesimde gelişmemiş olması ve çeşitli alt yapı yetersizliği nedeniyle gelişmiş sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanmak istenmesi batıda yaşayan kesimin daha yüksek gelir seviyesine ve yüksek refah düzeyine sahip olması kırsal kesimin kente olan göçünü tetiklemiş ve kenti daha da çekici hale getirmiştir. Bu nedenle bu durum gelir dağılımındaki adaletsizliğin iç göçe neden olan önemli bir faktör olduğunu göstermektedir (Yamak ve Yamak, 1999:23 – 24).

Sanayinin gelişmesiyle bu alanda çalışmalarını artırıp müteşebbis (işveren) konumuna geçen bireylerin artmasıyla birlikte kapitalizm de gelişmiştir. En önemli sebebi işsizlik ve buna bağlı olarak ortaya çıkan yoksulluk olan iç göçün daha çok genç nüfusun iş bulamamasından kaynaklanması nedeniyle göç etmeye de en meyilli grup genç nüfus olmuştur (Kutal, 1992:66).

Gelişmekte olan ülkelerde kırsal kesimde yaşayan bireyler ile kentte ikamet eden kişilerin kişi başına düşen gelir seviyesinde ciddi anlamda bir fark vardır. Dolayısıyla kentte yaşayan kişilerin gelir seviyesinin daha yüksek olması talebin yüksek olmasına talebin yüksek olması ise üretimdeki artışa bu durum ise istihdam oranındaki artışa neden olmuştur. Diğer bir ifadeyle, iş gücü talebinin artmasına neden olacaktır. Bu durum kırsal kesimdeki genç nüfusun kente göç etmeyi tercih etmelerinde önemli bir neden olmaktadır. Bu sebepten yaşanan iç göçün göçmenlerin istihdam edilmek için göçü tercih ettiklerinin önemli bir göstergesidir. Kırsal kesimi kente cezbeden diğer bir faktör ise kentte kapıcılık, hamallık, hizmetkârlık, seyyar satıcılık işportacılık vb. işlerden oluşan kırsal kesime göre ayrı bir sektörün olması ve bu sektöründe kente göç edilmesinde önemli bir payı bulunmaktadır. Doğal afet gibi sebepler ise iç göçün diğer sebepleri arasında gösterilebilir.

4.2.1. Kırsal Kesimin Kente Göç Etmesinin Nedenleri

Geçmişten günümüze kadar yaşanan iç ve dış göçlerin nedeni yaşanan bölgenin olumsuz koşulları, yetersiz hayat şartları ve göç edilmek istenen bölgenin yüksek refah seviyesi ve yüksek hayat standartlarından yararlanmak istenmesidir. Diğer bir ifadeyle insanlar eğer göç etme kararı almışlarsa ister ülke içinde göç etsinler isterse de ülke dışına göç etsinler bunların temel sebebi yaşadıkları yerlerde isteyip de sahip olamadıkları şeylerin göç sonucu gidecekleri yerlerde sahip olunacağı inancıdır. İnsanları göçe iten nedenler bulunulan farklı yer ve zaman açısından farklılıklar içermektedir. Genel anlamda işsizlik, siyasi istikrarsızlık, refah arayışı, gelişmiş sağlık, hizmet, eğitim, yaşam standartlarından yararlanılmak istenmesi, kan davası, savaşlar, terör gibi ilkel durumların var olması ve benzeri nedenlerden dolayı bireysel veya kitlesel olarak göç tercih edilmiştir. Kırdan kente göçe neden olan başlıca faktör kırsal kesimde makineleşmeyle başlayan işsizlikten kaynaklanmaktadır. Bu husus kırsal kesimin iş bulmak amacıyla kente göç etmeye karar vermiştir. Ayrıca kırsal kesimde iş gücünün fazla olması ve yeteri kadar istihdam olanaklarının olmaması durumu kırdan kente göçü artırmıştır.

Bu bölümde kırsal göçe neden olan faktörler üç başlık altında toplanabilir:

1. Kırsal kesimin kente göç etmesinin ekonomik nedenleri
2. Kırsal kesimin kente göç etmesinin sosyal ve siyasal nedenleri
3. Kırsal kesimin kente göç etmesinin demografik nedenleri

4.2.1.1. Ekonomik Nedenler

Kırdan kente göç etmeyi tercih eden ve bu göçe neden olan faktörlerin önem derecesi yıllar itibariyle değişmekte olsa da göçe neden olan en temel etken ekonomik nedenlerdir. “Göç kararının temelinde, net gelirden ve yaşam boyu faydada artış beklentisi vardır” (Parasız vd. 2002:144).

İnsanların iş bulamaması veya kendi niteliğine yakışır şekilde istihdam edilememesi, aldığı ücretin düşük olması, girişim yapmak için gereken sermayeyi elde

edecek ekonomik yatırımlarını gerçekleştirememesi, çocuklarının ileride istihdam edilmeleri konusunda gelecek hakkında karamsarlığa düşmeleri, refah seviyesinin düşük olması gibi ekonomik nedenler insanları göçe iten nedenlerdir. Kırsal kesimin daha yüksek refah seviyesine sahip olabilmek için sanayi kentlerine doğru göç etmeyi tercih etmesi ve bu refah seviyesine sahip olabilmek için doğal olarak bazı maliyetlere de katlanmaları gerektiği de bir gerçektir. Kırsal kesimde çalışan bireyler daha yüksek gelişmiş şartlara sahip olabilmek için sanayi bölgesine göç etmeyi tercih etmişlerdir. Bu göç faaliyeti sonucunda göç edenlerin mevcut işini kaybetmesi, ulaşım bedeli, kentte kalacak yerin sağlanması, elektrik, su giderleri yanında emlak vergisi, çevre temizliği gibi vergilerle birlikte yeni bir iş bulana kadar daha önceki birikimlerinden yapacağı harcamalar dolayısıyla bir tasarruf erimesiyle de karşı karşıya kalacaklardır. Bu ekonomik sıkıntılar yanında yeni bir çevreyle tanışmış olmaları bu çevreye uyum sağlamaları gerektiği, yeni bir kültürel yapıya alışmaları şeklinde sosyal sorunlara da katlanmaları gerekmektedir (Seyidoğlu, 1996). Fakat bunların yanında kırsal kesimi kente göç etmeye iten asıl neden tarım sektöründen elde ettikleri kazancın kendilerinin ve ailelerinin insan haysiyetine yakışır şekilde yaşamaları için gereken seviyenin çok altında olması bununla birlikte başlayan açlık, sefalet yanında işsizlik kırsal kesimi göç etmeye zorlayan asıl neden olmuştur.

İnsanların yaşamlarına yön veren ve yaşamlarını harcadıkları emek karşılığında elde ettikleri ücret ile idame ettirmeleri dolayısıyla söz konusu emeğin değeri olan ücret büyük bir önem arz etmektedir. Aşağıdaki tablo 4.1. de yıllar itibariyle tarımsal faaliyetlerle uğraşan ve bu sektörden elde ettikleri gelirlerle geçimlerini sağlayan tarım işçilerinin ücretlerindeki değişimler verilmiştir.

Tablo 4.1. Türkiye’de Tarım İşçilerinin Ortalama Ücretleri

Yıllar	Tarım işçilerinin ortalama ücretleri					
	Mevsimlik tarım işçilerinin ortalama günlük ücretleri (TL)			Sürekli tarım işçilerinin ortalama aylık ücretleri (TL)		
	Kadın	Erkek	Ortalama	Kadın	Erkek	Ortalama
1996	0,47	0,68	0,55	10	14	13
1997	1	1	1	26	30	30
1998	2	2	2	51	58	57
1999	3	4	3	90	108	107
2000	4	6	5	123	141	139
2001	5	7	7	163	203	200
2002	7	9	8	195	248	244
2003	9	12	11	232	306	297
2004	12	15	13	286	362	360
2005	14	18	15	314	403	391
2006	16	22	18	377	511	488
2007	19	26	22	550	706	694
2008	21	29	25	641	822	803
2009	23	32	27	650	836	806
2010	25	35	29	732	906	884
2011	29	38	33	748	1022	979
2012	33	43	38	858	1128	1090
2013	36	48	42	1032	1262	1232
2014	41	54	48	1118	1304	1284
2015	46	59	52	1332	1563	1532
2016	53	66	59	1456	1714	1677

Kaynak: TÜİK, 2018

Yukarıda tablo 4.1’de tarım sektöründe çalışan mevsimlik işçilerin yıllar itibariyle aldıkları günlük yevmiyelerindeki değişimler verilmektedir. Bununla birlikte o yörelerde yaşayan ve sürekli olarak tarlalar da çalışan emekçinin almış olduğu aylık gelirlerinde meydana gelen değişmeyi ve mevsimlik tarım işçisinin almış olduğu ücret ile sürekli olarak çalışan işçilerin aldıkları ücret arasındaki farkın ne kadar

olduğu ifade edilmektedir. Mevsimlik çalışan bayanlarla erkekler arasındaki ücret farkı genel olarak günümüze doğru arttığı görülürken Bu durumun sürekli işçiler için de geçerli olduğu anlaşılmıştır. Mevsimlik işçilerin aldıkları ücretlerle sürekli işçilerin aldıkları ücretler aylık olarak kıyaslandığında yine aynı şekilde günümüze doğru aralarındaki farkın artmış olduğu görülmektedir. Bu durum ise tarım sektörünün gelişmiş olduğu bölgeler de tarım sektörünün de çalışacak elamanların yetersiz olması ya da çalışacak güce ve yeteneğe sahip olup da çalışmak istememeleri dolayısıyla farklı yerlerden gelen mevsimlik işçiler için üreticilerin katlandığı maliyetin sürekli işçiler için katlandıkları maliyetlerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu ise tarım sektöründe maliyetlerin yükselmesine kar marjının düşmesine neden olmuştur.

4.2.1.2. Sosyal ve Siyasal Nedenler

Türkiye’de iç göç kırdan kente, kırdan kıra, kentten kente, kentten kıra doğru gerçekleşmiştir. İnsanların daha iyi yaşam şartlarına sahip olmak, lüks hayat sürmek, daha yüksek gelir elde etmek, maddi anlamda güçlü olup refah içerisinde yaşamak gibi hedeflerinin yanında farklı kültürlerle tanışmak, farklı ortamlara girmek, farklı coğrafyaları gezip görmek ve sanayileşmiş kentlere gidip de hemşerileriyle irtibat halinde olmak gibi hedefleri de söz konusudur. Bunların yanında yüksek refah seviyesine sahip olan hemşeri, akraba kesiminin de kırsal kesimlerde yaşayan insanlarda bu hedeflerin oluşmasına bir vesile olması sebebiyle bu insanlar göç etmeyi tercih etmişlerdir.

Bunların yanında çiftçinin üretimden eskisi kadar veya hiç kar edememesi ve zarar, etmesi devletin üretimi teşvik amacıyla uyguladığı politikaların yetersiz kalması üretim için kullanılacak tohumun, ilaçlamaların, benzinin, alet ve edevatın pahalı olması bir diğer ifadeyle üretim maliyetlerinde yıllar itibariyle meydana gelen artış ve bundan dolayı üretim karlılığının düşmesi üretimin düşmesine, işsizliğin artmasına, gelir kaybına, refah seviyesindeki düşmeye, ithalatın artıp ihracatın azalması gibi olumsuz durumlara neden olmuştur.

Göçün nedenini daha kesin sonuçlara indirmek için yapılması gereken önemli bir husus ise göç eden aile ve bireylerin bu konu hakkındaki görüşlerinin

incelenmesidir. Göçün yönü genellikle doğudaki gelişmemiş bölgelerden batıdaki gelişmiş bölgelere doğru gerçekleşmiştir. Göç edenler içerisinde erkek nüfus ağırlıkta olmakla birlikte göç eden kesim genellikle sanayi faaliyetinin gerektirdiği vasıflara sahip olmadığı bilinen bir durumdur.

4.2.1.3. Demografik Nedenler

Türkiye’de 1950’de başlayan tarımda makine kullanımıyla 1940 – 1950 yılları arasında Türkiye nüfusunun %18’i kentte, %82’si de köyde yaşarken daha sonraki yıllarda kente akınlar halinde yapılan göçler sonucu kırdaki nüfus azalırken kentte yaşayan nüfus oranında artış yaşanmıştır. Yapılan incelemeler sonucu 1965 – 1970 yılları aralığında kırsal kesimden kente göç edenlerin sayısı toplam 1 milyon 600 bin kişi iken 1970 – 1975 yılları aralığında ise bu sayı 2 milyon 800 bin kişiye ulaşmıştır. 1980’lere gelindiğinde ise kırdan kente göç edenlerin miktarı 1 milyon 300 bin kişiyi bulmuştur ve 1985’den sonra kent nüfusu kır nüfusunu aşmıştır. 2000’li yıllara gelindiğinde toplam nüfus içinde kentte yaşayanların oranı %80’i aşmıştır ve kent nüfusunun toplam nüfus içindeki oranı %98,2’lere ulaşmıştır.

Türkiye’de kısa sürede gerçekleşen yoğun göç sonucu kentlerde meydana gelen aşırı nüfuslanma durumunu Avrupa için düşündüğümüzde bu ülkelerdeki nüfuslanma yani tam olarak sanayileşmiş ülkelerde meydana gelen göçün Türkiye’de meydana gelen göçten 6 – 7 kat daha düşük bir nüfuslanmaya tekabül ettiği yapılan araştırmalardan anlaşılmaktadır. Türkiye’de yaşanmış ve günümüzde de yaşanan göç faaliyetinin tarihin hiçbir devrinde tamamıyla oluşmadığı söylenemez. Geçmiş yakın dönemlerde yaşanan yoğun göç faaliyetleri sonucu kentlerde meydana gelen aşırı nüfuslanma birçok olumsuz durumu da beraberinde kentlere getirmiştir. Bu olumsuz durumlara sebep olan farklı birçok sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal nedenleri belli başlı gruplar halinde ifade edilebilir. Kır ve kent arasında belirgin farklılıkların var olması, kırdaki nüfus kesim için devlet tarafından hiçbir şekilde aile bilinçlendirmesi ve nüfus planlamasının yapılmaması ve bunun sonucunda oluşan aşırı doğumlar ile 1980’lerin ortalarından itibaren özellikle Güneydoğu ve Doğu Anadolu da baş

gösteren terör olaylarının gerçekleşmesi kırsal kesimi kente göç etmeye iten önemli nedenleri oluşturmuştur (TÜİK, 2007).

Az gelişmiş ülkelerde nüfus artışı genel itibariyle sürekli ve hızlı bir seyir izlemektedir. Doğum oranının ölüm oranından fazla olması nüfusun artmasına neden olurken farklı bölgelerden alınan göçlerde nüfus artışı üzerinde önemli bir role sahiptir. Gelişmiş ülkelerde ise insanların eğitim düzeyinin genel olarak yüksek olması aile bilincinin yüksek ve aile planlamalarının yapılması dolayısıyla bu durum doğum oranlarının düşük ve buna bağlı olarak nüfus artış oranı gelişmekte veya az gelişmiş ülkelerin nüfus artış oranlarından daha düşük olmasına neden olmuştur. Az gelişmiş ülkelerde doğum oranının yüksek olması dolayısıyla bağımlı nüfusun yüksek olması buna bağlı olarak genç nüfusun fazla ve istihdamın düşük olması durumu iç göçe neden olan faktörlerdendir.

Gelişmiş ülkelerdeki doğum oranının düşük olması yaşlı nüfusun fazla ve genç nüfusun az olması dolayısıyla gelişmiş sanayi şartlarının ihtiyaç duyduğu işgücü sayısının yetersiz olması emeğin değeri olan ücretin yüksek olmasına ve bu durum ise üretim maliyetlerinin artmasına neden olurken ürün fiyatlarının piyasadaki rekabet koşullarından dolayı yükselmemesine ve işletmelerin düşük kar marjına sahip olmasına neden olmuştur. Bu ise sanayileşmiş bölgelerin iş gücü ihtiyacını giderebilmek için işgücü talebinde bulunmalarına neden olmuştur.

Kırsal kesimin sanayi kentlerine göç etmelerindeki temel sebep buldukları kırsal bölgelerde yeteri kadar işgücü talebinin bulunmaması dolayısıyla işgücü fazlasının işsiz kalıp göç etme kararını vermesine neden olmuştur. Ayrıca nüfusun yaş ve cinsiyetinin yanında evli ve çocuklu olması göç kararı üzerinde etkin bir rol oynamaktadır. Evli ve çocuklu olmayan genç nüfusun göç kararı almaları, evli ve çocuklu kişilerin göç etmeye yönelik alacağı karardan daha kolay olabilmektedir.

4.2.1.4. Diğer Nedenler

İnsanların sahip olmak isteyip de sahip olamadıkları ve yaşadıkları coğrafyada bu isteklerin karşılanabilmesi için yeterli imkânların olmaması ayrıca bu durumun

kavranması ile insanlar göç kararı alabilirler. Göç kararı alındıktan sonra sıra nereye göç edileceğine gelmektedir. Bu yerler genellikle gelişmiş iş imkânlarına sahip olan rahat, güvenli, konforlu, sürekli gelir ve yüksek statüye sahip olunacağı düşünülen kentler ve özellikle metropoller olmaktadır. Bu göç kararını birey kendi başına alabileceği gibi aile veya eş, dost kararı sonucu da alabilir. Alınan bu karar gönüllü olarak alınabileceği gibi zorunlu olarak da alınabilmektedir. Zorunlu göçlere örnek olarak kırsal kesimde ağa, bey, eşraf olarak nitelendirilen yönetici kesim tarafından köyde yaşayan insanların göç etmek zorunda bırakıla bilineceği gibi doğal afet, terör, kan davası gibi durumlarda göçe neden olabilmektedir.

4.2.1.4.1. Göçe Neden Olan İtici Nedenler

Kırsal kesimi göçe iten itici nedenler olarak tabir edilen faktörler bu kesimde yaşayan insanların göç etmesine neden olan istenmeyen durumları ifade eder. Bu olumsuz durumlar kırsal kesimde yaşayan insanların ihtiyaçlarını insan haysiyetine yakışır şekilde temin edememesi ve insanların işsiz olmaları, kırsal alanda sahip olunamayan imkânlarla kente göç ederek sahip olunacağı düşüncesinin hâkim olması gibi durumlar insanların göç etmesine neden olmuştur. Bunun yanında farklı nedenlerde denilen sağlık, eğitim, teknik gelişmeler gibi kaliteli yaşam imkânları sağlayacak durumların yaşanılan bölgede bulunmaması durumu da insanları göçe iten nedenler olmuştur.

Kırsal kesim; kendine bağlı köy ve mezraları olan, gelişmemiş, genel olarak ilkel yöntemlerle üretim yapılan, yeterli istihdam alanlarının olmadığı ve bu yüzden işsizlik oranının yüksek olduğu yerleşim birimleridir. Gelişmiş sanayi kentlerinde sanayinin gelişmesiyle ortaya çıkan işgücü talep fazlasını bu gibi gelişmemiş işsizliğin yüksek olduğu kırsal alanlardan talep edilerek giderilmiştir. Bu durum ise ekonominin kalkınmasında ve gelişmesinde önemli bir role sahiptir. Yapısı itibariyle geniş üretim alanlarına sahip olan ve sermaye yoğun üretimin gerçekleştiği kent kesimlerinde sürekli bir işgücü ihtiyacı olduğu bilinmektedir. Bu işgücü ihtiyacı kırsal kesimi kente çekecektir (Tatlıdil, 1989). Bu bakımdan piyasa mekanizması gelişmemiş, iş kolları

sınırlı, verimliliği düşük olan tarım sektörüyle iştilig halinde olan insanlar daha kaliteli bir yaşam için kentin yolunu tutmuşlardır.

Göçe neden olan faktörlerden biri de ücret farklılıklarıdır. Kır ve kent arasında var olan sosyal, kültürel vb. farklılıkların yanında bir de ücret farklılıklarının yer alması göçe neden olan faktörlerden biridir. Bu farklılık sebebiyle insanlar daha çok para kazanmak, refah içerisinde yaşayıp kırdaki sahip olamadıklarına sahip olmak için kente göç etme kararını almaktadırlar. İnsanlar kır ve kent arasındaki bu farklılık sebebiyle sahip olamadıkları imkânlarla sahip olabilmek için kente göç etmeyi tercih etmişlerdir (Tekeli ve Erder, 1978).

Tarımda makineleşme sonucu emek yoğun üretimden sermaye yoğun üretime geçişle birlikte tarlalarda ırgat olarak çalışan kişilerin yerine traktör kullanılmıştır. Traktörün emeğin yerini alması emeğin işsiz kalmasına bundan dolayı işsiz kalan emeğin iş bulma ümidiyle kente göç etmeyi tercih etmesine neden olmuştur. Miras yoluyla toprakların parçalanması ve işlenmesi için katlanılan maliyetlerin artması, sahip olunan toprakların veriminin düşük olması, bu toprakların küçük ve aile ihtiyacı için yetersiz olması, iklim koşullarının olumsuz olması gibi faktörler toprak sahiplerinin tarımdan vazgeçmesine ve göç etmesine neden olmuştur (Erkal, 1998; Kongar, 1981).

Kırsal kesimde doğum oranları kent doğum oranlarından daha yüksektir. Kırsal kesimde ekim alanlarının dar ve nüfusun fazla olması toprağın veriminin artması için 1 veya 2 yıl dinlendirilmesi faaliyetinin terk edilip her yıl ekim yapılması verimin düşmesine, köylünün ihtiyacını giderebilmek için borçlanmasına bu durum sonucunda topraklarını bile kaybedecek duruma gelmesine ve bu nedenle kente göç etmek zorunda kalmasına neden olmuştur. Geçmişte bu durumun yaşanmış örnekleri mevcuttur (Kıray, 1999).

Tarım sektöründe olumsuz iklim şartları, erozyon, ekonomik sıkıntılar nedeniyle sürekli ekim, miras yoluyla toprakların parçalanması, gereken maliyetlerin yapılmaması dolayısıyla üretimin gerçekleştirilememesi, toprağın verimsiz olması gibi durumlar tarım sektörünü olumsuz etkilemesinden dolayı tarımdan vazgeçilip kente

göç edilmek istenmiştir. Kırsal kesimin kırdan kente göç etmesine sadece toprağın verimsiz veya tarımda makineleşme gibi durumlar değil besicilikle uğraşanların işlerinin bozulması ve kötüye gitmesi de neden olmuştur. Dokuzuncu kalkınma planı (2007 – 2013) kapsamında besiciliğin durumu için şunları söylenebilir: Hayvancılık işletmelerinin gelişmemiş olması, hayvanlardan elde edilen verimin düşük olması, hayvanların beslenmeleri için gereken yem bitkileri üretiminin düşük ve fiyatının yüksek olması durumları da göçe neden olan diğer faktörlerdir.

Kırsal kesimlerde temel geçim kaynağını tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır. Bu alanlarda genellikle doğum oranları yüksektir ve gelişen sağlık ve tıp hizmetleri dolayısıyla bebek ölümleri oranlarındaki düşüş bu alanlardaki nüfusun daha da artmasına neden olmuştur. Burada kıt kanaat geçinen ailelerin yoğun nüfus baskısı altında mevcut tarım faaliyetleri sonucu elde ettikleri gelirin geçimlerini sağlamaları için yeterli olmaması sonucu göç etmeyi tercih etmelerine neden olmuştur. 1980'lerin ortalarından itibaren özellikle doğu ve güneydoğu bölgelerinde baş gösteren yoğun terör olayları dolayısıyla insanların sosyal ve ekonomik olarak tehlikede olmaları ve güvenliğe ihtiyaç duymaları insanları daha güvenli kent merkezlerine göç etmeye mecbur bırakmıştır. Doğu ve güneydoğu bölgelerindeki kırsal kesimler devlet eliyle veya burada yaşayan insanların kendi isteğiyle göç etmeleri durumu gerçekleşirken bu terör eylemlerinin gerçekleştiği kent merkezlerinde ise nüfusun seyrekleşmesi durumu yaşanmıştır. İnsanların can ve mal güvenliğinin tehlikede olması bu bölgelerdeki nüfusun zorunlu olarak göç etmesine neden olmuştur.

Türkiye'de 30 küsur yıldır yaşanan terör olayları ve bu durumun gerçekleştiği bölgelerde yaşanan zorunlu göç bu bölgelerin sosyal ve ekonomik kalkınmasını engellemiştir. Terör olaylarının sürmesi bu bölgelerde yapılan yatırımların istenen sonucu vermemesi yanında bu alandaki yatırımların yapılmasından da insanların vazgeçmesine neden olmuştur. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşanan terör olaylarının neden olduğu güvenlik sorunları nedeniyle bölgede yaşanan sosyal ve ekonomik sorunların azaltılması veya giderilmesi amacıyla 2008 yılında sosyal destek programı (SODES) hayata geçirildi. SODES, istihdam, kültür, sanat ve spor alanlarında göç, işsizlik ve bunun yol açtığı yoksulluk sıkıntılarının ortaya çıkardığı

sorunları hızlı bir şekilde çözüme kavuşturmayı hedefleyen bir programdır. SODES kapsamına giren iller ise şunlardır; Mardin, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak, Batman, Diyarbakır, Adıyaman, Kilis, Gaziantep illerini kapsamakta ve bu illerde yaşanan sosyal ve ekonomik sıkıntıları gidermek amacıyla uygulanan bir programdır (DPT, SODES).

4.2.1.4.2. Göçe Neden Olan Çekici Nedenler

Kentin çekici özellikleri insanların kırdan kente doğru göç etmeye yönelik almış oldukları kararlar üzerinde büyük baskı oluşturmuştur. Hatta bu çekici özellikler göçün nedenidir denilebilir. Söz konusu çekici faktörler şu şekilde sıralanabilir;

- Kentlerde kaliteli eğitim ve sağlık imkânlarının var olması
- Gelişmiş hizmet sektörünün olması
- Tarım dışında çeşitli iş kollarının bulunması
- İstihdam seviyesinin yüksek olması
- Gelişmiş sosyal güvenlik sisteminin var olması
- Çalışılan sektörde yükselme imkânının ve harcanan emek karşılığında alınan ücretin yüksek olması
- Kültürel ve eğlence yerlerinin, boş zamanın değerlendirilmesi için farklı etkinliklerin bulunması
- Batıdaki kent merkezlerinin doğudaki kırsal yerleşim birimlerinden güvenlik açısından daha iyi olması.

Şeklinde sıralanabilir.

Bu kısımda özetle anlatılmak istenen durum göç edilmek istenen yerlerin bulunulan yerlerden daha iyi şartlara sahip olması durumu ve insanların buldukları yerleşim yerlerinde sahip olmak isteyip te sahip olamadıkları ve hedeflerine göç ettikleri kentlerde ulaşabileceği düşüncesi göçün çekici yönlerini ifade eder (Gündüz – Yetim, 1997; Kongar, 1981).

Türkiye’de 1950’lerden itibaren kente doğru başlayan ve 1960’lara doğru yoğunluk kazanan göç olgusu tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu ekonomiden sermaye yoğun ekonomiye geçilmesiyle gerçekleşmiştir. Bunun yanında kır ve kent yerleşim birimlerindeki ücret farklılıkları, sahip olunan imkânlar arasındaki dengesizlik, kırsal kesimde var olan nüfus yoğunluğu ve bu yoğunluk için gereken istihdam alanlarının kısıtlı olması kırsal kesimin genel olarak olumsuz yaşam koşullarına sahip olması yanında sanayi kenti haline gelen kentlerin yaşam imkânlarının daha geniş ve elverişli olması gibi olumlu yönlerinin daha fazla olması göçe neden olmuştur (Bal, 1999).

Kentlerde gelişmiş sanayi sektörlerinde çeşitli iş kollarının olması sağlanan kaliteli eğitim, sağlık, ulaşım, iletişim, alt yapı hizmetlerinin doğrudan ve hızlı bir şekilde kent sakinlerine sunulması kenti cezbedici hale getirmiştir. Ayrıca farklı imkânlarla birlikte gelişmiş çeşitli iş imkânları sunması kent yerleşim birimlerinde, eğlence, sanat, spor gibi sosyal aktivitelerin yoğun olduğu yerleşim birimlerinin olması kent sakinlerinin kendilerini geliştirmeleri, yüksek mevkie sahip olmaları ve birçok sosyal ve ekonomik avantaj sağlamaları bakımından göçlerin odak merkezini oluşturmuştur.

4.2.1.4.3. Göçe Neden Olan Siyasi ve İletici Nedenler

Türkiye’de 1950’lerden sonra izlenen liberal ekonomi politikası ve büyük kent çevrelerine yapılan sanayi yatırımlarının yapılması bu şekilde ülkede kentlerde başlayan sanayi akımı nedeniyle göçün yönü bu büyük kentlere doğru olmuştur. Bu yıllarda ABD’de yaşanan Truman ve Marshall planı olarak adlandırılan ve Türkiye’ye yapılan yardımlar sonucu ülkeye 240.000 adet traktörün girmesi tarımda makineleşmeye neden olmuştur. Bu durum kırsal kesimde işsiz kalanların büyük kentlere göç etmesine neden olurken ulaşım için yapılan yatırımların demir yolundan kara yoluna doğru akması kırsal kesimi kente daha da yakınlaştırmıştır. Bu durum kırsal göçü tetiklemiştir (Özer, 1998).

Ulaşımında karayolunun geniş boyutlara ulaşması ve bu alanda yapılan yatırımlar geniş boyutlara erişirken bununla birlikte motorlu taşıt kullanımındaki artış ile kır kent

arasındaki ulaşım kolaylığı sağlanmış bu durum ise göçü daha kolay hale getirmiştir. Ulaşım ve haberleşmede yaşanan gelişmeler sonucu kırsal kesim halkı kentte sahip olunan imkânlar ve gelişmelerden haberdar olmaları ve göç kararı almaları üzerinde etkili olmuştur. Kitle iletişim araçlarındaki gelişmelerle kırsal kesimin kent hakkında daha sağlam bilgilere sahip olmaları ve kentteki imkânları ve gelişmeleri yakından izlemeleri ayrıca kırdaki ekonomik durumu iyi olmayan bireylerin kente göç etmek üzere karar vermeleri daha kolay olmuştur (Peker, vd. , 1997).

4.3. Türkiye’de Kırdan Kente Doğru Yaşanan Göçün Kentte Meydana Getirdiği Olumlu ve Olumsuz Etkiler

Bireylerin ait oldukları kırsal bölgeleri, toplumu ve kültürü bırakıp kentte yaşamayı ve çalışmayı tercih etmeleri sonucunda göç eden kesimin kendisinde göç ettikleri kentin toplumunda ve ekonomisinde ayrıca ait oldukları toplumda önemli değişmelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunun nedeni ise iç göçler sonucu göç eden kırsal kesim kendileriyle birlikte gittikleri yere kültürlerini de götürdüğü için yerleştikleri yerlerde ilişki kurdukları insanların hem kültürlerinden etkilenmekte hem de kendi kültürüyle onları etkilemektedir. Göç edenler göç sonucu farklı kültürlerle tanışarak dünya görüşleri ve davranışları ayrıca yaşayış tarzlarında köklü değişimlerin ortaya çıkması durumu kaçınılmaz olacaktır. Kırsal kesimin yeni yaşam alanlarından etkilenmeleri kadar olmasa da göç ettikleri yerlerdeki insanlarda yoğun göç sonucu göç edenlerden etkilenmeleri doğal bir durumdur.

Yaşanan yoğun göçler sonucu göç edilen yerlerde göçle birlikte meydana gelen sorunlardan biride işgücü piyasasında dolayısıyla ekonomik ve demografik yapıda ortaya çıkan değişmelerdir. Bu durum göç veren ve göç alan gibi her iki yerleşim birimlerinde görülse de ortaya çıkan değişimlerin dereceleri ve şekilleri birbirinden farklı olmaktadır. Kırsal göç sonucu ortaya çıkan olumlu ve olumsuz durumlar aşağıda açıklanmıştır.

4.3.1. Kırsal Göçün Olumlu Etkileri

Kırdan kente olan göçün olumsuz yanlarının dışında göç veren ve göç alan yerler açısından olumlu yönleri de bulunmaktadır. Bu kısımda öncelikle göç alan ve göç veren yerlerin yapılan göç sonucu bu durumdan nasıl etkilendiği konusunda açıklama yapılacaktır.

Sanayileşme hızının artmasıyla sanayi kentlerinde bir işgücü açığı ortaya çıkmıştır. Bu durum sanayi kentlerinin diğer bölgelerden işgücü talep etmesine neden olmuştur ve işgücü talep edilen bölgelerdeki kırsal kesimin iş gücü talep eden kente gelip iş gücü açığını kapatması ve dolayısıyla üretimin artmasına neden olması kent ekonomisine büyük bir fayda sağlamıştır. İş gücü talebinde bulunan kentin tercih ettiği işgücü genellikle genç, dinamik ve erkek olmuştur. Köyden kente gelen işgücü çalışmak için başvurduğunda işveren tarafından tanınan en düşük imkânlarla bile razı olmaktadır. Bu durum firmanın daha ucuza elaman bulduğu için mevcut çalışan elamanların yerine bu ucuz işgücünü ikame etme gibi bir imkânâ sahip olmasını sağlamıştır. Emeğin ucuz olması daha çok işgücünün istihdam edilmesiyle sonuçlanmakta bu ise işsizliği azaltırken üretimin, gelirin ve refahın artmasına ayrıca bu durum bu sektörlerin üretim maliyetlerini düşürdüğü için uluslararası piyasalarda rekabet gücünün de artmasına neden olmaktadır. Bu bakımdan göç sermaye piyasalarının ihtiyaç duyduğu işgücünü temin etmesi bakımından olumlu bir durumdur. Emeğin verimli hale gelmesi ve buna bağlı olarak üretimin, gelirin ve refahın artması göçlerle sağlanırken bu anlamda göçler ekonomik gelişmenin olmazsa olmazıdır. Göçlerin düzensiz ve yoğun olması durumlarının ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlar nedeniyle göçün daha çok olumsuz yönleri üzerinde durulmuştur. Kırdan kente olan göçün 1950'den sonra yıllar itibariyle arttığı ve belli bir göç miktarından sonra doyum noktasına ulaşıldığı ve bu doyum noktasının 1980'lere tekabül edip bu yıllardan sonra iç göçün çoğunlukla kentten kente gerçekleştiği yapılan araştırmalar sonucu ulaşılmıştır.

Kendini geliştirmiş, eğitim düzeyi yüksek kişilerin kente göç etmesi durumunda kentte çalışacağı sektör açısından AR – GE ve ekonomik faaliyetlerin gelişmesi için

büyük bir avantaj olmaktadır. Daha çok ve geniş çaplı girişimciliği artırmakta, kırdan kente göç eden nüfus genel olarak açık veya gizli işsiz durumunda olan kişiler olduğu için bunların göç etmeleri göç veren yerlerde işsizliğin azalmasına ve bu yerlerde yaşayan kişilerin kişi başına düşen gelirlerinde bir artış yaşanmasına neden olmaktadır. Göç alan yerler açısından ise işgücü açığı bulunan firmalarda istihdam edilen göçmenlerle üretimin artmasına, gelir ve refah seviyesinin yükselmesine göç eden insanların tarım toplumundan sanayi toplumuna geçmesine neden olan bu göç faaliyeti bu şekilde bir avantaj olmaktadır. Göç, göç alan ve göç veren yerlerin demografik yapısında da bir değişime neden olmaktadır. Göç veren yerlerde göç edenler genel itibariyle genç erkek nüfus olduğu için bu yerlerde kadın sayısı erkek sayısından fazla olmakta bu olay göç alan yerlerde ise tam tersi bir durum ortaya çıkarırken aynı şekilde yaş bileşiminde de bir farklılık ortaya çıkarmaktadır. Diğer bir durum ise kırsal bölgelerde işsiz olan işgücü kentte dinamik işgücü sınıfını oluşturması ve çalışmalarını sonucu elde ettiği gelirlerle tasarruf edip bu tasarrufları yatırıma çevirmesi faaliyeti de yine göçlerin olumlu yönünü ifade etmektedir (Kılıçaslan, 2006).

Göç sonucu daha önce hiç yaşamadıkları duyguları yaşayan göçmenler daha önce bu duyguyu yaşamadıkları için genel itibariyle göç ettikleri yerlerde kendilerini yabancı hissetmeleri doğal olmaktadır. Göç edenler ilk aşamada kendileriyle birlikte kültürlerini de göç ettikleri kentlere taşırlar. Fakat çevresel etkilerden ve baskılardan dolayı kent kültürünü benimsemek zorunda kalırlar. Daha sonra bu durum onlar için bir ihtiyaç olur. Fakat yine de kente alışıp kültürünü yaşam tarzını benimsemeleri için çok uzun bir zaman veya birkaç kuşak geçirmeleri gerekebilir. Bunun sonucunda yeni kuşaklar uyum ve refah içerisinde yaşamlarını sürdürebilirler. Göç aslında işgücünün hareketi olarak yeniden istihdam alanlarına dağılımını sağlayarak daha iyi ve etkin üretimin gerçekleşmesini sağlayabilmektedir. Göç insanlara yeni fırsatlar sunar, yeni iş alanlarında istihdam edilmelerini, mevki edinmelerini, daha çok kazanç ve yüksek refah gibi hayatta birçok olumlu fırsatları yakalamalarına neden olabilmektedir. Kırdan kente olan göçün faydalarından biri de göç eden kesimin kentte geçirdiği zaman arttıkça kentli gibi olmaya çalışmasıdır. Yani bilgisizlikten kurtulup bilmek, öğrenmek için çaba sarf edecektir ve belirli bir zaman sonra bu göç eden insanlarda

vasıflı bir birey haline gelecektir. Bu durum ise hem ekonominin hem de sosyal yapının gelişmesinde büyük önem taşır. Göç eden bireyler gelişmiş sanayi kentlerinde kalma sürelerinin uzunluğuna bağlı olarak kendilerini daha çok geliştireceklerdir. Bu durum ise kendileriyle birlikte ailelerinin de bir birey olarak kendilerini daha hızlı geliştirmelerine ve ülkenin gelişmişlik seviyesinin artmasına neden olacaktır. Ayrıca kente göç eden kırsal kesimin kendilerini hem ekonomik hem de eğitim yönünden geliştirmeleri bunların ileriki zamanda iyi bir girişimci olarak yatırımcı konumuna geçmelerini sağlayacaktır ve bu olay geçmişte örnekleri görülen bir durumdur. Göçmenlerin kendilerini girişimci olacak kadar geliştirmeleri ve işveren konumuna geçmeleri ülkede yatırımların, üretimin, gelirin artmasına neden olurken işsizliğin azalmasına da neden olacaktır.

Kırsal bölgelerden para biriktirip tekrar geri dönmek amacıyla kente göç eden ve uzun yıllar kentte kalıp köyüne dönen göçmenler kentte kaldıkları dönemde kentin yaşam tarzı, hayat şartları ve kentin kültüründen etkilenmeleri doğal olarak onları örnek almaları ve köylerine döndükten sonra kent kültürünü ailelerine ve eş, dost, akraba dediğimiz kişilere aşılama kırsal kesimin modernleşmesi bakımından büyük önem taşır.

Kente ziraat eğitimi almak için göç eden nüfusun kentte bu eğitimi aldıktan sonra tekrar kırsal bölgelere göç etmeleri ve buralarda başta seralar kurup işletme açmaları, yeni ziraat işletmeleri kurmaları, tarım sektöründe yenilikçi bir anlayışla girişimlerde bulunmaları sonucu kırsal bölgelerin gelişmesi bakımından önem taşımaktadır. Bu durumun kırsal bölgelere yapacakları faydadan bahsetmek gerekirse kırsal bölgelerde yeni istihdam alanlarının açılması, üretimin artması buna bağlı olarak gelirden, refah seviyesinde ve kırsal kesimin gelişmişlik seviyesinde bir artışın yaşanacağı doğal olmaktadır. Ayrıca bu durum kırsal göçü engelleyici bir rol oynamaktadır.

4.3.2. Kırsal Göçün Olumsuz Etkileri

Kırdan kente olan nüfus hareketliliğinin yukarıda anlatılan olumlu yönlerinin yanında göç alan, göç veren birimlere ve göç eden bireylere, ailelere yüklediği bazı sorumluluklar ve maliyetler de bulunmaktadır.

Yoğun göçlerle karşı karşıya kalan kentler, nüfus miktarındaki artış dolayısıyla yol, konut, hastane, okul, çevre düzeni vb. altyapı hizmetleri için yapmış oldukları harcamaları artırmak zorunda kalmıştır. Kırsal kesimde doğum oranlarının yüksek olması ve bunun ortaya çıkardığı olumsuz durumları en aza indirmek için yapılacak olan nüfus planlaması ile nüfus artışı kontrol altına alınmış olacaktır. Böylelikle aşırı nüfusla birlikte ortaya çıkan olumsuz durumlar en aza indirilmiş olacaktır. Bunların dışında kırsal kesim kente göç ettikten sonra ilk ihtiyaçları olan şey başlarını sokacak bir ev bulmak olmuştur. Fakat kentin merkezinde bulunan konutların hem fiyatları hem de kira değerleri yüksek olduğundan ve bu fiyatları ödeyecek kadar tasarruflarının veya gelirlerinin olmaması nedeniyle kent dışında devlete veya özel şahsa ait arsalar izinsiz olarak gece kondu yaparak konut sıkıntılarını çözmeye çalışmışlardır. Bu gece kondular diğer göç edenlerle çoğalmış bu nedenle ortaya gecekondu mahalleleri çıkmıştır. Devletin kaçak gecekondu inşalarını engellemek için yapmış olduğu müdahalelerin yetersiz olması gecekonduların giderek artmasına ve bunun sonucunda devletin bu gecekondu sahiplerine bu yapıların bir resmiyet kazanması için tapu vermesine neden olmuştur. Şehrin dışında kalan bu gecekondu mahalleleri için elektrik, yol, su, atık toplama gibi yatırımların yapılması devletin bu yerler için ek bütçe ayırmasına ve bu durumun vergilere yansımaya bu nedenle vergi oranlarında bir artışın meydana gelmesine neden olmuştur. Bunların dışında kentlerde ortaya çıkan sanayileşme faaliyetleri bu faaliyetlerin ihtiyaç duyduğu işgücü miktarından göçlerle birlikte daha fazla işgücünün ortaya çıkması kentlerdeki işsizlik oranlarını artırmış ve işsiz kalan kişiler geçimlerini sağlamak için kendilerine yeni bir çözüm yolu olarak marjinal sektörü kurmuşlardır. Bu sektördeki iş kolları seyyar satıcılık, milli piyango bileti satıcılığı, ayakkabı boyacılığı, simitçilik, işportacılık ve hamallık gibi ya sermaye gerektirmeyen ya da çok az sermaye gerektiren iş kolları olmuştur. Hiçbir işte

başarı gösteremeyen ve iş bulamayanların ise yaşamlarını sürdürebilmek için ihtiyacı olan şeyleri hırsızlık, gasp, kapkaççılık, adam öldürmek gibi suç teşkil eden olaylara karışarak çözüm bulmaya çalışmışlardır. İşsizlik arttıkça suç oranlarında bir artış yaşandığı görülmüştür.

Kırdan kente göç edenler ilk aşamada kentte de kendi kültürlerini devam ettirmişlerdir ve bu nedenle kentlilerle aralarında bir kültürel anlaşmazlıklar meydana gelmiştir. Bu kültürel anlaşmazlıkların zamanla şiddete dönüştüğü de görülmüştür. Bu nedenle ileri boyuta erişen bu kültürel ve toplumsal anlaşmazlıklar nedeniyle yasal düzenlemeler yoluna gidilmiştir. Kırdan kente göç eden köyde sürekli üretimde bulunan kişilerin üretiminin kar marjının düşük olması, daha kaliteli eğitim almak, gelişmiş sağlık ve hizmet sektörlerinden yararlanmak vb. şeklindeki amaçlarla göç etmeleri sonucunda kırsal kesimde üretimin düşmesine, ithalatın artmasına, ihracatın azalmasına, milli gelirin düşmesine, bütçenin açık vermesi gibi olumsuz durumlara neden olacaktır.

Ayrıca bu gibi sürekli üretimde bulunan kırsal kesimde yaşayan insanların göç etmesi durumuyla bu yörelerde kalkınmışlık seviyesinin iyice düşmesine diğer üreticilerinde göç etmesine ve bölge dinamizminin yavaşlamasına neden olacaktır. Kırdan kente göç edenlerin kırdan işsizken kente gelip iş bulup aktif nüfus konumuna geçmeleri ülke adına olumlu bir durum iken göç edenlerin aslında kırdan kalmaları durumu kırsal bölgenin gelişmesi ve üretim artışı bakımından daha iyi bir seviyeye ulaştıracak yetenekli kişilerin olması da kırsal bölgeler adına bir dezavantajdır.

Göç; insanları sosyal, ekonomik, siyasal, kültürel, eğitim, sağlık vb. yönlerden etkileyen ve yer değiştirme faaliyeti içerisinde olan insanları yeni yaşam alanları ve insanlarla tanıştıran bir takım uyum sorunlarıyla baş başa bırakan nüfus hareketidir. Göç eden kesimin gittikleri kentlere ve bu kentlerin insanlarıyla hemen uyum sağlamaları oldukça güç bir durumdur. Çünkü memleketlerini ilk defa terk eden kişilerin memleket sevgisi ağır basarken yerleştikleri kentlerde hemen ev ve iş bulamamaları gibi birçok ekonomik, sosyal ve psikolojik sıkıntılar yaşamaları kent insanı tarafından dışlanmışlık duygusu içinde olmaları ve bu insanlarla kültürel ve

sosyal anlamda anlaşmazlıkların çıkması göç eden kişilerin psikolojilerini olumsuz etkilemiştir. Bununla birlikte kentte tanıdıklarının veya akrabalarının yanına göç edipte kente alışma, iş ve ev bulma konusunda sıkıntı yaşamayanlar daha çabuk kente alışıp uyum sağlıyorlar ve uzun süre veya temelli kentlerde kalmak isteyebilirler. Bunlar gibi uyum problemi az ya da hiç yaşamayanlar kentin kurallarını ve kültürünü daha çabuk benimsemektedirler. Köyden kente göç eden kırsal kesim için kentliler kırsal kesimin kentleşmesi için bir örnek teşkil ederler. Köylülerin kentliler gibi davranmaları bir nevi kentlileri taklit etmeleri aslında kentli insanların baskısıyla da gerçekleşebilmektedir. Bu kişilerin artık kendi kültürlerinden kopmuş oldukları için köye döndüklerinde kent yaşamını köyde de devam ettirmek istemeleri dolayısıyla kendi memleketlerinde bir kültürel anlaşmazlık, sosyal uyum problemleri gibi sıkıntılar yaşayabilmektedirler ve bu durumların yaygınlaşmasıyla yeni kültürler ortaya çıkarken bunlardan sonraki kuşaklarda bir kültürel bunalım yaşamaktadır (Uğuz vd. 2004:387).

4.3.2.1. Göç ve Kentleşme Sorunu

Göç insanların yaşadıkları bölgeyi çeşitli sebeplerden dolayı terk edip bireysel veya topluca farklı yerleşim birimlerine uzun vadeli olarak hareket etmeleridir.

Kentleşme ise bazı kentlerde gerçekleşen sanayileşme faaliyetleri, ekonomide ve hizmet sektöründeki gelişmeye bağlı olarak kentlerde yaşayan insan sayısının artması ve buna bağlı olarak kent sayısının artması ve göç sonucu göç eden insanların kentlere özgü davranış kalıplarını benimsemesi gibi farklılıklara yol açan nüfus birikim sürecidir (Keleş, 1993:19).

Kentlerde sanayi alanında yaşanan gelişme ve ortaya çıkan işgücü açığı aslında göçün nedenini oluşturmaktadır. Kırsal kesimlerde doğum oranlarının kente göre daha fazla olması ve ailelerde genelde genç erkek bireylerin göç etmesi dolayısıyla kentlerdeki erkek sayısı kadın sayısından daha fazla olmakta kırsal kesimde ise bu durumun tam tersi görülmektedir.

Kentteki sosyal yapının, istihdam alanlarının, insanlar arasındaki ilişkilerin, kültür farkının, eğitim seviyesinin kırdan farklı olması kente göç eden kırsal nüfusun kente alışmasını zorlaştırmakta ve uzun bir süre gerektirmekte veya kırsal nüfusun alışamaması ve toplumsal bir yabancılaşmanın ortaya çıkması gibi durumlar meydana gelmektedir (Gökçe, 1996:69).

Kırsal kesimin göç yoluyla kentleşmesi belirli bir süre sonra kendi çevrelerinden gelen hemşeri kesimiyle ilişkilerinde, yaşam tarzında, giyimde, kuşamda, şivesinde, düşünce yapısında gözle görülür bir değişim yaşanmasına neden olmuştur. Tarım sektöründe çalışırken sanayi sektöründe veya hizmet sektöründe çalışmasında yani farklı iş kolunda çalışmasıyla kendi gelenek ve göreneklerini unutmasına yani asimile olmasına da neden olabilmektedir.

Göç edenler kente göç ettiklerinde yerleşmek için genellikle daha önce göç etmiş akraba, eş dost, hemşeri kesiminin ikamet ettiği yerleri tercih ederler ve bu çevrede göçmen sayısı artar. Göçmenler belli bir sayıya ulaştıktan sonra kentteki yerlileri kendi örf ve adetleriyle etkileyerek onlarında kendi davranışlarını benimsemelerine neden olurlar. Özetle onlar çevredeki o bölgenin insanların kendilerine uymalarına neden olur hâlbuki bunun tam tersinin olması yani göç edenlerin kentliymiş gibi davranması onların kültürüne bağlı olması beklenir. Fakat sayıları arttıkça bu durumun tam tersinin gerçekleştiği de görülür. Bu durum ise kültürel olarak etkilenenlerin sadece göçmenlerin olmadığını aynı zamanda kentlilerin de göç edenlerden etkilendiğini ifade etmiştir.

Kentliler yani kentte doğup büyüüp yaşamlarını kentte birkaç kuşak birden sürdürmüş olan bireyler, kendilerine has bir yaşam biçimi geliştirmişler ve sanayileşme veya farklı sebeplerden dolayı kırdan kente göç eden ailelere, bireylere bu yaşam biçimini empoze etmişlerdir. Fakat daha sonraki zamanda bu göçlerin yoğunlaşması ve göç edenlerin belirli çevrelerde toplanıp bir arada ikamet etmeleri dolayısıyla kırdaki yaşam biçimlerini, benimsemiş oldukları davranış kalıplarını kentte de devam ettirmişler ve çevrelerinde bulunan kentlilerinde bu davranış biçimlerinden etkilenmelerine ve kabullenmelerine neden olmuşlardır.

4.3.2.2. Çevre Sorunları

Kentlerin yoğun göç alması ve bu göç sonucu kente gelen kırsal kesimin barınma ihtiyacı dolayısıyla barınacak yerleşim birimlerinin kentte pahalı olması ve kırsal kesimin gelirinin bunun için elverişli olmaması sonucu göç eden kırsal kesim çareyi devlet arazilerine bir gece de yapılan konut anlamında gece kondular yapmakta bulmuştur. Fakat bu gecekonduların şehir planlamasına uymaması ve buralara yetersiz alt yapı hizmetlerinin verilmesi dolayısıyla oluşan hava, su ve toprak kirliliğinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ayrıca bu evlerin yapıldığı yerlerdeki ağaçların yok edilmesi, ormanlık alanların tahrip edilmesi sonucu buradaki yaşayan canlıların yok olmasına, çevre ve su kirliliğine dolayısıyla susuzluğa ve bu durum insanlarda hastalıkların meydana gelmesine neden olurken çarpık kentleşme ayrıca görüntü kirliliğine de neden olmuştur. Fakat göç faaliyeti yukarıda sayılan dezavantajlarının yanında farklı çevresel sorunlara da neden olmaktadır. Aşırı göç aşırı nüfuslanmaya neden olmakta bu ise yoğun trafik, transit yollarda gürültü kirliliği, egzoz gazının yol açtığı zararlar da çevresel sorun olarak söylenebilmektedir.

1960'lerden itibaren doğanın kimyasını bozacak kadar teknik gelişmelerin yaşanması yaşanan çevre problemlerini artırmıştır. Kentlerde bir gecede yapılan gecekonduların yeşil alanların ormanların ve burada yaşayan canlıların yok olmasına neden olurken çocuklar için yürüyüş alanlarının, park ve bahçe yapımı için kullanılacak yerlerin yok olmasına ve bu yerlerde çarpık yerleşkenin oluşturulması kentlerin doğal güzelliklerinin de bozulmasına neden olmuştur.

4.4. Kentleşme

Türkiye'de 1950'lerden sonra sanayileşmeyle birlikte kırdan kente doğru başlayan göç 1960'lara kadar yoğun bir seyir izlemiş ve günümüzde de varlığını korumuştur. 1980 – 1985 yılları arasında kent nüfusu kır nüfusunu geçmiştir. Bu durumlara neden olan olaylardan biri de 1980'lerden itibaren Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde gerçekleştirilen terör eylemleri nedeniyle bu bölgelerdeki kırsal alanlarda yaşayan insanların güvenliklerinin sağlanması açısından zorunlu olarak batıdaki kentlere devlet tarafından göç ettirilmeleri kent nüfusundaki artış üzerinde

önemli bir payı bulunmaktadır. Günümüzde Türkiye nüfusunun % 92,3'ü il ve ilçelerde yaşamayı tercih etmiştir. Bu oran birçok gelişmiş ülkeden daha yüksektir (TÜİK, 2016). Fakat bu kentleşme faaliyetinin düzenli ve dengeli bir şekilde yaşanmaması düzensiz ve yoğun olması göç veren ve göç alan yerleşim birimlerinin ve göç faaliyetini gerçekleştiren bireylerin birçok olumsuz durumlarla karşı karşıya kaldıkları bilinmektedir. Bu olumsuz durumlardan biri de kentlerde kırsal kesim tarafından yapılan gecekondu faaliyetidir. Bu gibi yerleşim birimleri çarpık kentleşmeyi oluştururken buralarda kullanılan devlet tarafından yoksul kişilere yapılan yakacak yardımı olarak verilen kalitesiz kömür hava kirliliğini artırarak doğal yaşamı olumsuz etkilemiştir. Bu olumsuz durumların bertaraf edilmesi için uygulanan kentsel dönüşüm politikaları da bu sorunları çözmede yeterli olmamıştır. Bunların yanında kentleşmenin olumlu tarafları da bulunmaktadır. Bunlar ekonomik kalkınma, eğitim, sağlık ve alt yapı hizmetlerinden faydalanılması, üretimin artıp bu sayede refah seviyesinin yükselmesi gibi ülke ekonomisine de birçok yönden faydası bulunmaktadır. Yine kırsal kesimin kente yerleştikten sonra uzun bir süre iş bulamayıp aç ve parasız kalma durumu onları suça teşvik ettiğinden suç oranlarında bir artış yaşanmıştır. Bu durum yine göçün olumsuz yönlerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

4.4.1. Kentleşme Nedenleri

Kentleşme kırdan kente doğru olan göç sonucu gerçekleşmiştir. Kırdan kente göç eden kesim kente geldikten sonra belli bir zaman kente alışmak için mücadele eder daha sonra kente alışınca kendini kırsal özelliklerden soyutlar ve kentin yaşayış tarzını, kültürünü, kurallarını benimser bunun sonucunda kentleşme durumu ortaya çıkar (Kartal, 1983:33).

Kırdan kente doğru gerçekleşen göç ve göç etme kararı alan kırsal kesim öncelikle hangi kente göç edeceklerine karar verirken daha önce göç etmiş hemşeri, eş, dost, akraba kesiminin göç ettiği kenti seçmişlerdir. Daha sonra ise bu göç kararını bu şekilde kendilerine yakın kimselerle paylaşıp onlarında bu konu hakkında olumlu görüşlerini almak ve olumlu bir cevap aldıktan sonra kente iş bulup yerleşmek için

hemşeri vd. olarak bilinen yakınlarının yanlarına göç etmişlerdir. Kente geldiklerinde tanıdıklarının yanında kalmak gibi bir fırsatı olan göçmenler için bu durum kent yaşamına alışmaları bakımından oldukça avantajlı bir durum olmaktadır. Böylece kente daha çabuk alışıp kente alışma evresinde ortaya çıkacak problemlerin daha az olmasına bu durum neden olacaktır (Kaya, 2007:61).

Tarımsal faaliyetlerde ilkel yöntemlerden modern yöntemlere geçilmesi, tarımda makine kullanımını emeğe olan ihtiyacın azalmasına neden olmuştur. Çünkü makineyle üretimde bulunan çiftçiler daha ucuz, kısa sürede ve daha çok üretim gerçekleştirebildikleri için emeğin yerine makine kullanımını tercih etmişlerdir. Ayrıca artık değer dediğimiz çıktı miktarındaki artışın devam etmesi tarımda makine kullanımını yaygınlaştırmıştır. Bu nedenlerden dolayı geçimlerini kendilerine ait olmayan topraklarda ırgatlık yaparak sağlayan göçmenler için tek çare gelişmiş sanayi bölgelerine göç etmek olmuştur.

Kentler siyasal açıdan değerlendirildiğinde kentler için alınan siyasal kararlar hukuk kurallarına bağlılık ve uygunluk, ülkelerarası ilişkiler kırsal kesimin kentleşmesi için kenti cezbedici hale getirmektedir. Bunun dışında kentte insanların daha özgür olması, eğlence, müzik, spor gibi sosyal aktivitelerin yaygın olması serbest piyasanın kendini hissettirici bir özelliğe sahip olması, yapılması istenen girişimler için gerekli olanaklara daha rahat, hızlı ve ucuz bir şekilde ulaşılabilmesi durumları da kentleşmeyi özendirici faktörler arasındadır.

Keleş (1990:11)'e göre bir kentin anakent olabilmesi için nüfusu 1 milyonu aşmış olması gerekir. Kentleşmeyi kırsal kesimler psikolojik olarak rahatlamak için de isteyebilirler bu durumu biraz daha açıklayacak olursak kitle iletişim araçlarının gelişmesi durumunun göçlerdeki artış üzerinde önemli bir payı vardır. Kitle iletişim araçları sayesinde gelişmemiş bölgelerde yaşayan insanların gelişmiş sanayi bölgelerinden haberdar olması nedeniyle bu kesimdeki insanların da gelişmiş kentlerde yaşayan insanlarla aynı imkâna sahip olmak için bu yerlere göç etme kararını almalarına neden olabilmektedir. Kırsal kesim, kentlilerin kentte sahip oldukları imkânları kitle iletişim araçları sayesinde öğrenmeleri onların kente göç etmelerinde

daha istekli bir hale gelmelerini sağlamıştır. 21. yy 'da ulaşım ve iletişim sektöründeki zirve yükseliş sayesinde, insanlar sadece kendi ülkeleri içerisindeki farklı bölgeler hakkında bilgi edinmekle kalmayıp, farklı ülkeler hakkında da bilgi edinme şansına kavuşmuşlardır. İnsanların farklı bölge ve ülkeler hakkında ekonomi, coğrafi, demografi ve kültürel anlamda bilgi sahibi olmalarını sağlayan kitle iletişim araçları (Televizyon, İnternet, Telefon) da büyük bir öneme sahiptir. Bu şekilde bu kitle iletişim araçları sayesinde insanlar diğer yerleşim birimlerinden haberdar olarak farklı girişimlerde bulunabilmektedir. Dolayısıyla kitle iletişim araçlarındaki gelişmelerle başlayan küreselleşme faaliyeti göç üzerinde etkinlik sağlamıştır. Kent insanının daha özgür olması, kırsal kesimden daha yüksek bir statüye sahip olması, gelir ve refah seviyelerinin yüksek olması, gelişmiş eğitim ve sağlık sektöründen yararlanmaları vb. avantajlara sahip olmaları kırsal kesim için kenti daha çekici hale getirmiştir. Ayrıca kırdan kente göç etmeleriyle kentli olmanın vereceği ayrı bir psikolojik rahatlamanın da bu durum üzerinde etkisi büyüktür (Keleş, 1990:12).

Sencer (1979: 37)'e göre kentleşmeyi etkileyen birkaç durum söz konusudur. Ülkedeki göç daha çok kırdan kente doğru gerçekleşmektedir. 1950'den sonra tarımda makine kullanımına gidilmesi, sağlık sektöründeki iyileşme dolayısıyla bebek ölümlerindeki azalma ve yaşam süresindeki uzama durumu sonucunda kırsal kesimde meydana gelen hızlı bir nüfus artışı kentleşmeyi daha da hızlandırmıştır. Kentleşmeye neden olan durumlar kentin çekiciliğinden çok kırsal kesimin iticiliğinden kaynaklanmaktadır.

Kıray (1998:28)'a göre kent tarım dışı üretim yapılan, sanayi ve hizmet sektörünün gelişmiş olduğu toplam çıktının üretim ve dağıtım koordinasyonunu sağlayan, belirli teknik gelişmelerin geniş çaplı uygulandığı büyüklük, farklılık ve bütünleşme seviyesine varmış yerleşim birimleridir.

Ayrıca Kıray (1998: 138 – 139)'a göre köyler, köy insanının homojen olduğu aralarında birlik, beraberlik ve içten samimi bir ilişkinin olduğu sakin bir yaşamı işaret eder. Sanayi gelişmeden önce kır nüfusu kent nüfusundan fazlaydı. Kentte ikamet eden insanlar işyerlerine yakın konutlarda genellikle ikamet etmek istemekteydi. İş

yerlerine yakın yerlerde ikamet etmeleri hem öğle arası yiyecek ihtiyaçlarını karşılamak için evlerine gidebilmek hem de iş yerlerine gidip gelebilmek için yol giderlerine katlanmamak düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Fakat sanayideki gelişmelerle belli bir zaman sonra 1980 – 1985 yılları aralığında kent nüfus oranı kır nüfus oranını aşmıştır. Kentte yaşayan aktif iş gücü aynı düşünceyle yine iş yerlerine yakın konutlarda ikamet etmek istemeleri apartman dediğimiz konutların yaygınlaşmasına neden olmuştur. Yani apartman, işçi ve memur kesiminin konutu olmuştur.

1927 yılında yapılan nüfus sayımında toplam nüfusun %75,8'i köyde yaşarken bu oran 1950'de tarımda makineleşmeyle beraber %75'e düşmüştür. İlerleyen yıllarda ülke içi ve ülke dışı göçlerin daha belirgin bir hal almasıyla bu oran % 58,2'ye düşmüştür. Günümüzde ise köy nüfusunun daha da düşerek kent nüfusunun toplam nüfusun %92,3'ünü oluşturduğu bilinmektedir. Türkiye'de kır kent nüfus oranlarındaki bu değişmeye yol açan en önemli olay kırdan kente olan göç olurken bunun yanında bir yerleşim biriminin kent sayılabilmesi için gereken özellikleri de meydana gelen değişimler önem arz etmektedir. Diğer bir ifadeyle, günümüzde ilçelerin kent merkezine bağlanması kent nüfusunu arttırırken köy nüfusunun azalmasına neden olmuştur (Sencer, 1979:70).

4.4.2. Türkiye'de Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm

Şehirlerin gelişimini ve modern bir hal almasını sağlayan temel iki faktör vardır. Bunlardan birincisi sanayileşme faaliyetidir. İkincisi ise bazı kentlerde başlayan sanayileşme faaliyeti sonucu kırdan kente olan göçtür. Bu iki faktörün sürekli ve dengeli bir şekilde oluşması modern kentlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Fakat Türkiye'de gelişen sanayinin ihtiyaç duyduğu işgücünden daha fazla kırdan kente doğru işgücü akımının gerçekleşmesi kent ve metropollerde birçok olumsuz durumu beraberinde getirirken bu durum göç edilen kentlerde aşırı nüfuslanmaya neden olmuştur. Tarım dışı sektörlerin gelişmesi kentlerde sanayi ve hizmet sektörlerinin gelişmesiyle ortaya çıkmıştır.

Tarımın üretim yapısında meydana gelen değişimler tarım sektöründe yaşanan makineleşme ile başlamıştır. 1950'lerde tarımda başlayan makineleşme hareketi ülkeye giren 240.000 adet traktör kırsal kesim ekonomisinde köklü değişimlere neden olmuştur. Bu değişimlere örnek olarak bir traktör tahmini olarak 4 ile 9 işçinin işsiz kalmasına neden olmuştur. Kırsal alanda yaşanan makineleşme sonucu işsiz kalan işgücünün ve nüfus oranı genellikle kırsal alanlarda daha fazla olması nedeniyle bu işsiz işgücünü oluşturan bireyler kente göç etme kararını almıştır. Bu göçler daha sonra akınlar halinde kırdan kente doğru gerçekleşirken yapılan bu göç akınları sonucu kentte ihtiyaç fazlası kadar işgücünü ve işsizler ordusunu meydana getirmiştir. Bu işsiz bireyler geçimlerini sağlamak için marjinal sektör dediğimiz simitçilik, ayakkabı boyacılığı, tablacılık, hamallık, işportacılık ve milli piyango bileti satıcılığı gibi düşük ya da sermaye gerektirmeyen iş alanları yaratıp bu işlerden elde ettikleri düzensiz gelirlerle geçimlerini sağlamışlardır (Özer,1998).

Sağlık sektöründeki gelişmeler ve bundan dolayı kırsal kesimde yaşanan çocuk ölümlerindeki azalmalar, yaşam süresinde meydana gelen artış nedeniyle yaşanan nüfus artışı ve bu artışa kırsal kesimde yeterli iş imkânının bulunmaması nedeniyle genç işgücü kırdan kente göç etmeye karar vermiştir. Bu yaşanan kırsal göç günümüzde de devam etmektedir (Kıray, 1998:178).

Sanayileşmeyle birlikte kırsal kesimde yaşanan işsizlik kentlerde ise işgücüne duyulan ihtiyaç ve bu sebepten kırsal alanlardan işgücü talebi nedeniyle kentin ihtiyaç duyduğu işgücünden çok daha fazla işgücünün kente göç etmesiyle birlikte kentlerde birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu sorunların bir kaçı ise şu şekildedir: Kente gelen göçmenler kent ve kent yaşamı hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları yabancılık çekmelerine hatta kent yerlileri tarafından dışlanmalarına neden olmuştur. Bu insanlar ilk olarak bu alanlarda yaşamak için kalacakları bir ev bulmaya çalışmışlardır. Fakat onlar için yeterli ve ucuz konut olmadığından kendilerine alternatif bir çözüm yolu bulmuşlardır. Bu da kaçak olarak gecekonduların inşası olmuştur. Daha sonra kente göç eden göçmenlerinde aynı duruma düşmeleri sonucu onlarında gecekonduların inşası etmeleriyle ortaya gecekonduların mahalleleri çıkmıştır. Buradaki konutlar düzensiz, alt yapısız ve kaçak olarak inşa edilmeleri çarpık

kentleşme olarak ifade ettiğimiz kentleşme tipini ortaya çıkarmıştır (Yılmaz ve Çiftçi, 2011:253).

Kentleşme, kırsal bölgelerde tarımsal faaliyetlerde bulunan insanların bazı sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel sebeplerden dolayı kente göçüp hayatlarını buralarda sürdürmeleri durumunu ifade eder (Kıray, 1998:115). Kentsel yerleşim birimleri tarımsal faaliyetlerin kırsal alana göre çok düşük olduğu sanayi ve hizmet sektörünün temel ekonomik yapıyı oluşturduğu bir yerleşim birimidir. Kentsel yerleşim birimlerinde sanayi alanlarında gerçekleşen iş bölümü ve uzmanlaşma ile ekonomik kalkınmışlığın, gelir ve refah seviyesinin artması kentlerde hayat standartlarını yükseltmiştir ve bu gibi gelişmeler kenti daha da cezbedici hale getirmiştir.

Sencer (1979:2)'e göre, “kentleşme kırsal alanın kente dönüşmesi ya da kent yerleşim alanlarının büyümesi olarak tanımlanabilirken kentleşme asıl olarak kırdan kente doğru olan nüfus hareketi sonucu oluşan demografik bir olaydır.” Şeklindeir. Sencer kentlerdeki nüfus artışını iki nedene bağlamıştır. Bunlardan birincisi sağlık hizmetlerindeki gelişmelerle bebek ölümlerindeki azalma ve yaşam süresindeki artış ve ikinci olarak da bu artışa neden olan göç faaliyetlerini ileri sürmüştür. Fakat kent nüfusundaki artış üzerinde göçlerin daha önemli olduğunu ifade etmiştir. Ona göre kırdan kente göç eden insanlar kent dinamizmi içerisinde toplumsal bir değişme yaşamışlardır (Sencer, 1979:3).

Keleş'e göre (1990:5) ise, “Kentleşme kent sayısında bir artışın yaşanması veya kentsel nüfus oranlarında bir artışın meydana gelmesidir.” Keleş kentleşmenin doğum oranlarındaki artış ve ölüm oranlarındaki azalışla birlikte kente olan yoğun göçlerinde kentleşmeyi artıracığını belirtmiş ve kentleşmeyi sadece demografik bir olay olarak değerlendirmemesini toplumun sanayinin gelişmesiyle yapısal bir değişmeye girdiğinin de hesap edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. İnsanlar kentleşmeyle birlikte bir değişim içerisine girmektedirler. Bu değişimin başlatıcısının olarak tarım sektöründe yaşanan makineleşme olduğu söylenebilir. Bununla birlikte kırsal göçün başlaması ve göç edenlerin göç ettikleri yerlerde birçok değişime neden olması

bunların yanında göç eden insanlar göç ettikleri yerlerde yaşayan insanlar gibi olmak amacıyla onlar gibi giyinip, düşünmeleri, yaşamaları da bu duruma örnek olarak gösterilebilir (Yılmaz ve Çiftçi, 2011:255).

Tekeli (2011: 27 – 28). Türkiye’de kentleşme üzerine ortaya atılan görüşler içerisinde en tutarlı olan görüşün Chicago Kent Sosyolojisi Okulu tarafından ortaya atılan görüşlerin olduğunu ifade etmiştir. Bu görüşe göre kentleşme nüfusun belirli yerleşim birimlerin de toplanarak belli bir yoğunluğa erişmesidir. Bu görüşün yanında aynı zamanda nüfusun tarım dışı alanlarda hizmet ve sanayi sektöründe istihdam edilmesi ve kent kültürünü benimsemiş olması gerekmektedir.

Kartal (1983:23). Kentleşme ve kentleşme kavramları arasındaki farkı ele almıştır. Kentleşme, ekonomik yapının tarım sektöründen sanayi ve hizmet sektörüne kayan bir durum olduğunu vurgularken, kentlerin büyümesine neden olan nüfus birikimi durumu olduğunu belirtmiştir. Kentleşme ise kırdan kente göç eden insanların sosyal, kültürel ve ekonomik bir farklılaşma içinde kent kültürünü benimsemesi ve kendi kültürünü bırakıp bir bakıma asimile olması durumudur.

4.4.2.1. 1950 Öncesi Düşük Kentleşme Süreci

Türkiye’de 1950’den önce ekonominin tarıma bağlı olması temel geçim kaynağının toprak olması dolayısıyla kentleşme oranı oldukça düşüktür. Bu dönemlerde kent nüfusu üzerinde baskın olan faktör ölüm ve doğum oranlarıdır. 1950’den önce nüfusun günümüze göre daha düşük olması devletin doğum oranlarındaki artışı destekleyen politikalar izlemesine neden olmuştur. Bu politikalar için verilebilecek örnek ise devletin beş çocuklu aileye maddi yönden yardımda bulunacağını ve beş üstü çocuklu aileye altın hediye edileceği şeklinde izlemiş olduğu politikalar bu konudaki politikalarından biridir. Bu politikalarla nüfus oranlarında özellikle II. dünya savaşından sonra hızlı bir artış yaşanmıştır (Akşit, 1997:24).

1950 öncesi dönemde genel olarak doğum artış hızı düşüktür. Dolayısıyla yerleşim bölgelerinde aşırı nüfus baskısından söz edilemez. Bunun dışında tarımda makineleşmeye daha geçilmemiş olması üretimin emek yoğun olması ve ekonominin

temel kaynağını tarımsal üretim etkinliklerinin oluşturması nedeniyle kırdan kente doğru bir nüfus akımı da söz konusu değildir. Kentler içinde bu dönem de söylenecek şeyler şunlardır:

1. Kentlerde ileri bir sanayileşme faaliyeti söz konusu değildir.
2. Kır ile kent arasında kesin bir ayırmadan bahsedilemez.
3. İnsanları kente çekecek sosyal, ekonomik ve coğrafi özellik gibi ayrıcalığın olmaması

Bu dönemde kırdan kente olan göçün seyrek olmasına neden olmuştur (Sencer, 1979:74).

Bu dönemlerde nüfusu belirli bölgelerde toplamak istenmiştir. Bu amaçla çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. Bu girişimlerden biri de Ankara'nın başkent yapılmasıdır. Ankara ile diğer kentler arasında ulaşım kolaylığı olması için demir yolları yapılmıştır. Bunun haricinde Anadolu'da belirli alanlarda fabrikalar da açılmıştır. Kurulan fabrikalardan çoğu Anadolu'da ulaşım ağlarının gelişmiş olduğu bölgelerde yapılmıştır (Yılmaz ve Çiftçi, 2011:259).

4.4.2.2. 1950 Sonrası Yüksek Kentleşme Süreci

1950'lerde başlayan tarımda makineleşme durumu kırdan kente olan göçün artmasına neden olurken daha sonraki yıllarda bu yer değiştirme faaliyeti olan göç yoğunluk kazanmış ve bu durum Türkiye gibi az gelişmiş ülkelerde birçok soruna da neden olmuştur. Bu dönem de uygulanan ekonomik politikalarda da bir değişim söz konusudur. Bu politikalar kırsal göçü daha da hızlandırmıştır.

1950'lerde kırsal kesimin kente göç etmesine neden olan birçok faktör vardır. Bunlardan bir kaçış şöyledir. II. Dünya savaşından sonra ve gelişen sağlık koşulları nedeniyle doğum oranlarında ve özellikle kırsal bölgelerde daha fazla olmak üzere meydana gelen nüfus artışı, tarım sektörünün ihtiyacı olandan daha fazla işgücünün bulunması nedeniyle açık işsiz durumuna düşen kişilerin kente göç ettikleri gözlenmiştir. Diğer bir neden tarımda makinenin kullanılmaya başlanmasıdır. Bu duruma neden olan faktörler ise ABD'nin Truman ve Marshall planı kapsamında

Türkiye'ye yapmış olduğu yardımlar, Türkiye'ye gelen 240.000 adet traktör ve her bir traktörün 4 ile 9 işçinin yerine geçmesidir. Diğer bir ifadeyle emeğin yerini almasıyla işsiz kalan emekçi çareyi kente göç etmekte bulmuştur. Diğer bir neden ise devletin üretimi teşvik etmek üzere sağladığı düşük faizli veya faizsiz kredi, ucuz hammadde, hibeler, tavan ve taban fiyat belirlemeleri, üretilen ürünlerin pazara ulaşması için ulaşım hizmetlerinin geliştirilmesi, sulama kaynaklarının geliştirilmesi gibi gelişmelerin yaşanmasıdır. Bu durum üreticilerin daha fazla üretimde bulunmasına neden olurken bu üretimi gerçekleştirmek için aktif olarak makine kullanmalarına neden olmuştur. Bu nedenle işsiz kalan işgücü göç etmeyi tercih etmiştir (Sencer, 1979:51).

Kırsal alanın iticiliği ve kentsel alanların çekiciliği kırsal göçe neden olmuştur. Gelişmiş kentsel bölgelerin çalışma ve yaşam koşullarındaki elverişlilik kentsel ortamın kentlilere sağladığı özgür bir ortamın var olması aynı zamanda eğlence, sosyal aktivite gibi ortamların olması, gelişmiş eğitim ve sağlık koşulları vb. durumlar kente göç etmeyi cazip hale getirmiştir. Dolayısıyla bu gibi imkânlara sahip olabilmek için kırsal kesim, kente göç etmeyi tercih etmiştir.

Gelişmiş ülkelerde de görülen kırsal göç ve bu göçe neden olan durum sanayileşme faaliyetidir. Fakat bu ülkelerde sanayi alanında birçok yenilik yapılmış ve tam anlamıyla sanayinin gelişmesinden sonra kırsal göç başlarken Türkiye'de sanayileşme faaliyetleri tam olarak başlamadan 1950'lerden itibaren bazı kentlerde sanayileşme adına yeni kurulan endüstrilerde çalışmak için kırsal nüfus bu kentlere akın etmiştir. Bu konuda Okutan (1995:62 – 63), şunları söylemiştir: “Türkiye’de konut ve nüfusla ilgili hükümetin yapmış olduğu politikalar 1947 yılına kadar yokken, 1950’lerden sonra kırsal göçün yoğun bir hal almasıyla hükümet programında bu politikalar yer almıştır.”

Türkiye’de 1950’lerde görülen aşırı kentleşme faaliyeti 1950 ile 1960 arasında zirveye ulaşırken 1960’lardan sonra hem nüfus artış oranında hem de kentleşme oranında bir düşüş yaşanmıştır. Bu duruma neden olan olay ise II. Dünya savaşından sonra ekonomisinde meydana gelen bozulmalar ve bu durum nedeniyle ekonomik

kalkınma seviyesinde meydana gelen düşüş gibi ekonomik olumsuzluklarla karşı karşıya kalan Almanya, ekonomik kalkınma seviyesini tekrar artırıp geliştirmek amacıyla mevcut işgücü açığını kapatmak için ihtiyaç duyduğu işgücünü geliştirmekte olan ülkelerden talep etmiştir. Bu nedenle 1961'den itibaren Türkiye'den Almanya'ya işgücü göçü başlamıştır. Bu durum daha sonra yoğunluk kazanırken 1974 yılında Almanya'nın aileleri birleştirme politikasını uygulamaya koyması yine aynı şekilde Türkiye'de nüfus artış hızı ve kentleşme oranını düşürmüştür. Almanya işgücü açığını kapattıktan sonra işgücü talep etmese dahi işgücü göçü devam etmiştir (Sencer, 1979:75 – 76).

1965 yılında yapılan incelemeler sonucu kırsal göçün %30'luk kısmı Marmara Bölgesi'ne, %21'lik kısmı ise İç Anadolu Bölgesi'ne yapıldığı anlaşılmıştır. Bu bakımdan anlaşılıyor ki bu yıllarda yapılan göçün yönü sanayileşmiş bölgelere doğru olmuştur (Garipağaoğlu, 2010:12). Sanayileşme sonrası kırsal kesimin kente doğru akınlar halinde gerçekleştirdiği göç birçok olumsuz duruma neden olmuştur. Bu olumsuz durumlar devlet tarafından önlenmeye çalışılmış ve önüne bilineceği görüşünde olmuşlardır. Kırsal kesimin köyü bırakıp kente gelmesi ve ilk olarak barınacak bir yer arayışında olmaları fakat kentte yeterli ve kırsal kesimin bütçesine uygun konutların olmayışı kırsal kesimi devlet arazilerine kaçak olarak gecekondulara yapmaya itmiştir ve daha sonraki göç eden kırsal kesimde aynı şekilde barınmak için gecekondulara yapmayı tercih etmiştir. Devlet göçü engellemek için bu gecekonduların yapımını engellemek ve var olan gecekondularını ise yıkmak gerektiği konusunda harekete geçse de göçü engelleyememiştir (Tekeli, 2011:41 – 42).

Türkiye'de sanayileşmeyle yoğunluk kazanan kırsal göç kentlerde sağlıklı yerleşim alanlarına neden olmuştur. Bu konuda hükümet tarafından yapılan çalışmalarla da bir sonuca ulaşamamıştır. Bu sağlıklı bir şekilde gerçekleşen kırsal göç nedeniyle aynı zamanda kaçak olarak yapılan gecekondular için devlet tarafından yapılan altyapı hizmetleri de yetersiz kalmıştır. Bu konuyla alakalı kamu politikalarının yetersiz olması nedeniyle göçmenler kendi ihtiyaçlarını karşılamak için kaçak yapı, kaçak elektrik veya çeşitli suç teşkil eden faaliyetleri gerçekleştirmişlerdir.

Göç edenler tarafından inşa edilen konutlar aynı zamanda bir yatırım aracı olarak görülmüştür (Kartal, 1983:37 – 38).

Türkiye’de ilk gecekonduların inşaatları 1930’lu yıllarda Ankara’nın Altındağ sirtlarında başlamıştır (Öğretmen, 1957). Türkiye’de 1980 – 1990 yılları arasında kentleşme oranına baktığımızda dış göçlerde meydana gelen kısıtlamalar nedeniyle 1960’lardan sonra duraklayan kentleşme oranı bu yıllarda tekrar yoğunluk kazanmıştır (Garip Ağaoglu, 2010:26). Kentlere yapılan yoğun göç ile birlikte ortaya hızlı, çarpık ve sahte kentleşme çıkmıştır. İnşa edilen bu gecekondular ilk aşamada devlet tarafından göçmenlerin barınmaları gerektiği ve bunun için izinsiz olarak yaptıkları konutların hoş görülmesi daha sonra bu durumun yoğun bir hal alıp çeşitli sorunlara yol açmaları dolayısıyla bu sorunların giderilmesi amacıyla kentlerde kentsel dönüşüm faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Bu dönüşüm faaliyeti değişim anlamına gelmemektedir. Dönüşüm için şunlar söylenebilir. Kentte görüntü kirliliğine neden olan, doğal afete karşı dayanıklı olmayan, ekonomik ömrünü tamamlamış ve tarihi eser olarak bilinen yapıların sağlıklı ve güvenilir bir şekilde kullanıma hazır hale getirilmeleri durumu bir dönüşüm faaliyetini yansıtır. 1960’ların ortalarında başlayan apartmanlaşma 1970’lerde hız kazanarak gecekonduların yerini almıştır ve bu durum kente daha modern bir görünüm kazandırmıştır. Ayrıca apartman dairelerinin çarpık ve altyapısız konutların yerini almaları sonucu kentliler için de bir umut kaynağı olmuştur (Şenyapılı, 1998:311). Türkiye’de kentleşme konusunda yapılan önemli girişimlerden biri de toplu konut idaresinin kurulmasıdır. Bu sayede şehirde görüntü kirliliğine neden olan, kullanılması sağlık ve güvenlik açısından uygun olmayan ve izinsiz olarak yapılan gecekonduların yıkılıp yerine bu idarelerce apartmanlar yapılmıştır. Ayrıca ev almak için yeterli tasarrufu bulunmayan insanlara taksitle ev alma imkânı sağlamıştır. Bu durum kent düzenine ve görünümüne daha yakışır bir yapı olan TOKİ konutlarının gecekonduların yerine talep edilmesine neden olmuştur (Yılmaz ve Çiftçi, 2011:262).

Kırsal kesim tarafından kentlere akınlar halinde gerçekleştirilen göçler sonucunda kırsal kesimin kente geldikten sonra ilk ihtiyaç duyduğu şey barınma ihtiyacı olmuştur. Barınma ihtiyacını kentlerde var olan konut yetersizliği ve konut

fiyatlarının yüksek olması nedeniyle kent çevrelerindeki hazine arazilerine gecekondular yaparak bu ihtiyaçlarını gidermeye çalışmışlardır. Bu gecekondular göçlerle birlikte artmış ve ortaya gecekondular mahalleleri çıkmıştır. Bu gecekondular yapımı 1980'lere kadar hükümet tarafından kırsal kesimin ihtiyacı olduğu için hoş görülmiştir. Fakat daha sonra bu gecekondular yapımı kent çevrelerine yapılması hükümetçe suç olarak görülmüştür. Ayrıca bu gecekondular haneleri köylerde ve kent merkezlerinde değil kent çevrelerinde görülmüştür ve insan sağlığı için elverişsizdir. Bu konutların yapımı çeşitli alt yapı hizmet yetersizliklerine neden olmuştur (Okutan, 1995:38 – 39).

Kırsal kesimin kente gelip barınma ihtiyaçlarını gidermek amacıyla izinsiz olarak gerçek veya kamu arazilerine gecekondular inşa ettikten sonra bu gecekondularda yaşamlarını sürdürürken aynı zamanda kırsal kesim kendi kültürlerini de göç ettikleri kentlerde uzun yıllar sürdürmüşlerdir. Bunun nedeni olarak bu kesim insanların yazları kışlık erzak ihtiyaçlarını gidermek için köylerine gidip belli bir süre kalmaları ve buradaki amaçları sadece kışlık erzaklarını sağlamak değil kentte yaşamlarını sürdüremeyecek duruma geldiklerinde tekrar köylerine yerleşmek düşüncesi bu duruma neden olmuştur. Bu durum ise insanların hem kırsal kesim kültürünü hem de kent kültürünü birlikte yaşamalarına neden olmuştur (Keleş, 2004:569).

1980'lerin ortalarından itibaren kırsal kesimin kente göç etmesinin nedenleri Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde yaşanan terör eylemleri, sanayi ve turizm sektörlerindeki gelişmeler olmuştur. 1980 öncesi kentleşme durumu emeğin kentleşmesi olarak adlandırılırken, 1980'den sonraki dönem ise sermayenin kentleşmesi olarak ifade edilmiştir (Yılmaz ve Çiftçi, 2011:263).

1980'lerin ortalarından itibaren Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde gerçekleşen terör eylemleri nedeniyle kırsal bölgeler devlet tarafından hızla boşaltılıp çevredeki daha güvenli olarak görülen kentlere göç ettirilmiştir. Bu olayların gerçekleştirilmesi sonucu bu bölgelerdeki kentlerde gerçekleşen nüfus yoğunluğu Marmara bölgesindeki kentlerin nüfus yoğunluğunu geçmiştir (Işık, 2005:66). Kırsal kesimlerde yaşayan ailelerin göç etmelerine neden olan diğer bir neden bu ailelerin çocuklarının kent merkezlerindeki üniversitelerde öğrenim görmeleri için evlerini terk etmeleri ve

ailelerin çocuklarını yabancı yerlerde özellikle de kız çocuklarını yalnız bırakmak istemediklerinden dolayı çocuklarıyla birlikte kentlere göç etmek istemeleridir. Bu durumun kentleşme oranlarındaki yükseliş üzerinde önemli derecede etkisinin olduğu bilinmektedir.

Türkiye’de kırdan kente doğru gerçekleşen yoğun göç, göç alan yerlerde birçok olumsuz durumlara neden olurken kentin düzeni ve çevresinin bozulması, çirkin bir görünüm alması, ortaya çıkan trafik sorunları, çevre ve gürültü kirliliği göç sonucu ortaya çıkan olumsuz durumlardan sadece bir kaçını ifade etmektedir. Bu problemlerin giderilmesi için kentsel dönüşüm adı altında kent yerleşim birimlerinde bir proje çalışması başlatılmıştır. Bunun için yapılan girişimlerden biri de Toplu Konut İdaresi (TOKİ)’nin kurulması olmuştur. Bu proje kapsamında sağlıklı ve çevreye çirkin bir görünüm veren gecekonduların ve boşluk oluşturan arazilerin yeni binalarla donatılması durumu gerçekleştirilmiştir. Kentsel dönüşüm şu şekilde gerçekleştirile bilinmektedir (Şişman ve Kibaroğlu, 2009).

- Yenilenme
- Koruma
- Temizleme
- Düzenleme
- Yeniden geliştirme
- Tazeleme
- Sağıklaştırma
- Boşlukları değerlendirme

4.5. Kırdan Kente Göç Eden Kırsal Kesimin Göç Sonucunda Karşılaşmış Oldukları Sorunlar

Göç eden bireyler ve aileler doğup büyüdüğü ve o yörenin kültürünü örf ve âdetini benimseyip farklı coğrafyaya göç etmeleriyle doğal olarak farklı kültür ve anlayış kalıplarıyla karşılaşmaları kaçınılmaz olmuştur. Kırsal bölgede tarım arazilerinde çalışan bu insanlar bu bölgede kendilerine özgü birbirleriyle konuşma

tarzları, eş, dost ve akrabalık ilişkileri ve yaşayış tarzları vardır. Bu ilişkiler kentliler arasında alışılmamış ilkel bulunan ve hoşgörüyü karşılanamayacak şekilde nitelendirile bilinmektedir. Fakat kırsal kesiminde kente yerleştikten sonra hemen kendi benliklerini bırakıp ta kentli gibi davranmakta zorluk çekmeleri doğal bir durumdur. Yalnız kentte kalma süresi uzadıkça ister istemez kentliler gibi davranmaya, giyinmeye, konuşmaya onlar tarafından kabul görünmeye çalıştıkları da görülen bir durumdur. Bu anlamda modernleşmek için çaba sarf edilmiştir. Bu durum modernleşmeye çalışanların dışında, kendi hemşeri, eş, dost, akraba kesiminin yerleşim birimlerine yakın veya onların yanına göç edenler ve kentli – kırsal karışımı bir hayat yaşayanlar olarak farklı şekillerde gözlenmiştir.

Kırsal kesimin çoğunluğunun eğitimsiz ve zanaat sahibi olmaması kentte fabrikalarda makine başında çalışmak için uygun görülmemeleri veya yeteri kadar işgücü talebinin olmaması nedeniyle bu bireylerden bir kısmı kente göç ettikten sonra işsizlikle karşı karşıya kalmış ve geçimini sağlamak için düzensiz ve geçici işlerde çalışmışlardır.

4.5.1. Kentlileşme Sorunu

Göç, insanların barındıkları yerleri çeşitli sosyal, ekonomik ve psikolojik nedenlerle uzun vadeli olmak üzere sürekli veya geçici olarak terk ederek, farklı yerleşim yerlerine hareket etmeleri olarak tanımlanmaktadır.

Kentlileşme ise kırsal kesimin kırdan kente göç etmesiyle insanlarla olan ilişkilerinde, davranışlarında, konuşma ve yaşam tarzında, değer yargılarında değişmeler olması bir nevi kentli gibi olmasıdır (Keleş, 1983:71). Kentleşme, bir ülkede kırsal kesimin yerleşmeleri durumuna ve burada oluşan nüfus birikimine kentleşme adı verilir. Kentlileşme ise kırsal kesimin kente yerleştikten sonra sosyal ve kültürel olarak yaşam tarzlarında meydana gelen değişme diğer bir ifadeyle kırsal kesimin özelliklerinden arınıp kentin özelliklerini benimsemesi durumudur (Kartal, 1983:94). Bu farklılıktan hareketle kentleşmenin nicelik, kentlileşmenin ise bir nitelik özelliği taşıdığı anlaşılmaktadır. Bir ülkenin gelişmişlik ölçütlerinden biri de

kentleşme sayısıdır. Kentleşme bir ülkede kent sayısının veya kent nüfusunun artmasıyla gerçekleşir. Kentleşmenin gelişmişlik göstergesi olmasının nedeni ise sanayileşmeyle aralarında doğru bir orantının var olmasıdır.

İnsanların kırdan kente göç etmeleri ansızın akınlar halinde düzensiz bir şekilde gerçekleşmiştir. Kırsal kesimden kopup kente gelen aileler ilk etapta kentte kendi kültürlerini devam ettirmek istemiş ve bunu gerçekleştirmişlerdir. Buna örnek olarak kendi aileleri içinde ve dışarıya karşı olan ilişkilerinde, giyimlerinde, bir değişim içerisinde olmamaları ve kendi örf ve adetlerine bağlı olup bunları sürdürmeleri ile kendi kültürlerine bağlı oldukları anlaşılmaktadır. Daha sonraki yıllarda kent yaşamına alışıp kentlilerle ilişki içerisinde olmaları ve bazı kesim tarafından kırsal kültürün hoş görülmeyip bu kültüre sahip kırsal kesimin hor görülüp aşağılanması bu insanların çoğunlukla kendi kültürlerinden uzaklaşıp kendilerine kentli insanları örnek almalarına neden olmuştur (Şenyapılı, 1981). Kırsal kesimin göç etmeleri çeşitli nedenlerle gerçekleşmiş ve kente yerleşmeleri sonucu kentlilerin sosyal hayatlarından, konuşma tarzlarından, giyim ve kuşamından etkilenip genel olarak onlar gibi davranmaya, yaşamaya çalışmışlar ve kent yaşamını benimsemişlerdir.

Kentteki insanlar arasındaki ilişkilerin temelini oluşturan menfaat ve çıkar ilişkileri zamanla kırsal kesimde de görülmeye başlanmıştır (Güven, 1977:168). Kırsal kesimin kentlileşmesi kırdan kente göç etmeleriyle hemen gerçekleşmemiştir. Bunun için birkaç kuşağın kentte yaşaması hayatlarını sürdürmesi gibi uzun bir süreç gerektirmiştir.

Kentlileşmenin iki yönü bulunmaktadır;

- A) Ekonomik Yönü: Kırsal kesimin kırdan kente göç etmesiyle geçimini sağlayacak geliri elde etmek için kente özgü işlerle uğraşması diğer bir ifadeyle elde ettiği gelirin tamamını kentte yapmış olduğu işlerden sağlamasıdır.
- B) Sosyal Yönü: Kırdan kente göç eden kırsal kesimin zamanla kentlilerin davranış biçimlerini, yaşam tarzlarını, değer yargılarını benimsemesi durumudur.

Kente göç eden kırsal kesim kendi değerlerini tamimiyle bırakmasa da kentsel değerleri yaşadıkça kabullenmek durumunda kalmaktadır. Kentte geçirilen zamanın artması kentlilerle olan ilişkileri ve onların içerisinde yaşayıp hayatını sürdürmeleri dolayısıyla kendi değerlerini bırakıp kentsel değerleri kabullenmişlerdir. Kente yapılan göç ile kırsal kesimin insanı farklı bir işle meşgul olması, gelir seviyesinin değişmesi ve aynı zamanda yaşam koşullarının da değişmesi ve daha üst bir statüye sahip olması durumunda göçmenlerin kendi değerlerini bırakıp kentsel değerleri kabullenmelerinde etkin bir rol oynamıştır. Kırsal kesimden göç edip kente gelerek kentleşen insanlar farklı çevrede ve ortamda farklı değerleri benimsemişlerdir. Köyden kente olan göç sonucu oluşan kentleşme durumunda eğer kırsal kesim kente uyum sağlayamayıp yabancı kalırsa bu durumda ne tam köylü ne de kentli olarak adlandırabileceğimiz bir toplum ortaya çıkmış olacaktır (Bayhan, 1997:180).

4.5.2. Sosyal Yapı Değişmeleri

Kırdan kente göç ile birçok yönden değişmeler yaşayan kırsal kesim farklı çevre, iş kolları, yerleşim birimleri vb. durumlarla karşı karşıya kalmıştır. Tarım sektöründen sanayi ve hizmet sektörüne geçişle birlikte farklı sosyal topluluklar ortaya çıkmıştır.

Göç edenler göç ettikleri yerlerde aile ve çevresiyle olan ilişkilerinde zaman itibarıyla de bir takım değişiklikler yaşamaktadır. Kentte hemşerilik ilişkileri akrabalık ilişkilerinden daha geniş bir ilişki içermektedir. Köyden gelenler hemşerilerinin yanına yerleşirken hemşerilerinin daha önce gelip az çok işlerini yoluna koymaları ve kendilerine ait bir düzen kurmaları dolayısıyla köyden yanlarına gelen akraba veya hemşerileri onlar için yük olmakta ve bundan dolayı yerleşim birimlerini değiştirmekteler böylece köyden gelenler hemşerilerinin yerlerini alarak kendilerine bir düzen kurmuşlardır.

Sanayileşmeyle birlikte kırdan kente doğru gerçekleşen göç sonucu kırsal kesim kendilerini kentlilere uyarlama, onlara benzeme çabası içinde olmuşlardır. Kırsal alanlardan işsizlik gibi nedenlerle kırdan kente göç eden ailelerin parçalanması, geniş aile sıfatından çekirdek aile adını alıp daha da modernleşme yaşanması, kadının da

işgücü piyasasına katılması, aile fertlerinin iş için bölge içerisinde farklı yerlere yerleşmesine neden olmuştur. Kırsal kesimin farklı işlerde görev almaları dolayısıyla farklı statülere sahip olmaları farklı değerleri benimsemelerine neden olmuştur (Özen, 1991:32-33).

Göçmenler göç ederken kendi kültür ve değerlerini de kente taşırlar fakat çevrelerine karşı yaşadıkları uyum problemleri, dışlanma, kınama gibi durumlar karşısında zamanla kendilerini kentli insanlara uydurmak onlar gibi konuşup davranmak, onların kültürlerini benimsemek ihtiyacını duymuşlardır ve bu anlamda bir modernleşme çabası içine girmişlerdir. Böylece göçmenler zamanla asimile olmuşlardır.

Bunların yanında kente daha önce gelip yerleşmiş ve kendini kent yaşamına adapte etmiş olan kırsal kesimin hemşerilerinin köyden göç edip yanlarına yerleşmeleri durumu göç edenlerin kente daha çabuk alışmaları bakımından bir avantaj olmaktadır. Yeni gelenlere hem maddi hem de manevi destek açısından ayrıca kente uyum bakımından birçok fayda sağladığı açıktır.

4.5.3. Konut Sorunu ve Gecekondu

1950'lerde tarım sektöründe makinenin kullanılmaya başlanması yoğun bir kırsal göçe neden olmuştur. Ayrıca aileler arasında olan husumet, kan davası, terör eylemleri sonucu can güvenliğinin olmaması, kırsal kesimde yaşayan ailelerin daha kaliteli, sağlık, eğitim ve hizmet sektöründen yararlanmak istemeleri, yüksek gelir ve statüye sahip olmak istemeleri gibi amaçlarla kente göç etmişlerdir. 1950'lerde başlayan göç akınları 1950'lerin ortalarında hız kazanmış ve bu hız 1960'lara kadar sürmüştür. Daha sonra bu yoğun göç durumu 1980'lerde kendini tekrar göstermiştir ve bu oluşan göçler sonucu kentlerde birçok olumsuz durumlar meydana gelirken bu olumsuz durumlardan biri de göç edenlerin barınmak için kaçak olarak inşa ettikleri konutlar olmuştur. Bu konutlar gecekondu adıyla anılmıştır. Kırdan kente göç eden göçmenlerin yaşadıkları sıkıntılardan biride barınmalarını sağlayacak konut bulma sorunudur. Bu kesimin göç sonucu kente gelerek iş bulma gibi sıkıntılarının yanında

barınmak için bir de konut bulmaları gerekmektedir. Göç eden kesimin düşük gelirli ailelerden oluşması kent merkezlerindeki lüks konutlarda kalmalarına engel olmuştur. Bu nedenle kentin kenarlarında merkezden uzak yerlerde bir gecede yapıp bittiği için gecekondular adı verilen devlet veya özel şahsa ait arsalarda izinsiz, tapusuz olarak yapılan ve alt yapısı olmayan konutlar inşa etmişlerdir. Gecekondular için yapılan bazı tanımlar ise şunlardır;

Keleş'e göre gecekondular, bayındırlık ve yapı kurallarına uygun olmayan, gerçek veya kamuya ait arazilerde ve bu arazilerin sahiplerinin izni olmadan kent merkezlerindeki lüks konutlarda barınmak için gereken maliyeti karşılayamayan yoksul ve düşük gelirli aileler tarafından imar edilen konutlardır (Keleş, 1998:53).

Kongar'a göre gecekondular, tarım sektöründe başlayan makineleşmeyle birlikte kullanılan makinenin aktif işgücünün yerini alması ve işsiz kalan bu işgücünün yoksulluktan ve işsizlikten kurtulmak için kente göç etmeleri sonucu başlarını sokacak kendilerine uygun konut bulamamaları nedeniyle başkalarına ait arazilerde izinsiz konut inşa etmeleriyle ortaya çıkan konutlardır (Kongar, 1982:23 – 54).

Kıray'a göre gecekondular kırsal kesimlerde yaşayan insanlar tarafından sürekli, düzensiz ve yoğun olarak kentlere doğru yapılan göçler ve sanayileşmesini tam olarak gerçekleştirilememiş kentlerde ortaya çıkan yerleşim birimleridir (Kıray, 1982:339).

Tekeli'ye göre gecekondular teknolojik olarak dışa bağımlı olan yerleşim birimlerinin teknolojik gelişmenin yaşandığı bölgelerde hayatlarını sürdürmek için bu yerlerde oluşturdukları yerleşme ve yaşam biçimidir (Tekeli, 1982:49 – 81).

Kısaca gecekondular kırdan kente göç edenlerin kentte barınmak için kendilerine uygun konutlar bulamamaları nedeniyle kendilerine barınmak için kent çevrelerindeki gerçek veya kamuya ait arazilerde izinsiz olarak yaptıkları inşalardır. Bu konutların göçlerle birlikte çoğalması gecekondular mahallelerini ortaya çıkarmıştır ve bu mahalleler sağlıklı, altyapısı zayıf ve kente görüntü kirliliği yansıtan konutlar olmuştur. Gecekondular göçlerle çoğalırken bu konu üzerine yapılan çalışmalarda yapılan gecekondularla çoğalmış ve daha geniş bir kapsam alanına sahip olmuştur.

Başlangıçta göçün kontrol edilebilir miktarda olması bu tür kente görüntü kirliliği veren ve kırsal kesimin kırdaki konutlarından bile daha çirkin konutlarında içinde bulunduğu gecekondular inşa edilmemişken göçün sürekli, düzensiz ve akınlar halinde yapılmasıyla birlikte kontrolden çıkması göçmenlerin böyle bir çözüme gitmelerine neden olmuştur.

Gecekondular kent açısından bir görüntü kirliliği oluşturuyorken alt yapı hizmetleri bakımından şehrin merkezine göre oldukça yetersiz olması bu duruma neden olan önemli bir faktör olmaktadır. Gecekondu mahallelerinde yeterli alt yapının oluşturulmamış olması ve buralarda yaşayan insanların sağlıklı ve rahat bir yaşam sürmeleri için var olan imkânların yetersiz olması önemli bir sorun teşkil etmektedir. Daha sonradan kente göç eden göçmenlerde konut ihtiyaçlarını gidermek için daha önceden bu sıkıntıyı yaşayıp gecekondulaşan göçmenlerin gecekondularının bulunduğu yerlere bu konutları yapmayı tercih etmişlerdir.

Türkiye gecekondu yapılarını kırdan kente doğru olan yoğun göç sonucu tanımıştır. Devletin bu dar kesimli yoksul insanların ihtiyacını giderecek yapıları imar edememesi ve gecekondu yapılarının önüne geçilememesi dolayısıyla 1980'lerden sonra çıkarılan imar aflarıyla ilgili kanuna uygun bir hal aldılmaktan başka hiçbir çözüme kavuşturulamayan bir durum olarak varlığını korumuştur.

Gecekondular gelişmesini tamamlamış ve gelişmekte olan ülkelerin ortak bir problemi olarak bilinmektedir. Bu durum gelişmiş ülkelerde ise nitelikleri ve nicelikleri daha yüksek olsa da benzer bir durum olduğundan aynı sınıfa konmuştur. Bu konutlar farklı ülkelerde farklı isimler almışlardır. Bunlara örnek olarak Meksika'da Jekale, Panama'da Ronçho, Brezilya'da Macombo, Arjantin'de Favale, Tunus'ta Gourbeville, Cezayir'de Casbah, Fas'da Bidonville, Hindistan'da Bustee gibi çeşitli adlar alan gecekondu bu ülke kentlerin de %20 ile %70 arasında bir nüfusu barındırmaktadır (Keleş,2004:545).

Şenyapılı'ya göre sanayileşmeyle birlikte kırsal kesimde meydana gelen işgücü fazlasının geçimlerini sağlamaları için kente göç etmeleri ve bu göçün akınlar halinde

olması dolayısıyla kontrol edilebilir olmaktan çıkması nedeniyle, kentte nüfus artışının konut ihtiyacını ve iş talebini karşılayamaması sonucu yaşanmıştır (Şenyapılı, 1998:7).

4.5.4. İşgücü Piyasası ve İstihdam Sorunu

İçgöçe neden olan temel faktörlerin başında ekonomik faktörler yer almaktadır. Yaşanan iç göç, göç eden bireyler ve aileler göç alan yerler açısından bakıldığında kentin düzeni, yerleşim birimleri, işgücü piyasası, vb. durumlar açısından farklılıklar yaşanmasına neden olmuşlardır. Göç edenler için bakıldığında ise farklı iş ortamına girmeleri, yeni bir çevre ile tanışmaları ve yeni konutlarda ikamet etmeleri yanında çocuk ve eşlerinin de çalışma hayatına katılmaları gibi yeni tecrübeler kazandıkları görülmüştür.

Kırsal kesimde nüfus miktarında önemli bir artışın yaşanmasıyla bu işgücü fazlasının sanayileşmiş kentlere gitmemeleri durumunda tarım kesiminde gizli işsizliğin ortaya çıkmasına ve kırsal alanlarda bir işsizlik ordusunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu durum emeğin iş bulma amacıyla işgücü ihtiyacı olan kentlere göç etmemesi durumunda işsiz bölgelerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır (Zaim, 1992:42-43). 1940'ların sonlarında ABD'nin Marshall planı sonucu Türkiye'ye yapılan yardımlar ve kırlarda başlayan işsizlik, kentlerde başlayan sanayileşme faaliyetleri ve sanayi ile hizmet sektöründe istihdam için işgücü talebi göçü tetiklemiştir (İç Duygu, vd. 1998:211).

İçgöç sonucu tarım sektöründen sanayi ve hizmet sektörüne yoğun bir geçiş yaşanmıştır. Az gelişmiş ülkelerde sanayileşme nedeniyle hızlı ve akınlar halinde yaşanması istenilmeyen bir durumdur. Sanayileşme sonucu iş bulmak için kırdan kente gelen nüfusun yavaş, dengeli, devamlı olarak kontrollü bir şekilde gerçekleşmesi gerektiği savunulmaktadır (Üner, 1974:3). Bu görüşe göre, kırdan kente olan göç eğer kontrolsüz akınlar halinde gerçekleşirse istenmeyen birçok sıkıntıya sebep olurken çözümü de yine imkânsız bir hal alacağı yönündedir. Diğer bir sorun ise kente yapılan yoğun göçün hepsini istihdam edecek şekilde istihdam alanının geniş olmaması ve

kentlerde bir işsizler topluluğunun oluşmasına rağmen yine de göçün devam etmesi durumu söz konusudur.

Kırdan kente yapılan göçün işgücü piyasasına olan etkileri, göç sonucu terk edilen yerin, göç edenlerin ve göç edilen yerin niteliğine göre değişmektedir. İç göçlerin Türkiye’de işgücü piyasasına etkileri bakımından üç farklı aşamaya ayrılmaktadır.

Birinci aşama 1940 – 1960 dönemidir. Bu dönemin en önemli özelliği sanayileşme faaliyetinin başladığı kentlerde işgücüne duyulan yoğun ihtiyaç dolayısıyla kente göç eden her çalışma çağında ve isteğinde bulunan kişiler genel olarak istihdam edilmiştir. Bu dönemde göç eden kırsal kesim sanayileşmenin yeni yeni başlaması ve kentlerde işgücü talebinin mevcut göç eden nüfus miktarından fazla olması dolayısıyla göç edenler hemen işgücü piyasasına katılabilmişlerdir. Yine bu dönemde devlet tarafından izlenen politika ülkenin sanayileşmesine yönelik bir politika olmuştur.

Bir diğer aşama İkinci aşama olan 1960 – 1980 dönemidir. Bu yıllar arasında II. Dünya savaşı sonrası ekonomik olarak büyük sıkıntılara maruz kalan Federal Almanya tekrar ekonomik gücünü toplamak ve ekonomik olarak kalkınmayı sağlamak için sahip olduğu sanayi sektöründe çalıştırmak amacıyla işgücü talebinde bulunmuştur. İhtiyaç duyduğu bu işgücünü tedarik etmek üzere az gelişmiş fazla işgücüne sahip ülkelere işgücü talebin de bulunmuştur ve Türkiye’den 1961 yılında Almanya’ya doğru bir işgücü akımı yaşanmıştır. Daha sonra aynı amaçlarla 1964 yılında Avusturya ve bu ülkenin ardından Belçika, Hollanda gibi ülkelere de Türkiye’den çalışmak için işgücü göçü yaşanmış ve halen günümüzde de bu göç devam etmektedir. Bu yapılan göçlerin Türkiye açısından olumlu ve olumsuz yanlarının olduğu bilinmektedir. Olumsuz yanlarından biri beyin göçüdür. Türkiye’de yaşanmış ve yaşanan beyin göçü olarak adlandırılan bu göç türü, mevcut kısıtlı imkânlarla kendini yetiştirmiş yetenekli kişilerin Türkiye’de sahip olduğu imkânların kendileri için yeterli olmadığını düşünmeleri ve iştirak halinde buldukları mesleklerini ve bu sayede aldıkları ücreti beğenmemeleri, yapmak istedikleri araştırmalar için yeterli imkânlarla sahip

olmamaları ve yapmış oldukları mesleğin ülkelerinde rağbet görmemesi gibi nedenlerden dolayı farklı ülkelere göç etmeleri durumudur. Bu göç Türkiye açısından değerlendirildiğinde sadece Türkiye için değil diğer az gelişmiş ülkeler içinde olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. Bu durum ekonomik olarak kalkınmışlık seviyesinin düşmesi, ülkenin gelişim hızının yavaşlaması gibi olumsuz durumlara yol açmaktadır.

Meydana gelen göçlerin olumlu yönleri için ise şunları söyleyebiliriz; Türkiye'den dış ülkelere çalışmak için giden bireylerin bu ülkelerde çalışarak kazandıkları gelirlerin bir kısmını tasarruf etmeleri ve bu tasarruflarını memleketteki ailelerine göndermeleri dolayısıyla ülkeye bir döviz girişinin yaşanması ve bunun sonucunda bu ailelerin refah içerisinde yaşamalarını sağlamıştır. Ülkeye döviz girişinin sağlanmasıyla ekonomik olarak döviz rezervlerindeki artış ve bütçedeki açığın giderilmesi veya azaltılmasının sağlanması ülke açısından önem taşımaktadır. Federal Almanya'nın 1974 yılında çıkardığı Aile birleştirme kanunu ile ülkelerinde çalışan kişilerin ailelerini yanlarına alabilmelerini sağlamaları yine yoğun nüfus ve işsizlik oranlarındaki azalma yönünden ülke adına olumlu bir gelişme olmuştur.

Son aşama ise 1980 ve sonrası dönemidir. Bu dönemde artık Almanya'nın işgücü açığının kapanması dolayısıyla işçi göçlerini kabul etmemesi Türkiye'den bu ülkeye doğru kaçak işçi göçlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ayrıca bu durum Türkiye'de 1960 – 1980 yılları aralığında yavaşlayan kırsal ve kent arası göçün 1980 sonrası tekrar hızlanmasına neden olmuştur. Yoğun göç edilen kentlerde fazla işgücünün ortaya çıkmasıyla bir işsizlik kümesi oluşmuştur. Bu durum ise göç edenlerin göç ettikleri kentlerde hayatlarını idame ettirmek için marjinal sektörü yaratmasına neden olmuştur. Bu marjinal sektördeki iş kolları ya sermaye gerektirmeyen ya da çok az sermaye gerektiren iş kolları(simitçilik, ayakkabı boyacılığı, hamallık, seyyar satıcılık vb.) olmuştur. Yine bu yıllarda ve günümüzde Türkiye'den farklı ülkelere çalışmak ve özellikle günümüzde de yaygın bir hal alan öğrencilerin eğitim hayatlarını sürdürmek için farklı ülkeleri tercih etmeleri söz konusudur. Aynı zaman da öğrencilerin eğitim hayatına yurt dışında devam etmek istemeleri ve eğitimi tamamladıktan sonra bu ülkelere yerleşmeleri Türkiye'de gerçekleşen beyin göçü örneğini oluştururken bununla birlikte bu durum gelişmekte

olan Türkiye için hem ekonomik olarak hem de sosyal yönden büyük bir dezavantaj oluşturmuştur. Fakat ülkede atıl durumda olan işgücünün işsizlik oranların da meydana getirdiği artışın farklı bir ülkeye çalışmak amacıyla gitmesi hem ülkede işsizlik oranlarında bir düşüşün yaşanmasına hem de kişi başına düşen kaynak miktarı ve gelir seviyesinde bir artışın yaşanmasına neden olmuştur. Kentlerde meydana gelen yoğun nüfus artışı ve bu durumun neden olduğu konut, iş sıkıntısı, devletin alt yapı hizmetlerine ayırması gereken yeni bir bütçe ve bu durumun neden olduğu vergi oranlarındaki artış vb. durumların oluşmasına neden olan faktörler üzerinde yaratmış olduğu baskının hafiflemesine neden olacaktır.

4.5.4.1. Marjinal Çalışma

Sanayileşmeyle hedeflenen amaç daha hızlı, ucuz, kaliteli ve daha fazla çıktı elde etmektir. Bunun için ise bu alanda yetişmiş vasıflı, eğitimini tamamlamış elaman gerekmektedir. Fakat köyden göç eden nüfus sadece tarım sektöründe uzun süre çalışmış olup eğitim almamış, vasıfsız sadece bilek gücüne dayalı bir sektörden sanayi sektörüne geçiş hiçte kolay olmamıştır. Çünkü sanayi sektörü için yetersizdir.

Kırsal kesimden göç edip kente gelen nüfus hemen sanayi sektöründe istihdam edilmemiştir. İşveren açısından göç yoluyla gelen işgücü yedek işgücü olarak görülmekte ve rasyonel bir işveren olarak bu nüfusun en verimli çalışma sahasında çalıştırılması gerektiği bilincinde olan işverenler göçmenleri daha ucuz ve sosyal güvencesiz olarak çalıştırmak istemişlerdir. Sanayileşmeyle ihtiyaç duyulan işgücü ve kırdan akınlar halinde gelen göçler sonucu kentte oluşan işsizler ordusu geçimlerini sağlamak için kendilerine marjinal işler yaratmıştır ve bu işlerden elde ettikleri düzensiz gelirlerle ailelerinin geçimini sağlamışlardır.

Marjinal sektörde çalışanlar geliştirmekte olan ülkeler için sorun teşkil etmektedir. Bu yüzden bu kesimin kente göç etmeleri istenmeyip engellenmeye çalışılmıştır. Fakat özellikle, kırdan var olan sosyal ve ekonomik sorunlar nedeniyle ortaya çıkan işsizlik sonucu kente akınlar halinde iş bulma umuduyla göç eden iş gücünün hemen hepsi fabrikalarda iş bulamamıştır. İş bulamayanların geçimlerini sağlamak için kendilerinin yarattığı iş alanlarında çalışmışlardır. Bu sektörde çalışanların sosyal güvencesinin

olmaması ortaya kayıt dışı bir istihdamın çıkmasına ve işsizlik sürdükçe bu sorunların devam etmesine neden olmuştur. Kırdaki işsiz kalıp bu sebepten kente fabrikalarda iş bulup çalışmak amacıyla gelen kesim fabrikalardaki iş için gerekli vasıflara sahip olmamaları fakat hayatlarını sürdürmek için çalışmalarını gerektirdiğinden işportacılık, ayakkabı boyacılığı, milli piyango bileti satıcılığı, simitçilik, hamallık gibi marjinal sektör olarak adlandırdığımız bu işlerle para kazanmaya çalışıp hayatlarını sürdürmeye çalışmışlardır (Sezal, 1992, s. 77 – 78).

Kentte çalışma sahasında örgütlü iş kollarının dışında kalan işler marjinal sektörü ifade etmektedir. Bir ülkede marjinal sektörün varlığını ve miktarını belirleyen durumlar şu şekilde sıralanabilir;

1. Sanayileşmeyle birlikte kırsal nüfusun kente akın etmesi dolayısıyla ortaya çıkan yüksek işsizlik kümesine yetecek kadar işin olmaması durumu marjinal sektörün ortaya çıkmasına neden olmuştur.
2. Kırsal kesimden yoğun göç alınması sonucu örgütlü iş gücünün kapasitesi marjinal kesimin büyüklüğünü belirler.
3. Yine yoğun göç sonucu oluşan işgücünün sanayi sektörünün ihtiyacı olan işgücü miktarını da belirler.
4. Kırsal kesimden gelen göç kesilmiş ise örgütlü iş sahasının işgücü ihtiyacı yine marjinal kesimde çalışan işgücü miktarını belirleyecektir.

Gelişmekte olan ülkelerde sanayileşmenin mevcut işgücünün hepsine istihdam olanağı sağlayamadığından dolayı kırdan gelen göçlerle kentteki işsizlik oranından büyük artışlar olduğu görülmektedir. Sanayi sektöründe iş bulamayan işgücünün marjinal sektörü tercih etmelerindeki temel neden bu sektördeki işlerin sermaye ihtiyacının ya çok az yada hiç olmaması yasal yükümlülüklerin (vergi vb.) olmaması ve bu işlerde çalışanların kendi işinin patronu olması gibi etkenler bu sektörde işsiz kişilerin çalışmayı tercih etmelerinde etkin olmuştur (Tekeli, 1982:163 – 166).

4.5.4.2. Kayıt Dışı İstihdam

Kayıt dışı sektör, yasaya uygun mal ve hizmetlerin, vergi mükellefiyetinden kaçak, uygun işletme belgeleri bulunmayan, ticaret kanuna uymayan, yasa dışı üretimini ve değişimini içermektedir. Bu alanda çalışanlar kayıt dışı istihdam edilmiş olmaktadır.

Kayıt dışı istihdam herhangi bir firmada istihdam edilen işçiler için işveren tarafından mükellef olunan kanuni yükümlülüklerin yerine getirilmemesidir. Bu yükümlülüklerin gereğince yerine getirilmemesi için söz konusu işçilerin kayıt dışı çalıştırılması ya da işverenin yanında çalıştırdığı işçileri için gerekli yasal düzenlemelerde gereken bilgilerin olması gerekenden daha düşük bir şekilde kayıtlarında göstermesi şeklinde kayıt dışı istihdam ifade edilebilir (Kalça,1999,s. 129). Türkiye’de kayıt dışı istihdam edilen işgücü mesai saatlerinden daha fazla çalışıp ve kayıtlı istihdamdan daha yetenekli ve vasıflı kişilerinde içinde bulunduğu fakat iş bulamadığı için kayıt dışı istihdam edilmeyi kabul eden kişilerden oluşmaktadır.

Türkiye’de II. Dünya savaşından sonra görülen kayda değer bir nüfus artışının gerçekleşmesi, 1950’den sonra tarım sektöründe makine kullanılmaya başlanması işsizliğin artması ve kentlere iş imkânlarından yararlanmak için yapılan akınlar halindeki göç kayıt dışı istihdamın var olmasına neden olan faktörlerden biridir. Göçmenler tarafından kente iş bulma ümidiyle yapılan göç akımları uzun süre iş bulamayıp işsiz ve aç kalmaları nedeniyle emek piyasasında daha düşük bir ücretle ve sosyal güvenceye sahip olmaksızın çalışmayı kabullenmektedirler. İşsiz olup daha düşük şartları kabullenen bireylerin sayısı arttıkça işverenler çalışanlarını daha çok kayıt dışı istihdam etmeyi tercih etmektedirler.

Kayıt dışı istihdamda meydana gelen artış kırdan kente olan aşırı göç sonucu kentte işgücü fazlasının oluşması ve bu fazlalık oluşturan işgücüne yeteri kadar kayıtlı istihdam alanlarının oluşturulamaması durumu önemli bir neden oluşturmaktadır. İşsiz kesimi oluşturan bireyler ailelerine bakmak ve hayatlarını sürdürmek zorunda olmalarından dolayı ve işyerlerine uygulanan sosyal koruyucu tedbirlerin yetersiz olması dolayısıyla çok düşük imkânlar sağlayan işverenlerin tekliflerini başka

çarelerinin olmaması dolayısıyla kabullenmek zorunda kalmışlardır. Bu durum kayıt dışı istihdamın yaygınlaşmasına neden olmuştur.

Kayıt dışılığın hem işveren hem de işçi tarafından kabul edilmesine neden olan başlıca nedenler şu şekildedir:

İşçiler için;

1. İşçilerin işsizken geçinebilecekleri kadar gelirin devlet tarafından temin edilmemesi ve devlet tarafından sağlanan sosyal yardımlardan yararlanılamaması veya yararlanılan sosyal yardımların yetersiz kalması dışında işsizlik sigortasından yararlanılamaması
2. Enflasyon oranlarında meydana gelen yüksek artış nedeniyle kayıtlı istihdamın reel gelirlerini korumak amacıyla ek iş yapmaları ve bunların kayıt dışı kalmaları

İşverenler için;

1. İşverenlerin maliyetini minimize edip karlarını maksimize etme çabaları ve sendikaların maliyetinin işverenler için yüksek olması
2. Yasal zorunlulukların işverenler için getirdiği sorumluluklardan kurtulmak istenmesi gibi faktörler etkin olmuştur.

Diğer taraftan bakıldığında kayıt dışı ekonominin olumsuz yönlerinin yanında olumlu yönleri de bulunmaktadır. Bunlar; işverenler emeğin fiyatı kayıt dışı çalıştırıldıklarında daha ucuz olacağından daha fazla işgücü çalıştırmayı tercih edeceklerdir ve bunun sonucunda daha fazla üretim ve gelir elde edilmesi refah seviyesinde artış meydana gelmesinin yanında işsizlik oranlarında da bir düşüşün yaşanması gibi olumlu sonuçlar ortaya çıkacaktır. Fakat bu durumun çalışanların emekleri karşılığı aldıkları düşük ücretler, sosyal güvenliğe sahip olmamaları, iş sağlığının ve güvenliğinin olmaması durumları açısından bakıldığında bu durum kabul edilebilirlikten çıkmaktadır (Aydemir, 1995:s. 57 – 127).

Kırdan kente olan göç, göç edenlerin terk ettiği kırsal kesim içinde önemli bir durumdur. Göç için erozyon nitelendirilmesi yapan görüşe göre de erozyon, ağaçların ve bitkilerin tahribi sonucu rüzgârın toprağın üstündeki en verimli tabakasını alıp götürmesi durumu gibi aynı şekilde göçte toplumun verimli tabakasını alıp götürmektedir (Ergil, 1998: 46).

Göç veren yerlerde göç sonucu aktif nüfus kaybı, arazilerin boşalması, ekim alanlarının daralması, üretimin düşmesi, aktif nüfus ile birlikte girişimci kaybı, sermaye transferi gibi durumların ortaya çıkmasına ve böylece ekonomik olarak kalkınmışlık seviyesinin de düşmesine neden olacaktır (Serter, 1994:53).

Göç sonucu ortaya çıkan önemli diğer durumlar ise şunlardır:

1. Göç nedeniyle aktif nüfusun kırsal kesimi terk edip kente yerleşmesi kırdaki bağımlı nüfusun toplam nüfusa oranında bir artışın meydana gelmesi
2. Ekim alanlarının daralması, toprakların ekilmemesi ve atıl kalması
3. Kırsal bölgede yaşlı nüfusun kalması dolayısıyla yaş ortalamalarının yükselmesi
4. Üretimin düşmesi

Şeklinde durumlar ortaya çıkmıştır. Üreten kesimin göç etmesi ve geriye sadece tüketen kesimin kalması durumu nüfusun ülke içerisindeki dağılımında var olan dengesizliği daha da artırmaktadır. Bu durum ise kır kent arasındaki farklılığın daha da büyümesine neden olacaktır.

Kırsal kesimde yaşayan nüfusun aktif ve verimli kısmını oluşturan kesimin kente göç etmesi durumunda göç veren yerleşim biriminin gelişme hızının düşmesine neden olacaktır. Bu durum ise göçü artıracaktır. Bu şekilde oluşan göç özellikle 1950'lerden itibaren süre gelmiştir. Bununla birlikte göç eden aktif nüfus üretim faktörü olarak bir kayıp oluştururken aynı zaman da tüketim faktörü olarak da bir kayıp oluşturmaktadır. Bu durum ise göç veren yerleşim birimlerinin pazar açısından aleyhine olan bir durumdur.

Kırsal kesimin kente göç etmesi özellikle göç edenlerin genç, dinamik, üretken nüfus olması ve kırsal kesimde çoğunlukla bağımlı nüfusun kalmasına neden olmuştur. Bazı kırsal bölgeler de toplu göçlerin olması dolayısıyla hiç kimsenin kalmaması ya da hiçbir şekilde üretim yapamayacak yaşlı nüfusun kalması kırsal alanların üretim dışında boş arazi olarak kalmasına da neden olmuştur. Kırsal kesimden kente doğru olan göç, kırsal kesimde nüfus yoğunluğunun da düşmesine neden olmuştur.

Dolayısıyla kırdan kente olan göç sonucunda kentteki olumsuz yönde gerçekleşen değişimin yanı sıra göç veren yerler açısından da istenilmeyen durumlar gözlenilmektedir. Bu nedenle göçün etkileri yadsınamaz boyuttadır. Bu bağlamda göç ülke açısından önemli bir konu olması nedeniyle inceleme alanına dâhil edilmelidir. Kırdan kente olan göç faaliyeti kırsal bölgede üretimin düşmesine neden olmakta ve bu durum ülke açısından ithalatın artmasına ihracatın düşmesine ve refah kaybına neden olurken mevcut arzın talebin altında olması fiyatlar genel seviyesinin yükselmesine bu durum ise enflasyon oranında artışa neden olmaktadır. Bu durumlar kırsal kesimin göç etmesi sonucu göç veren yerlerde üretimin düşmesi nedeniyle ortaya çıkacak olumsuz durumlardan sadece bir kaçını göstermektedir. Bundan da anlaşıldığı gibi göç sadece göç alan yerler için önemli bir sorun olmamakta göç veren yerler için de önem arz etmektedir.

Göçler genel olarak geri döndürülemez olması nedeniyle köylüleri kırsal yaşamdan kopartmış, kentsel yaşama sürüklemiştir. Kırsal kesimde yaşanan göç genelde bir daha geri dönülmek üzere yapılmıştır. Fakat köyden göç edenlerden yıllar sonra geri dönenler de olmuştur. Yalnız bunlar köydeki ekonomiyi canlandırıp yeni istihdam alanları yaratacak girişimciler değil kentte uzun yıllar çalıştıktan sonra memleket hasretiyle tekrar genellikle emekli olduktan sonra yaşamlarını köyünde sürdürmek isteyen bireyler, aileler olmuştur. Fakat bu durumun yanında göçe neden olan itici nedenlerin varlığı sonucunda göç eden kırsal kesimin kentte kendilerine yeni hayat kurduktan sonra sahip oldukları düzeni bozup tekrar köylerine dönmek istemeleri neredeyse imkânsız bir hal olarak görülmüştür. Yaşanan göç faaliyeti hem kırsal kesimde hem de kentte önemli değişimlere yol açarken göç eden bireyler üzerinde de farklı değişimlere yol açmaktadır (Kıray, 1999:184). Göç edenler

üzerinde meydana gelen bazı değişimler göç ile birlikte başlamıştır. Bu değişime neden olan göç faaliyeti insanların yaşamlarını farklı bölgelerde kurmaları ile bir evrim içerisine girmeleri, farklı insanlar ve kültürlerle tanışmaları göç eden insanların farklı düşünce kalıplarını benimsemelerine ve genellikle göç ettikleri kentin insanları gibi davranıp onların düşünce ve kültürel yapılarını benimsemelerine neden olmuştur. Sanayileşmeyle beraber başlayan göç akımları köydeki aktif nüfusu kentlere taşımıştır. Bu durum kırdaki yerleşim birimlerinin boşalmasına üretimin düşmesine, gelir ve refah kaybı gibi olumsuz durumlara neden olurken yoğun göç sonucu kentlerde bir istihdam fazlasının oluşması işsizler ordusunu meydana getirirken bunun yanında işsizlik ve bunun yol açtığı yoksulluk insanları suça teşvik etmiştir. Ayrıca yoğun nüfuslanma dolayısıyla ortaya bir konut sıkıntısı durumu da çıkmıştır. Bu sıkıntıyı yaşayan insanlar bu sıkıntılardan kurtulmak için kaçak yapı yaparak bir çözüm yolu bulmuşlardır. Fakat bu durum kente görüntü kirliliği ile birlikte çarpık kentleşmeye, alt yapı yetersizliğine, yol, elektrik, su gibi sıkıntıların yaşanmasına neden olmuştur.

V.BÖLÜM

MATERYAL ve METOT

5.1. Materyal

Çalışmanın ana materyalini, Erzincan ili merkez ilçesine bağlı köylerde yapılan anketlerden elde edilen veriler oluşturmaktadır. Bu veriler 2018 yılına ait yatay kesit verileridir. Araştırma bölgesinde hane fertleri ile 280 adet anket çalışması yapılmıştır. Yapısal Eşitlik Modelinin kullanıldığı çalışmada yazılım materyali olarak LISREL 8.72 ve SPSS 13 programı kullanılmıştır.

Ayrıca kırsal kalkınma konusunda literatür okuması yapılarak çok sayıda çalışma gözden geçirilmiştir.

5.2. Metot

5.2.1. Kuramsal Çerçeve

5.2.1.1. Yapısal Eşitlik Modeli

Yapısal Eşitlik Modeli (YEM): açık (gözlenen, ölçülen) ve gizil (gözlenemeyen, ölçülemeyen) değişkenler arasındaki nedensel ve korelasyonel ilişkilerin birlikte yer aldığı modellerin test edilmesi için ele alınan bir istatistik yaklaşımdır. Modelin özelliği, tamamen teoriye dayanmasıdır ve gizil değişkenler seti arasında bir ilişkinin var olduğunu kabullenmesidir (Yılmaz 2004). Ayrıca, Yapısal Eşitlik Modellemesi veriyi istatistiksel olarak ifade ederken ölçüm hatalarını tamamen modele dâhil etmektedir. Ölçüm hatalarını net olarak çözmesiyle birlikte yapısal eşitlik modelleri bu modeli tercih edenlere birden fazla denklemle çalışılabilecek modellerin oluşturulması, tahmin edilmesi ve test edilmesine de olanak sağlamaktadır ve modeldeki faktörlerin direkt ve dolaylı etkilerini de kapsamına dâhil etmektedir (Anonymous 2011). Yapısal eşitlik modelinin amacı, herhangi bir verinin veri

tarafından doğru olarak ifade edilip edilmediğini açıklayabilmektir (Bayram 2010).

Yapısal eşitlik modellemesi; Yol Analizi, Doğrulayıcı Faktör Analizi, Açıklayıcı Faktör Analizi, Çoklu Regresyon Analizi ve ekonometrideki Eşanlı Denklem Modellerinden yola çıkılarak ortaya atılmıştır. Yapısal eşitlik modelinde kullanılan temel istatistik kovaryanstır ve bunun yanında ortalamalar da kapsam içine dâhil edilir. YEM, kovaryans yapı matrisi ile modeli ele alan birçok faktörle çalışan istatistiksel bir tekniktir (Kline, 2005; Şimşek 2007). YEM modellemesi yapılırken aşağıdaki yöntem izlenir (Sümer ve Bek 2012).

1. Teorik modeli geliştirmek
2. Geliştirilen model için nedensel ilişkileri gösteren diyagramı çizmek
3. Çizilen diyagramı yapısal ve ölçüm modellerine çevirmek
4. Yapısal modeli tahminlemek ve değerlendirmek
5. Yapısal modelin uygunluk ölçütlerini hesaplamak
6. Sonuçları yorumlamak

Model Tanımlama: Yapısal Eşitlik Modellerinde önce model tanımlanır. Modelleme süreci YEM’ini oluşturan, faktörler arası karmaşık ilişkilerin açıklanması durumu çıkış noktası olarak kabul edilmektedir. Söz konusu değişkenler Gizil Değişkenler (içsel, gizil değişken, faktör, boyut, gözlenemeyen değişken, latent değişken) ve Gözlenen Değişkenler (dışsal, açık değişken, gösterge, indikatör, ölçülebilen değişken, madde) olarak tanımlanmıştır. Gözlenen değişkenler araştırmacı tarafından ölçülebilen veya gözlenebilen şeklinde tanımlanmaktadır. Gizil değişkenler ise araştırmacı tarafından ölçülemeyen ve gözlenemeyen genellikle farklı kavramlar tarafından açıklanabilen kavramlar şeklinde tanımlanmıştır. Bir gizil değişken en az iki gözlenen değişken tarafından açıklanabilmekte, model oluşturma durumu ise gizil değişken ile gözlenen değişken arasındaki ilişki ve ilişkilerin tanımlanması durumu olarak ifade edilmektedir. YEM’de model kurma süreci modelde var olan değişkenleri ifade eden bütün parametrelerin açıklanması anlamına gelmektedir. Bu parametreler sabit ve serbest (tahmine dayalı) parametreler şeklinde ifade edilmiş ve YEM’in iki bileşeni olan “Ölçüm Modeli” ve “Yapısal Modeli” belirlemek amacıyla

kullanılmaktadır. Ölçüm Modeli, gizil değişkenlerin ve bütün yönsüz (korelasyonel) ilişkilerin hesaplandığı modeldir. Bu modelde tüm parametreler serbesttir. Ölçüm modeli YEM çözümünü başlatan noktadır (Anderson and Gerbing 1988). Yapısal Model, gizil değişkenler ile ele alınmamış gözlenen değişkenler arasındaki ilişkinin yönünün ifade edildiği ve bazı parametrelerin sabitlendiği model olarak tanımlanmıştır.

Model Tahmini ve Model Testi: YEM’de model tanımlandıktan sonra var olan verilerle parametre hesaplanır. Bu kısımda faktör çözümlemesinde olduğu gibi yineleme yöntemleri uygulanacaktır. YEM’de veri ile model arasındaki fark, hata veya artık (residual) şeklinde ifade edilmiştir. Modelin test edilmesi aşamasındaki ilk görev, model ile örnek veri arasındaki uygunluk derecesinin ölçülmesidir. Bununla beraber araştırmacı tarafından örnek veri üzerinde varsayımı yapılmış modelin yapısı düzenlenir sonra gözlenen veriler bu sınırlandırılmış yapı modeli ile test edilir. Model tahmini, araştırmacının, bulduğu verilerle örneklem kovaryans matrisini bulması ile başlar.

Standardize edilmemiş regresyon katsayıları (faktör yük değerleri) hesaplanırken, bütün gizil değişkenleri ölçmede kullanılan gösterge değişkenlerden biri tesadüfi olarak “bir” değerini alır. Bu değer esas alınarak öteki gösterge değişkenlerinin gösterge yükleri hesaplanır ve daha sonra bu değerler standart hale getirilir (Yeniçeri ve Erten 2008). Standardize edilmiş katsayılar 1’in üzerinde olmaması gerekir. Standardize edilmiş çözümleme değerleri her bir gözlenen değişkenin kendi gizil değişkenini ne kadar iyi temsil ettiğini gösterir (Şimşek 2007).

Çıkarım Teknikleri: Yapısal katsayılar (Structural coefficients) farklı yöntemlerle hesaplanabilmektedir. YEM’de kullanılan birçok çıkarım tekniği mevcuttur. Kullanılan çıkarım tekniği fark etmeksizin YEM kapsamında yapılan hesaplamalar çoğunlukla birbirine benzemektedir. YEM’deki amaç, modelle ilgili tahmini kovaryans matrisi ile asıl verilerle ilgili kovaryans matrisi arasındaki farkın (artık matrisi) en düşük seviyeye getirilmesidir. Bu hesaplamalarla birlikte yineleme mantığı vardır. Her tekrarda fark küçülür. Ancak birkaç tekrardan sonra bu farktaki azalma

minimumuna düşer. Program, bunun sonucunda tekrar sürecini durdurur ve sonuç raporlama işlemine geçer.

Örnek Hacmi: Merkezi limit teoremine göre, örnek büyüklüğü arttıkça örnek dağılımı normal dağılıma yaklaşmakta ve değişkenlik azalmaktadır. YEM kullanılarak yapılan araştırmalarda, popülasyon için parametre tahminlerinin güvenilirliği, geçerliliği ve model değerlendirme kriterlerinin uygun çıkabilmesi, örnek hacminin büyüklüğüne önemli ölçüde bağlıdır. Örnek hacmi üzerine diğer bir yargı ise yapısal eşitlik modeli kullanılarak yapılan çok değişkenli çözümlenmelerde örnek hacmi 200–500 arasında olduğu yönündedir.

Yapısal Eşitlik Modellerinin Matematiksel Yapısı: Bağımsız gizil değişkene ait gözlenen değişkenler için oluşturulan doğrusal eşitlikler aşağıdaki gibidir:

$$x = A^x \cdot \xi + \sigma$$

x: Gözlenen değişkenler matrisi,

A^x: Bağımsız gizil değişkenlerin etkilediği, ölçülen bağımsız değişkenlere ait katsayılar matrisi,

ξ : Bağımsız gizil değişken,

σ: Bağımsız gizil değişkene ait gözlenen değişkenlerin hata vektörüdür.

Bağımlı gizil değişkenlere ait gözlenen değişkenler için oluşturulan doğrusal eşitlikler aşağıdaki gibidir;

$$y = A^y \cdot \eta + \varepsilon$$

y: Bağımlı gizil değişkenlere ait gözlenen değişkenler vektörü,

A^y: Bağımlı gizil değişkene ait gözlenen değişkenlerin katsayılar matrisi,

η : Bağımlı gizil değişkene ait gözlenen değişkenlerin katsayılar matrisi,

ε : Bağımlı gizil değişkenlere ait gözlenen değişkenlerin hata vektörüdür.

Yapısal model için oluşturulan doğrusal eşitlikler aşağıdaki gibidir;

$$\eta = \Gamma \cdot \xi + B \cdot \eta + \zeta$$

Γ: Bağımsız gizil değişkenlerin etkilediği bağımlı gizil değişkenlerin regresyon katsayıları matrisi,

B: Bağımsız gizil değişkenlerin etkilediği bağımlı gizil değişkenler arasındaki regresyon katsayıları matrisi,

Ζ: Bağımlı gizil değişkenlere ait, bağımsız gizil değişkenler tarafından etkilenmeyen hata matrisidir.

Modelin İstatistiksel Uygunluğu: YEM çözümlemesinde kullanılan farklı istatistik bilgisayar paket programları farklı sayıda ve türde uyum istatistiği vermektedir. Bunlar Ki-kare (R^2) uyum iyiliği (Chi-Square Goodness of Fit) testi, Uyum iyiliği indeksi (Goodness of Fit Index) ve Karşılaştırmalı uyum indeksi (Comperative Fit Indices)'dir. Bu testler için elde edilen değerler 0 ile 1 arasında değişir ve 1'e ne kadar yakın olursa uyum iyi demektir. Yapısal Eşitlik Modellemesinde veri ile model arasındaki uyumu değerlendirmede kullanılan ölçüm kriterlerinden birisi Ki kare uyum indeksleridir. Ki-kare/serbestlik derecesi (X^2/DF), p değeri ve RMSEA (Ortalama hata karekök yaklaşımı- Root - mean-square error approximation) değerleri bu başlık altında incelenmiştir. Söz konusu Ki-kare/serbestlik uyum indeksinin sıfıra yakın olması ya da 5'in altında bir değer alması iyi uyum göstergesidir (Schumacker and Lomax 2004).

YEM çözümlemesinde kullanılan paket programları farklı sayıda uyum indeksleri vermekte, bazen de aynı indeksi farklı bir isimle vermektedirler. Bazı uyum indeksleri yokluk hipotezinin (modelde kovaryansların sıfır olduğunu varsayan bağımsızlık hipotezinin) ki-kare değeri, yokluk hipotezinin serbestlik derecesi (sd), hipotez edilen modelin ki-kare değeri, hipotez edilen modelin serbestlik derecesi, gözlenen değişkenlerin sayısı, modeldeki serbest parametrelerin sayısı ve örneklem genişliği bilgileri kullanılarak hesaplanır.

Modelin Varsayımları: Model aşağıda ifade edilen yedi varsayım içermektedir.

1. Gözlenen değişkenlerin çok değişkenli normal dağılıma sahip olduğu,
2. Gizil değişkenlerin çok değişkenli normal dağılıma sahip olduğu,
3. Gizil değişkenler arasında ve gözlenen ve gizil değişkenler arasında doğrusal

ilişkilerin olduğu,

4. Aykırı değerlerin var olduğu,
5. Hata terimlerinin korelasyonsuz olduğu,
6. Çoklu doğrusal bağlantı sorununun olmadığı,
7. Yeterli örneklem büyüklüğünün olduğu varsayılmaktadır.

Araştırmada kırsal göçün nedenleri üç başlık altında toplanmıştır. Oluşturulan modelin bağımlı dışsal gizil değişkeni **Kırsal Göç Olgusu**'dur. Gözlenen değişkenler ise aşağıdaki gibidir

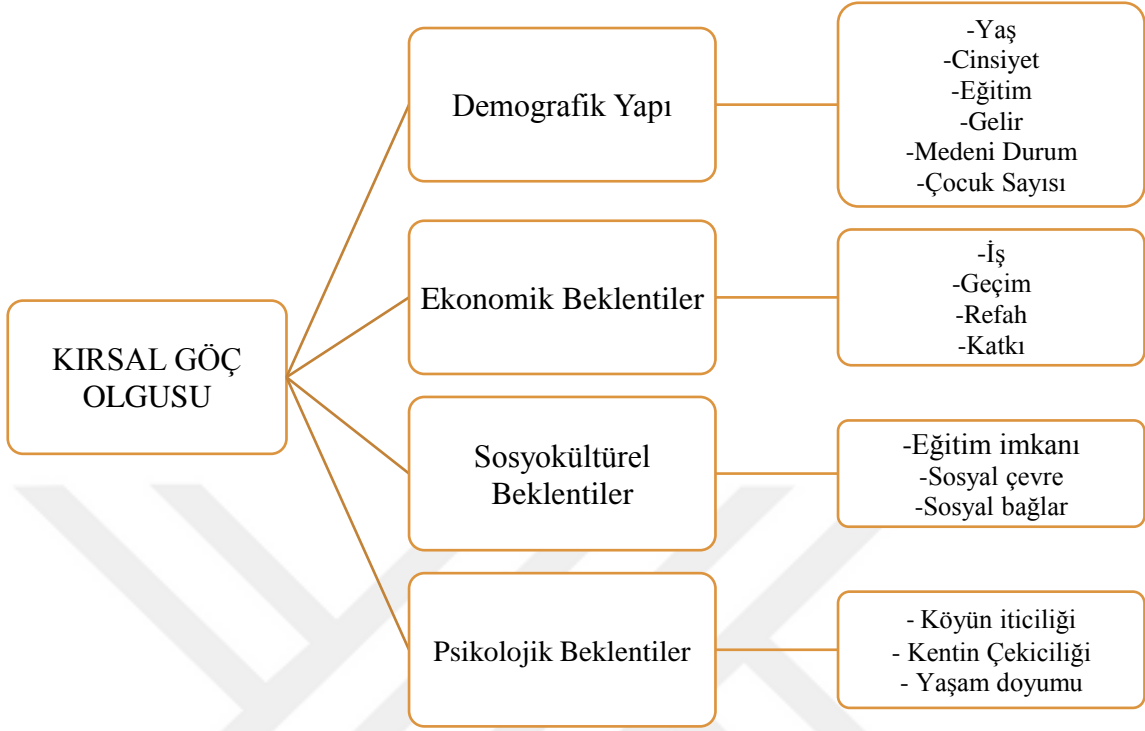
Model: Kırsal Göç Ölçüm Modelinin içsel gizil bağımlı değişkenleri;

- Demografik Yapı
- Ekonomik Beklentiler
- Sosyal Kültürel Beklentiler
- Psikolojik Beklentiler

5.2.1.2. Kırsal Göç Modeli

Yapılan bu çalışmada kırsal göç modelinde belirtilen şekliyle dört değişken ile (içsel gizil değişken) ele alınmıştır. Söz konusu değişkenlerin kapsamı, oluşumu ve ölçek içeriği Şekil 5.1'de Kırsal Göç Ölçüm Modelinin şematik gösterimi ile verilmektedir.

Bütün bu çalışmalar ışığında oluşturulan modelde kırsal göçün dört farklı etkeni olduğu ve her bir etkenin kırsal göçü pozitif yönde etkilediği var sayılmıştır. Şematik gösterim verildikten sonra her bir boyuta ait ölçekler sırasıyla anlatılmaktadır.

Şekil 5.1. Kırsal Göç Olgusu Ölçüm Modeli (Orijinal)

1- Demografik Yapı

Kırsal göç üzerinde Demografik Yapı içsel gizil değişkeninin önemli bir etkisinin var olduğu yapılan analizde de belirtilmiştir. Köy kesiminin doğurganlık oranı kent kesimine göre daha fazladır. Çocuk sayısının fazla fakat sahip olunan arazi miktarının kıt olması köyde yaşayan insanların genel olarak ortak problemidir. Nüfusun fazla toprağın ise kıt olması kırsal kesimde başta gizli işsizliğe neden olmuştur. Daha sonra normal şartlarda çalışma engeli bulunmayan ve çalışabilecek durumda olan genç nüfus atıl kalmış bu nüfusun yapacak başka bir işinin dolayısıyla gelirinin olmaması nedeniyle kendisi için yapılacak tek şeyin göç etmek olduğunu düşünüp göç etmeye karar vermiş olduğu yapılan bu anket çalışması sonucu anlaşılmıştır. Kırsal kesimde nüfusun fazla ve kaynakların ise kıt olması kırsal kesimde yaşayan insanların göç kararı almaları doğal ve kaçınılmaz olmuştur. Çizelge 5.1’de Demografik yapı ölçeğini oluşturan anket soruları verilmiştir

Çizelge 5.1. Kırsal Alanların Demografik Yapısını Gösteren Ölçek

Katılımcıların Demografik Özellikleri	
YAS	Katılımcıların yaşı.
CINSYT	Katılımcıların cinsiyeti
EGITIM	Katılımcıların eğitimi durumu
GELIR	Katılımcıların gelir seviyesi
MEDND	Katılımcıların medeni durumu
COCUKS	Katılımcıların çocuk sayısı
MESLK	Katılımcıların mesleği

2- Ekonomik Beklentiler

Kırsal göçün ekonomik beklentiler içsel gizil değişkeni kırsal göçün gerçekleşmesi üzerine kırsal kesimde yaşayan toplumun ekonomik beklentilerinin etkisinin ne olduğunu göstermektedir. Kırsal toplumun ekonomik beklentileri kırsal göç üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu insanların hedefledikleri kazancı tarım sektöründen elde edememeleri, istedikleri refah seviyelerine ulaşamamaları, düzenli bir gelire sahip olamamaları bu insanların bu gibi sıkıntılarında dolayı mecburiyetten kırsal kesimi terk edip hedeflerine ulaşacaklarını düşündükleri gelişmiş sanayi kentlerine doğru göç etmelerine neden olmuştur. Kırsal kesimde tarımla uğraşan herkes maliyetinin üzerinde yüksek bir kazanç elde etmeyi yani kar marjının yüksek olmasını ister. Fakat bu ekonomik faaliyetleri sonucunda zarar etmeleri de doğal bir durum olmaktadır. Bu kişilerin sürekli zarar etmesi kar etme düşüncelerinin yok olmasına ileriki zamanlarda ekonomilerinin daha da kötüye gideceğine dair bir düşünceye kapılmalarına neden olmuştur. Bunun yanında köyde orta gelir seviyesine sahip kişilerin göç ederek şehirde iş bulamayıp yokluk, sefillik gibi düşünceleri de olumsuz bir ekonomik beklentiye sahip olmalarına neden olduğu aşikârdır. Çizelge 5.2’de Ekonomik Beklentiler Ölçeğinin anket soruları verilmiştir.

Çizelge 5.2. Ekonomik Beklentiler Ölçeği

ES1	Şehirde geçim daha kolaydır.
ES2	Şehirde iş imkânı daha fazladır.
ES3	Şehirde refah seviyesi yüksektir.
ES4	Şehrin bana ve aileme ekonomik ve sosyal katkısı daha fazla olacaktır.
ES5	Şehirde daha çok para kazanacağıma inanıyorum.
ES6	Şehirde yaşam koşulları iyidir.

3- Sosyal ve Kültürel Beklentiler

Kırsal göçün sosyal ve kültürel beklentiler içsel gizil değişkeni ile meydana gelen göçün sosyal ve kültürel nedenleri araştırılmıştır. Kırsal kesimde ikamet eden ailelerin çocuklarının geleceği için hem onların hem de kendilerinin daha iyi şartlarda yaşam koşullarına sahip olabilmeleri çocuklarının kaliteli eğitim, sağlık, sosyal destek alabilmeleri amacıyla kente göç etmeyi tercih etmişlerdir. Bu bakımdan köyde eğitim, sağlık, sosyal hizmetlerin ve diğer yetersizliklerle birlikte insanların refah içerisinde belli bir ekonomik güce sahip olarak hayatlarını sürdürme isteği ve hedefi içerisinde göç etmeyi tercih etmeleri ve bu nedenlerden dolayı göç edildiği, yapılan bu anket çalışması vasıtasıyla anlaşılmıştır. Özetle kırsal kesimin sosyal ve kültürel beklentilerle sahip olmak istedikleri daha kaliteli eğitim, sağlık ve altyapı hizmeti, insan haysiyetine yakışır şekilde yaşamak olmuştur. Çizelge 5.3’de Sosyal ve Kültürel Beklentiler ölçeğinin anket soruları verilmiştir.

Çizelge 5.3. Sosyal ve Kültürel Beklentiler Ölçeği

SS1	Şehirde sağlık hizmetleri ve sosyal imkânlar daha iyidir.
SS2	Şehirde eğitim imkânı daha fazladır.
SS3	Şehirde gelişmiş ulaşım ve iletişim imkânlarından yararlanmak istiyorum.
SS4	Şehrin alt yapı hizmetlerinden yararlanmak istiyorum.
SS5	Şehirde birçok akrabam var.
SS6	Şehirde bana sahip çıkacak dostlarım var.
SS7	Şehirdeki akrabalarım güçlü bir bağım var.
SS8	Şehirdeki akrabalarımı önemsiyorum.
SS9	Şehre göç etmiş akraba ve arkadaşlarım hallerinden memnundur.
SS10	Şehirdeki akraba ve arkadaşlarımla sık sık görüşürüm.

4- Psikolojik Beklentiler

Kırsal Göçün Psikolojik Beklentiler içsel gizil değişkeniyle kırsal kesimin göç faaliyeti üzerine olan düşüncelerinin ve duyarlılığının ölçülmesi amaçlanmıştır. İnsanların göç ederek daha mutlu mu yoksa mutsuz mu olacakları, göçle ilgili ne düşündükleri, yaşadıkları yerlerle duygusal bir bağlarının olup olmaması, şehre göç etmeleri kendileri için daha mı iyi olacağı yoksa daha kötü mü olacağı, şehirde mi yoksa köyde mi yaşamak istedikleri, gibi sorularla psikolojik durumları bu konuyla alakalı ölçülmeye çalışılmıştır. İnsanların olumlu düşünüp hareket etmesi yapacakları

girişimlerin olumlu sonuç vermesi bilimsel olarak da kanıtlanmış bir gerçektir. İnsan psikolojisi insanların başarılı veya başarısız olmasında hayatlarını doğru düzgün idame ettirmelerinde önem arz ettiğinden dolayı kırsal göç üzerinde psikolojik beklentilerin ne olduğu araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Çizelge 5.4'te Psikolojik beklentiler ölçeğini oluşturan anket soruları verilmiştir.

Ölçek 6 sorudan oluşmaktadır. Likert ölçeği ile kesinlikle katılmıyorum 1/ katılmıyorum 2/ biraz katılmıyorum 3/ katılıyorum 4/ ve kesinlikle katılıyorum 5/olmak üzere ölçeklendirilmiştir.

Çizelge 5.4. Psikolojik Beklentiler Ölçeği

PS1	Köyümden ayrılmak bana zor gelmeyecek.
PS2	Bana göre şehirde ideallerime yakın bir yaşantı vardır.
PS3	Şehirdeki yaşantımdan memnun olacağım.
PS4	Şehirdeki yaşantım zamanla olumlu yönde değişecek.
PS5	Tekrar dünyaya gelsem şehirde yaşamak isterdim.
PS6	Her şey daha iyi olacak.

5.2.2. Örnek Büyüklüğünün Tespiti

Araştırma bölgesini Erzincan ili merkez ilçesine bağlı köyler oluşturmaktadır. Erzincan ili merkez ilçesine bağlı Kilimli Köyü, Yalınca Köyü, Ulu köy, Yamaçlı Mahallesi, Erdene Mahallesi, Karatuş Köyü, Mertekli Mahallesi, Gazi Mahallesi, Munzur Mahallesi, Ulalar ve Yalnızbağ mahalleleri araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. 2017 Adrese Dayalı Nüfus Sayımı'na göre Erzincan ilinin toplam nüfusu 231.511'dir. Cinsiyete göre dağılımı 118.591 erkek ve 112.920 si ise kadınlardan oluşmaktadır (Anonim, 2018). Örneklem evrenini Erzincan ili merkez ilçesine bağlı yerleşim birimlerinde yaşayan bireyler oluşturmuştur. Bu bireyler 3922'si erkek ve 3555'i kadın olmak üzere toplam 7477 kişiden oluşmaktadır. Tesadüfî Örneklem Yöntemine göre anket sayısı aşağıdaki formülle belirlenmiştir.

$$n = \frac{N \cdot P \cdot Q \cdot Z^2}{(N - 1) \cdot d^2 + P \cdot Q \cdot Z^2}$$

Formülünden yararlanılmıştır (Yamane, 1967). n= Örnek hacmi, N= Örneklem çerçevesine ait toplam birey sayısı, P = göç etmeyi isteyenler, Q = göç etmeyi

istemeyenler. $(1-P)$, $Z = \% (1-\alpha)$ Z test değeri, $\alpha =$ önem düzeyi, $d =$ hata (tolerans) payıdır. Z Güven katsayısı (%95'lık güven katsayısı, 1,96 alınmıştır), Mükün olduğunca büyük örnekle çalışmak için göç etmeyi isteyenler ve istemeyenlerin oranı 0,5 olarak alınmış ve %5 önem seviyesinde %5 hata payı ile ana kütleyle temsil edebilecek örnek büyüklüğü 280 olarak hesaplanmıştır.

5.2.3. Ölçeklerin (Anket Sorularının) Hazırlanması ve Verilerin Analizi

Anket formunun ve soru ölçeklerinin hazırlanmasında; Güvenç (1997) Göç Olgusu ve Türk Toplumunu, Köymen (1998) Bazı iç göç verileri, Özer (2004) Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme, Parasız (2002) Modern Ekmek Ekonomisi, Sağlam (2006) Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme, Tatlıdil (1989) Kentleşme ve Gecekondu çalışmaları dikkate alınmıştır. Yine Araştırmada kullanılan ankette katılımcıların psikolojik ve sosyoekonomik özelliklerine yönelik sorular sorulmuştur. Demografik, sosyal ve kültürel, psikolojik özellikler açık uçlu sorulardan elde edilmiş, Kırsal göç Ölçeği ise likert yöntemiyle kesinlikle katılmıyorum 1, katılmıyorum 2, biraz katılıyorum 3, katılıyorum 4, kesinlikle katılıyorum 5 puanla ölçeklendirilmiştir.

Verilerin analizinde Yapısal Eşitlik Modellemesi kullanılmıştır. Yapısal Eşitlik Modellemesinde çoğunlukla kullanılan bilgisayar programları, AMOS, EQS, LISREL ve Mx Graph'dır. Bu çalışmada genellikle kullanılan yazılım programı olan LISREL 8.72 Bilgisayar Programı kullanılmıştır.

Veriler analiz edilirken öncelikle gözlenen değişkenler belirlenmiş ve Path analizi yapılmıştır. Daha sonra gizil değişkenlerin veya varsayımsal yapıların gözlenen değişkenler tarafından nasıl tanımlandığını ve gözlenen değişkenlerin ölçüm özelliklerini (güvenilirlik ve geçerlilik) gösteren ölçüm modeli tanımlanmıştır (Jöreskog and Sörbom 1996). Bu model gözlenen ve gizil değişkenler arasındaki bağlantıların bir kümesini oluşturmaktadır.

Ölçüm modelinin tanımlanmasından sonra yapısal model oluşturulmuştur. Yapısal model gizil değişkenler arasında nedensel ilişkileri belirlemekte, nedensel etkileri tanımlamakta ve açıklanan ve açıklanmayan varyansı göstermektedir. Diğer bir ifade ile gizil değişkenler arasındaki bağlantılar yapısal model olarak tanımlanmaktadır ve bu modelde gizil değişkenler ve bir gizil değişkenin göstergesi olmayan değişkenler arasındaki ilişkilerin yönü tanımlanır ve bazı parametreler sabitlenir (Bayram, 2010).

VI. BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

6.1. Demografik ve Sosyoekonomik Bulgular

Alan çalışmasının yürütüldüğü Erzincan, Doğu Anadolu Bölgesinin kuzey batı bölümünde yukarı Fırat havzasında 39 02 – 40 05 kuzey enlemleri ile 38 16 – 40 45 doğu boylamları arasında yer almaktadır. İlimiz doğuda Erzurum Batıda Sivas, Güneyde Tunceli, Güneydoğuda Bingöl, Güney batıda Elâzığ, Malatya, Kuzeyde Gümüşhane, Bayburt Kuzeybatıda Giresun illeri ile çevrilidir. Yüzölçümü 11. 903 km^2 olup il merkezinin denizden yüksekliği 1.185 metredir.

Erzincan ilçeleri; çayırılı, İliç, Kemah, Otlukbeli, Refahiye, Tercan ve Üzümlüdür. Erzincan birinci derecede deprem kuşağı üzerindedir. Genellikle dağlar platolarla kaplıdır. Dağlar çeşitli yönlerde, belli bir sıra içerisinde uzanır. Güneybatıda Munzur, Kuzeybatıdan Refahiye dağları, il alanına derinlemesine, aralarında geniş düzlükler bırakacak şekilde böler. İlin en büyük ve en önemli akarsuyu Fırat Irmağıdır. Fırat 43,8 m^3/sn ile 1320 m^3/sn arasında değişen debisi ile sulama enerji ve su sporları amaçlarıyla kullanılmaktadır. Bölgedeki bütün akarsular kısa boylu sel karakteri taşıyan dere ve çaylardır.

Erzincan karasal iklim özelliğine sahiptir. Ancak yüzey şekilleri, ovaları ve dağlarla çevrili olması yer yer değişik karakterli iklimlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Doğu Anadolu bölgesinde yer alan Elazığ ve Malatya dışındaki diğer tüm illerden daha ılıman bir iklime sahiptir. Kış mevsiminde doğudan gelen Sibiryaya kaynaklı hava kütlelerinin tesirinde kaldığı için oldukça sert kış günleri yaşanmaktadır.

Tarihi ipek yolu üzerinde yer alan ve Türkiye'nin Doğu Anadolu yukarı Fırat bölümünde bulunan Erzincan, tarih boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapan önemli bir yer olmuştur. Altın-tepe'de yer alan Urartu kalıntıları şehrin tarihi hakkında fikir verecektir.

Kış sporları için çok uygun olan ilde Ergan dağı ve doğa turizm merkezi, kayak, snowboard, kızak buz pateni, gibi birçok keyifli aktiviteler yer almaktadır. Yamaç paraşütüne ilgi duyanlar için yayla başı Munzur-Ata Doğa ve Hava sporları derneği tarafından eğitimi verilmektedir. Fırat nehri rafting için müsait ve yıllardır burada rafting yapılmaktadır. Erzincan ikimi ve coğrafyası yukarıda saydıklarımız dışında dağcılık, kampçılık, trekking gibi doğa sporları için de gayet uygun Ekşisu mesire alanı ise ailece güzel vakit geçirmek isteyenlere hitap etmektedir. Tarihi yerler görmek isteyenler, Abrenk Kilisesi'ni Hıdır Abdal Sultan Türbesi, Terzibaba Türbesi ve Melik Gazi Türbesi'ni Mama Hatun Külliyesi'ni, Anadolu'nun en eski kalelerinden olan Kemah Kalesi'ni ve Altıntepe şehir kalıntılarını gezebilirler (Anonim 2018).

Bu kapsamda Erzincan merkez ilçesine bağlı yerleşim birimlerinde ikamet eden hane fertleriyle yapılan anket çalışmasından elde edilen bulgular sırasıyla verilmektedir.

Ankete Katılanların Yaşı: Sosyal ilişkilerde ve sosyal ağlara katılımında hane fertlerinin yaşı önemli bir faktördür. Popülasyonda her yaş grubundan hane ferdi bulunmaktadır. Çizelge 6.1'de hane fertlerinin yaş gruplarına göre yüzde dağılımı verilmiştir.

Çizelge 6.1. Ankete Katılanların Yaş Dağılımı

Yaş Aralığı	25-29	30-35	36-45	46-60	61 ve üzeri	Toplam
Frekans	31	59	66	66	58	280
Oranı %	11,1	21,1	23,6	23,6	20,7	100

Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Erzincan kırsal alanında örneklem içinde yer alan hane fertlerinin %23,6'sı 36-45 ile 45 - 60 yaş grubunda yer almaktadır ve diğer yaş gruplarına göre daha yüksek bir orana sahiptir. 25 - 29 yaş aralığındaki hane fertlerinin oranı %11,1 ile en düşük düzeydedir.

Ankete Katılanların Cinsiyet Durumu: Göç etme konusu üzerine alınacak olan karar için cinsiyet önemli bir faktör olmaktadır. Genellikle kırsal kesimde göç etme kararını erkeklerin aldığı bilinen bir gerçektir. Göç faaliyeti üzerinde erkek nüfus önemli bir rol oynamaktadır. Daha iyi yaşam şartlarına sahip olabilmek için hem yurt

içi hem de yurt dışı göç etme konusunda alınan kararların sahipleri genel olarak erkekler olmuştur. Çalışmadan elde edilen bulgular, erkeklerin daha yoğun bir orana sahip olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda çalışma özelinde elde edilen bulguların çoğunluğu erkek nüfusun düşüncelerini yansıtacağı söylenebilecektir. Hane fertlerinin cinsiyeti Çizelge 6.2’de gösterilmektedir.

Çizelge 6.2. Ankete Katılanların Cinsiyeti

Cinsiyet	Kadın	Erkek	Toplam
Frekans	47	233	280
Oranı %	16,8	83,2	100,0

Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Buna göre hane fertlerinin 16,8’i kadın 83,2’si ise erkek nüfustan oluşmaktadır.

Ankete Katılanların Eğitim Durumu: Kırsal göç araştırmalarında eğitime verilen değer, eğitimin kırsal göç üzerinde önemli bir rol oynamasından kaynaklanmaktadır. Eğitim sosyal ağlara katılım, çevrenin imkânlarından faydalanma, örgütlenme, birlik ruhu ve sosyal kaynaşmada oldukça önemlidir. Bu bağlamda çalışmada hane fertlerinin eğitim düzeyleri Çizelge 6.3’de gösterilmektedir. Buna göre ankete katılanların % 26,8’i ilkököl, %28,9’u ortaokul, %25,0’ı lise, %2,5’i ön lisans %16,8’i lisans mezunudur.

Çizelge 6.3. Ankete Katılanların Eğitim Düzeyi

Mezun olunan okul	İlkokul	Ortaokul	Lise	Ön lisans	Üniversite	Toplam
Frekans	75	81	70	7	47	280
Oranı %	26,8	28,9	25,0	2,5	16,8	100

Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Ankete Katılanların Toplam Aile Gelir Düzeyleri: Çizelge 6.4’te hane fertlerinin toplam aile gelir düzeylerinin hangi aralıkta olduğu verilmiştir. Hane fertlerinin toplam aile gelir düzeylerinin genel olarak açlık sınırının altında olduğu ve bunun yanında bireysel anlamda bireylerin gelir düzeylerinin büyük çoğunluğunun aylık gelirinin asgari ücretten bile daha düşük olduğu anlaşılmıştır. Anket kapsamına giren fertlerin toplam aile gelir düzeylerinin %2,1’si 700 – 1200 Aralığını oluşturmakta, %17,9’u 1300 – 1700 gelir aralığını oluşturmakta, %60,4’ü 1800 – 2200 gelir aralığını

oluşturmakta, %16,1'i 2300 – 2700 gelir aralığını oluşturmakta, %3,6'sı ise 2800 ve üstü olan gelir aralığını oluşturmaktadır.

Çizelge 6.4. Ankete Katılanların Toplam Gelir Düzeyleri

Hane sahiplerinin gelirleri	700-1200	1300-1700	1800-2200	2300-2700	2800+	Toplam
Frekans	6	50	169	45	10	280
Oranı %	2,1	17,9	60,4	16,1	3,6	100,0

Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Ankete Katılanların Medeni Durumu: Hane fertleri genel olarak aileleri tarafından erken yaşta çoğunlukla kendi akraba kesimiyle ya da aralarındaki ilişkilerin kuvvetli olduğu ailelerin çocuklarıyla evlendirildiği ve yapılan araştırma bölgelerinde toplam evli kişilerin bekâr kişilerin üç katı olduğu bilgisine yapılan bu araştırma sonucu ulaşılmıştır. Evli kişiler toplam evlenecek durumda olan kişilerin %75'ini oluşturuyorken bekâr kişiler ise toplam evlenecek durumdaki kişilerin %25'ini oluşturmuştur.

Çizelge 6.5. Ankete Katılanların Medeni Durumu

Medeni durum	Bekâr	Evli	Toplam
Frekans	70	210	280
Oranı %	25,0	75,0	100,0

Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Ankete Katılanların Çocuk Sayısı: Kırsal kesimlerde de eğitim seviyesinin artması gençlerin daha bilinçli olması ve eğitimlerini bitirdikten sonra iş bulamayıp çoğunlukla baba ocağında yaşamlarını sürdürmelerine neden olmuştur. Evlilik için iş bulduktan sonra evlenirim düşüncesinin genel olarak hâkim olması dolayısıyla kırsal kesimlerde de bekâr ve çocuksuz yetişkin bireylerin evli olan kişilere göre daha fazla olmasına neden olmuştur. Çizelge 6.6'da hane sahiplerinin çocuk sayıları verilmiştir. Erzincan kırsal alanında çocuk sahibi olmayanların oranı %25,4'dür. Çocuk sayısı bir olan hanelerin oranı %7,5'dir. Çocuk sayısı iki olan hanelerin oranı %18,2'dir. Çocuk sayısı üç olan hanelerin oranı % 24,3'dür. Çocuk sayısı dört ve üstü olan hanelerin oranı 24,6 olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 6.6. Ankete Katılanların Çocuk Sayısı

Hanedeki çocuk sayısı	0	1	2	3	4+	toplam
Frekans	71	21	51	68	69	280
Oran %	25,4	7,5	18,2	24,3	24,6	100,0

Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Ankete Katılanların Mesleği: Kırsal kesimde yaşayan bireylerin icra ettikleri meslekler çizelge 6.7’de verilmiştir. Buna göre kırsal kesimde yaşayan bireylerin %12,5’i emekli, % 30,7’si kendilerine ait olmayan işletmelerde çalışan işçi kesimini oluşturmakta, %4,6’sı Esnaf,%8,6’sı Ev hanımı, %14,3’ü serbest meslek, %27,5’i Çiftçi, %1,4’ü özel sektörde çalışmakta, %0,4’ü ise bunların dışında farklı ve düzensiz sürekli olmayan işlerde çalışarak geçimlerini sağlamaktadır.

Çizelge 6.7. Ankete Katılanların Mesleği

Hane fertlerinin mesleği	Emekli	İşçi	Esnaf	Ev hanımı	Serbest	Çiftçi	Özel sektör	Diğer	Toplam
Frekans	35	86	13	24	40	77	4	1	280
Oran %	12,5	30,7	4,6	8,6	14,3	27,5	1,4	0,4	100,0

Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Ankete Katılanların Göç Tercih: Kırsal kesimde hane fertlerinin göç etmelerinin nedeni genel olarak daha iyi yaşam şartlarına sahip olmak, daha çok para kazanmak, kentin gelişmiş eğitim, sağlık ve alt yapı hizmetlerinden yararlanmak, daha özgür ortamlarda yaşamlarını sürdürmek gibi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla göç etmeyi tercih etmişlerdir. Araştırma kapsamında olan yerleşim birimlerinde yapılan araştırma sonucu kırsal kesimden kente göç etmek isteyen ve istemeyen bireylerin oranı çizelge 6.8’de verilmiştir. Buna göre kırdan kente göç etmek isteyenlerin oranı %76,1 iken göç etmek istemeyenlerin oranı %23,9’dur.

Çizelge 6.8. Model ve Ölçeklere İlişkin Güvenirlilik Sonuçları ve İstatistikî Bulgular

İçsel Bağımlı ve Gözlenen Değişkenler	Ortalama	Standart Sapma	t değeri	Faktör Yük Değerleri	Cronbach's Alpha Değeri
<i>Demografik yapı</i>					
YAS	3,22	1,295	13.60	0,74	0,894
CINSYT	1.83	0,374	-0.07	-0.00	0,883
EGITIM	2.54	1,359	-11.64	-0.65	0,883
GELIR	3.01	0,755	-0.19	-0.01	0,882
MEDND	1.76	0,454	14.16	0.76	0,884
COCUKS	2.15	1,517	18.05	0.90	0,893
MESLK	4.76	2,893	-1.28	-0.08	0,902
<i>Kırsal Göç</i>					
GOCIS	1,24	0,427	22.01	0,97	0,888
GI1	3,90	1,526	-20.14	-0.92	0,871
GI2	4,75	0,653	-5.87	-0.35	0,880
<i>Ekonomik Beklentiler</i>					
ES1	3,87	1,311	18.96	0,89	0,872
ES3	4,78	0,679	10.09	0.56	0,879
ES4	4,34	0,605	19,57	0.91	0,872
ES5	3,86	1,482	17.42	0.84	0,872
ES6	4,43	3,174	4.70	0.28	0,893
<i>Sosyal ve Kültürel Beklentiler</i>					
SS2	4,89	0,457	5.79	0,35	0,880
SS5	3,68	0,727	12.78	0,69	0,879
SS6	3,79	1,028	17.12	0,84	0,876
SS7	3,93	0,977	19.73	0,92	0,876
SS8	4,29	0,806	15.35	0.79	0,879
SS9	4,10	0,786	12.04	0.66	0,877
SS10	3,43	0,818	11.15	0.62	0,879
<i>Psikolojik Beklentiler</i>					
PS1	3,16	1,232	13.82	0,72	0,875
PS3	3,96	1,325	22.45	0,98	0,871
PS4	3,90	1,326	22.86	0,98	0,871
PS6	3,50	0,900	6.82	0,39	0,878

Chi-Square = 989,11 df = 289 P-value = 0.00000 RMSEA = 0.093

Kaynak: Orjinal Hesaplamalar

6.2. Analiz Sonuçları

Ölçüm modeli oluşturulmadan önce ölçeklerin güvenirlilik testleri ve istatistikî analizleri yapılmıştır. En yaygın kullanılan yöntem olarak Cronbach's

Alpha¹ katsayısı, ortalama, standart sapma, standardize edilmiş faktör yük değerleri ve *t* değerleri hesaplanmıştır.

Modelde yer alan gözlenen değişkenlerden Cinsiyet, Eğitim, Gelir, Meslek, GI1 ve GI2 faktör yük değerleri ve *t* değerleri negatif çıkmıştır. Modelde yer alan diğer gözlenen değişkenlerin *t* değerleri ± 1.96 'dan büyük olduğu için %5 önem seviyesinde istatistikî olarak önemli bulunmuştur.

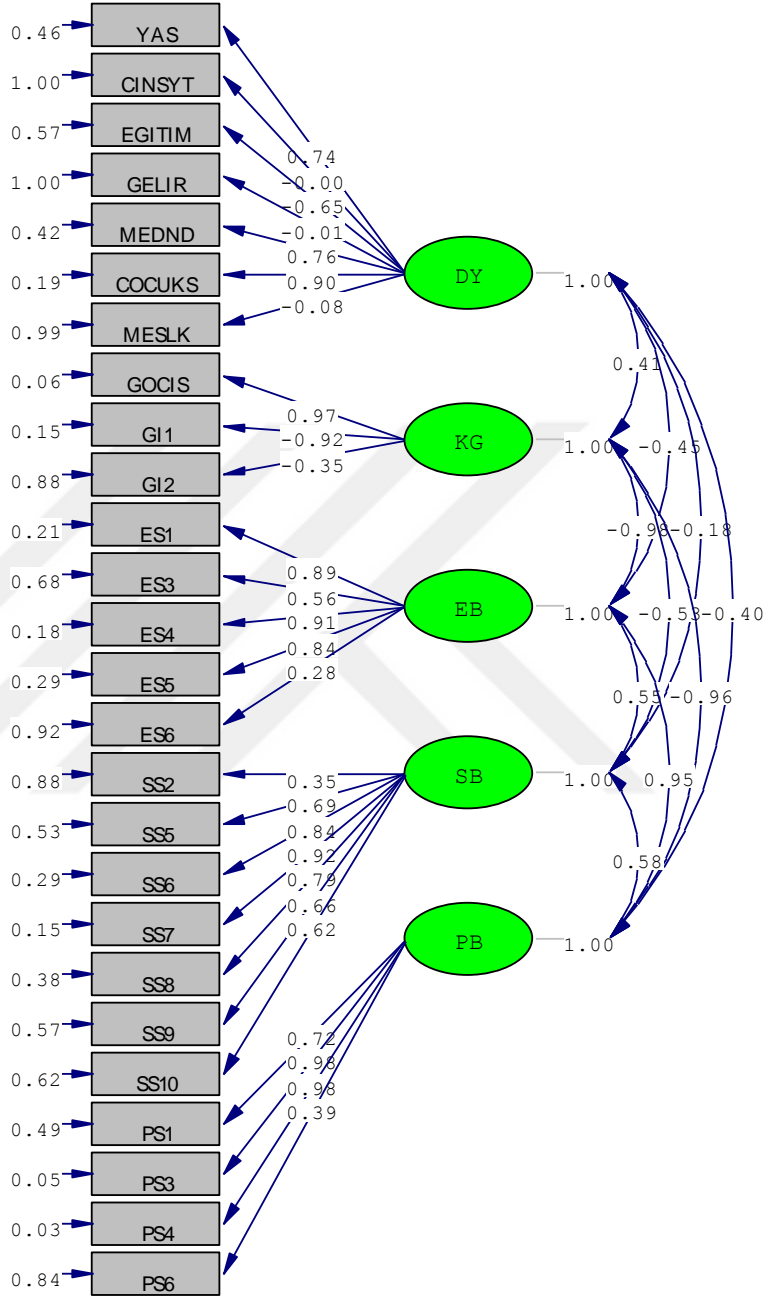
Veri ile model arasındaki uyumu değerlendirmede kullanılan ölçüm kriteri olarak Ki-kare/serbestlik derecesi (X^2/DF), *p* değeri ve RMSEA (Root-mean-square error approximation) değerleri incelenmiştir. Model için X^2/DF değeri 3,42 olarak hesaplanmıştır. Bu değer kabul edilebilir değer olan beş ve beşten küçük değerler içerisinde yer almaktadır. Aynı şekilde RMSEA değeri yine kabul edilebilir değer olan 0.10 ve daha düşük değerler içerisinde (0.093). Model $p < 0.0000$ değerini aldığı için %5 önem seviyesinde istatistiksel olarak anlamlıdır. RMSEA için ise 0,05'e eşit veya daha küçük değer mükemmel bir uyuma, 0,08 ile 0.10 arasındaki değerlerin kabul edilebilir bir uyuma, 0,10'dan daha büyük değer de kötü uyuma karşılık gelmektedir (Hayduk, 1987).

6.2.1. Ölçüm Modeli

6.2.1.1. Kırsal Göç Ölçüm Modeli

Bu kısımda standardize edilmiş faktör yük değerleri ve ölçüm modeli *t* değerleri verilmektedir. Şekil 6.1'de standardize edilmiş faktör yük değerleri gösterilmektedir. Model'de gizil değişkenler; Demografik Yapı, Kırsal Göç, Ekonomik Beklentiler, Sosyal ve Kültürel Beklentiler ve son olarak psikolojik beklentiler değişkenlerinden oluşmaktadır

¹ Cronbach's Alpha Katsayısının değerlendirilmesinde kullanılan kriterler; $0.00 \leq \alpha < 0.40$ ölçek güvenilir değil, $0.40 \leq \alpha < 0.60$ ölçek düşük güvenilir, $0.60 \leq \alpha < 0.80$ oldukça güvenilir, $0.80 \leq \alpha < 1.00$ yüksek derecede güvenilir olarak değerlendirilmektedir.

Chi-Square=989.11, df=289, P-value=0.00000, RMSEA=0.093

Şekil 6.1. Kırsal Göç Standardize Edilmiş Faktör Yük Değerleri

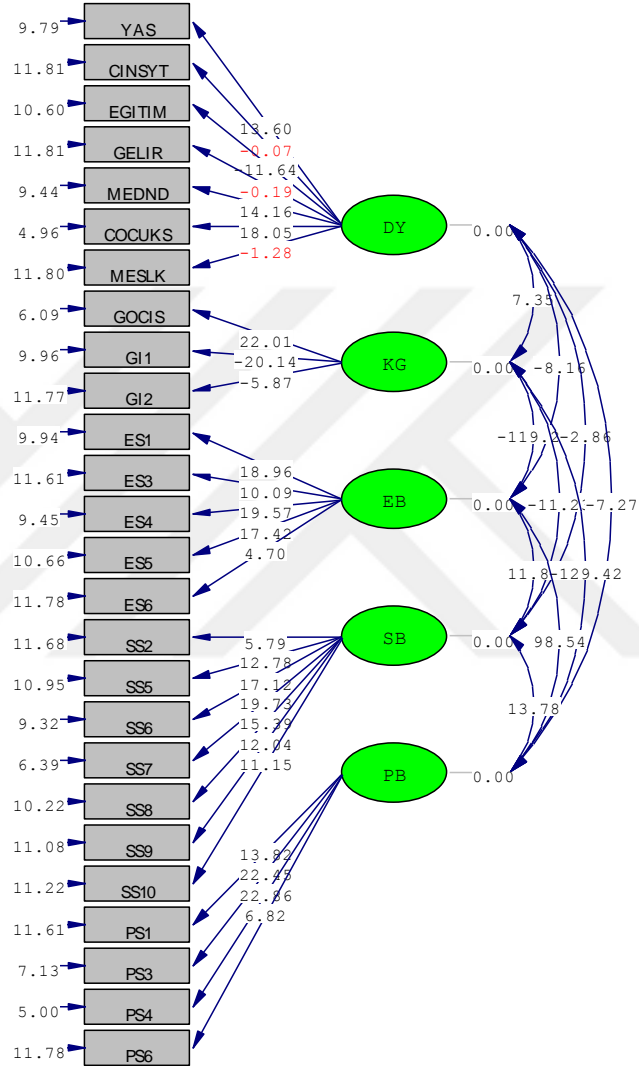
Model için χ^2/DF değeri 3.42 olarak hesaplanmıştır (989.11/289). Bu değer kabul edilebilir değer olan beş ve beşten küçük değerler içerisinde yer almaktadır. Aynı şekilde RMSEA değeri yine kabul edilebilir değer olan 0.10 ve daha düşük

değerler içerisindedir (0.10). Model $p < 0,0000$ değerini aldığı için %5 önem seviyesinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Demografik yapı içsel gizil değişkeninde en önemli gözlenen içsel değişkenler; çocuk sayısı olurken, ikinci sırada Medeni Durum yer almaktadır. Kırsal Göç içsel gizil değişkeninde en önemli içsel gözlenen değişkenler; Göç İsteği olurken, ikinci sırada Tebdili mekânda hayır vardır(GI2) yer almıştır. Ekonomik Beklentiler içsel gizil değişkeninde en önemli gözlenen içsel değişkenler; Şehrin bana ve aileme ekonomik ve sosyal katkısı daha fazla olacaktır (GS4) olurken ikinci sırada şehirde geçim daha kolaydır (GS1) yer almıştır. Sosyal ve kültürel Beklentiler içsel gizil değişkeninde en önemli gözlenen içsel değişkenler; şehirdeki akrabalarımınla güçlü bir bağım var (SS7) olurken ikinci sırada şehirde bana sahip çıkacak dostlarım var (SS6) olmuştur. Psikolojik Beklentiler içsel gizil değişkeninde en önemli gözlenen içsel değişkenler şehirde yaşantım zamanla olumlu yönde değişecek (PS4) olurken ikinci sırada şehirde yaşantımdan memnun olacağım (PS3) olmuştur.

Şekil 6.2’de Model’in t değerleri verilmiştir. Gözlenen içsel değişkenlerin t değerleri incelendiğinde Demografik Yapı değişkeninde cinsiyet durumu, gelir seviyesi, meslek durumu dışında diğer bütün gözlenen bağımsız değişkenler %5 önem seviyesinde istatistiki olarak önemli bulunmuştur.

Ayrıca Demografik Yapı, Kırsal Göç, Ekonomik Beklentiler, Sosyal ve kültürel Beklentiler ve Psikolojik Beklentiler gizil değişkenleri Arasındaki ilişki %5 önem seviyesinde önemli bulunmuştur.

Chi-Square=989.11, df=289, P-value=0.00000, RMSEA=0.093

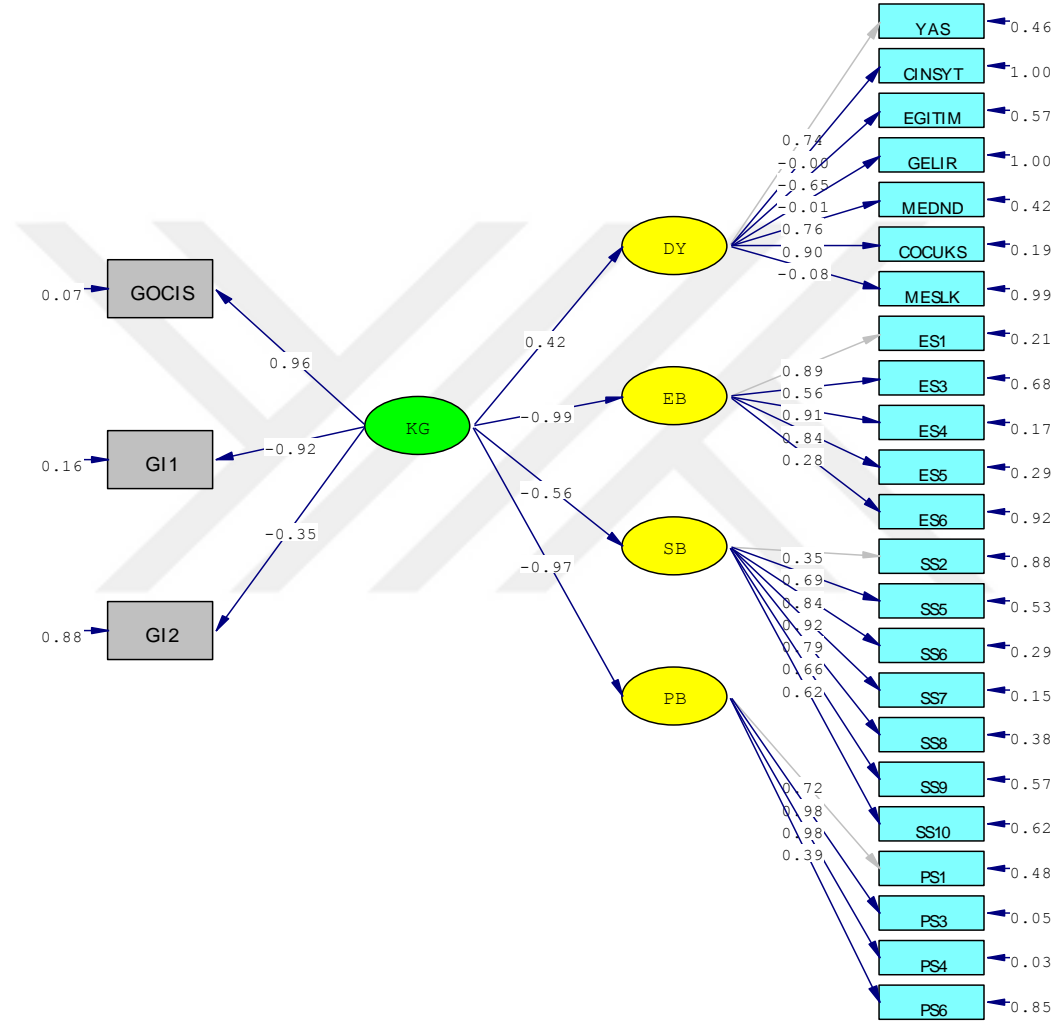
Şekil 6.2. Kırsal Göç Ölçüm Modeli *t* Değeri (%5 önem seviyesinde).

6.2.2. Yapısal Model

Yapısal modelin temel amacı içsel ve dışsal gizil değişkenler arasındaki ilişkiyi tanımlamak ve önerilen dönenceyi test etmektir. Ölçüm modeli ile tanımlanan yapısal modelin uyum istatistikleri ölçüm modeliyle aynıdır. Bu kısımda ölçüm modelinden farklı olarak gizil değişkenler arasındaki yapısal katsayılar incelenmektedir (Sümer ve Bek 2012).

6.2.2.1. Kırsal Göç Yapısal Modeli

Şekil 6.3’de Kırsal Göç Yapısal Modeli ve standart değerleri verilmektedir. Buna göre Model’de kırsal göç oluşumunda demografik yapı içsel gizil değişkeni pozitif bir etkiye sahipken diğer boyutlar negatif bir etkide bulunmaktadır.

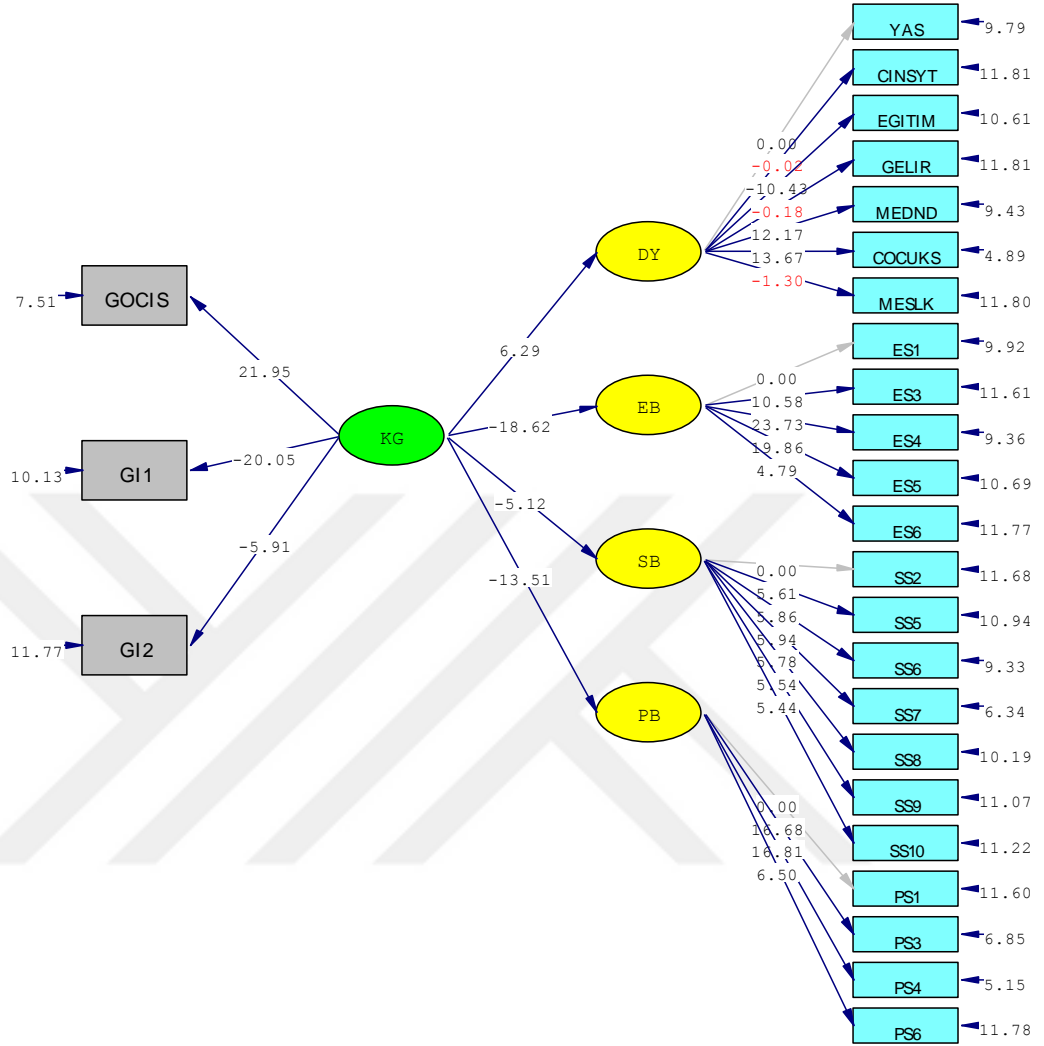
Chi-Square=1013.53, df=295, P-value=0.00000, RMSEA=0.093

Şekil 6.3. Kırsal Göç Yapısal Modeli ve Standart Değerleri

Kırsal göç oluşumunda en önemli içsel gizil değişkenler, sırasıyla Ekonomik Beklentiler (-0.99), Psikolojik Beklentiler (-0.97), Sosyal ve kültürel Beklentiler (-0.56) ve Demografik Yapı (0.42) olarak tespit edilmiştir.

Demografik Yapı içsel gizil değişkeni içinde en önemli gözlenen içsel değişkenler; çocuk sayısı ve medeni durum, Ekonomik Beklentiler değişkeni içerisinde şehrin bana ve aileme ekonomik ve sosyal katkısı daha fazla olacaktır (GS4) ve şehirde geçim daha kolaydır (GS1), Sosyal Beklentiler gizil değişkeni içerisinde şehirde eğitim imkânları daha iyidir (SS7) ve şehirde sağlık hizmetleri ve sosyal imkânlar daha iyidir (SS6), Psikolojik Beklentiler gizil değişkeninde; şehirde yaşantımdan memnun olacağım (PS3) şehirdeki yaşantım zamanla olumlu yönde değişecek (PS4) ve köyümden ayrılmak bana zor gelmeyecek (PS1) olarak tespit edilmiştir

Şekil 6.4’de kırsal göç yapısal modeli t değerleri verilmiştir. Buna göre tüm kırsal göç gizil değişkeni %5 önem seviyesinde istatistiki olarak önemli bulunmuştur.

Chi-Square=1013.53, df=295, P-value=0.00000, RMSEA=0.093

Şekil 6.4. Kırşal Göç Yapısal Modeli t Değerleri

Modelin veri setine ne kadar uyduğunu değerlendirmede kullanılan kriterler Çizelge 6.9’da verilmiştir. Söz konusu değerlerin 1’e yakın olması veri ile model arasındaki uyumun mükemmel olduğunu göstermekte, sıfır ise uyumsuzluğu temsil etmektedir (Çelik ve Yılmaz, 2014). Bu araştırmada söz konusu kriterlere ilişkin değerler 1’e yakındır. Çizelge değerleri model ile veri setinin uygun olduğunu göstermektedir.

Çizelge 6.9. Yapısal Modelin Uyum İndeksleri

Uyum indeksleri	Uyum indeksleri sembolleri	Model değeri
Uyum iyiliği indeksi	GFI	0.78
Düzeltilmiş uyum iyiliği indeksi	AGFI	0.74
Normlaştırılmış uyum indeksi	NFI	0.92
Tucker-Lewis indeksi	NNFI	0.93
Göreceli uyum indeksi	RFI	0.91
Karşılaştırmalı uyum indeksi	CFI	0.94
Artırmalı uyum indeksi	IFI	0.94

Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

SONUÇ VE TARTIŞMA

Göç kavramı çok kapsamlı bir olgudur. Göç faaliyetinin gerçekleşmesiyle göç veren ve göç alan aynı zaman da göç edenlerde sosyal, ekonomik ve psikolojik anlamda farklı derecelerde bu durumdan etkilendiği bilinmektedir. Bu sebepten göç olgusu ekonomistler, sosyologlar, siyasetçiler gibi farklı disiplinlerin ilgisini çekmiştir. Göç, en genel tanımıyla insanların çeşitli sosyal, ekonomik ve psikolojik nedenlerle yaşadıkları yerleşim birimlerini değiştirmesidir (Onat, 1993). Göç denildiğinde ilk olarak akla gelen insanların farklı bölgeler arasında yapmış oldukları yer değiştirme faaliyeti şeklinde anlaşılabilir. Göçün arkasında göçe neden olan çeşitli faktörlerin yer aldığı bilinen bir gerçektir. İnsanların en temel sorunlarının başında ekonomik unsurların yer alması insanları göçe iten temel faktör olmuştur. Bunun yanında göçe neden olan çeşitli sosyal, kültürel ve psikolojik nedenlerin de yer aldığı bilinmektedir.

Bu kapsamda araştırma bulguları; sosyoekonomik bulgular ve analiz sonuçları olarak gruplandırılmıştır. Demografik ve sosyoekonomik bulgular; Ankete katılanların yaşı, cinsiyeti, eğitim durumu, aylık toplam gelirleri, medeni durumu, çocuk sayısı, mesleği, göç etme yönündeki tercihi olarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Kırsal göç faaliyetlerinde ve kırsal göçe katılımında göç tercihinde bulunanların yaşı önemli bir faktördür. Anket çalışması yapılan kırsal kesimlerde 36 – 45 ile 45 – 60 yaş aralığında bulunan birey sayısının yaş oranı yapılan bu çalışmada eşit olarak hesaplanmıştır. Kırsal kesimlerde en düşük yaş aralığı olarak 25 – 29 yaş aralığında bulunan genç nüfus olduğu anlaşılmıştır. Bu durum kırsal kesimlerde normal şartlarda doğum oranı fazla olmasına rağmen yapılan bu çalışmada orta yaş ve yaşlı nüfus oranının genç nüfus oranından daha fazla olduğunu ve genç nüfusun kırsal kesimden daha fazla göç etme isteğinde olup göç ettiği anlaşılmaktadır.

Kırsal kesimin göç etme konusu üzerine karar alıcıların cinsiyet durumu önem arz etmektedir. Bu bakımdan ankete katılanların cinsiyet durumuna ilişkin veriler

değerlendirilmiştir. Genel olarak kırsal kesimde göç etme kararını erkeklerin aldığı bilinen bir gerçektir. Göç faaliyeti üzerinde erkek nüfus önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle bekâr ve askerliğini yapmış erkeklerin göç etme konusunda daha istekli olduğu anlaşılmıştır. Bu kişilerin arkalarında bırakacakları eş veya çocuklarının olmaması bu konuda verecekleri kararlarda daha rahat olmaları doğal olmaktadır. Evli ve çocuklu bireylerin ise göç etme yönünde alacakları karar üzerinde daha tedirgin olduğu görülmüştür. Bayanların ise göç etme konusundaki tercihi eğitimi tamamlamış ve vasıflı bir hal almış bayanların göç tercihinde ısrarlı olduğu fakat eğitimi tamamlamamış başkalarına bağımlı bir birey olarak yaşayan bayanların ise göçe pek sıcak bakmadıkları yapılan anket çalışması sonucu anlaşılmıştır. Anket çalışmasına katılan bireylerin %16,8'ini bayanlar oluştururken %83,2'sini erkek nüfus oluşturmuştur.

Kırsal göç araştırmalarında eğitime verilen önem, eğitimin kırsal göç üzerinde gösterdiği pozitif etki nedeniyledir. Eğitim insanların olaylara, oluşumlara daha bilimsel bir çerçeveden bakmasını sağlar. Bu sebeple insanlar bilinçlendikçe kendilerine ve ailelerine yakışır bir hayat sürmek isterler ve bunun için meslek seçiminde bulunurlar. Yüksek refah seviyesine ve daha iyi imkânlarla sahip olunacağı düşüncesiyle göç etmeyi tercih ettikleri bilinen bir gerçektir. Yapılan anket çalışmasında genç nüfusun düşük ve bu düşük nüfus içinde eğitim seviyesi düşük olanların çoğunlukta olduğu anlaşılmıştır. Bu durum ise eğitimi tam olarak tamamlamış genç nüfusun göç etme konusunda daha istekli olduğunu ifade etmektedir. Kırsal kesimde anket çalışmasına katılan bireylerin eğitim düzeyleri şu şekildedir: Ankete katılanların %26,8'i ilkokul, %28,9'u ortaokul, %25'i lise % 2,5'i ön lisans, % 16,8'i lisans mezunu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kırsal göçe neden olan önemli faktörlerden biride gelir düzeyidir. Bu nedenle yapılan bu çalışmada kırsal kesimde yaşayan ailelerin toplam aile gelir düzeyi araştırılmıştır. Kırsal kesimlerde yaşamlarını sürdüren insanlar daha çok para kazanmak, yüksek refah seviyesine sahip olmak, iş bulmak insan haysiyetine yakışır bir şekilde yaşamak gibi amaçlarla gelişmiş sanayi kentlerine göç etmeyi tercih etmişlerdir. Yapılan bu anket çalışmasında ankete katılan bireylerin toplam aile gelir

düzeylerinin genel olarak açlık sınırının altında olduğu ve bunun yanında bireysel anlamda bireylerin gelir düzeylerinin asgari ücretin altında olduğu yapılan bu çalışma vasıtasıyla anlaşılmıştır. Bu anket çalışmasına katılan bireylerin %60,4'ünün toplam aile gelir seviyesi 1800 – 2200 TL Aralığında %16,1'i 2300 – 2700 TL Aralığında %17,9'u 1300 – 1700 TL Aralığında %2,1'i 700 – 1200 TL aralığında ve %3,6'sı ise 2800 ve üstü olduğu yapılan araştırma sonucu ulaşılmıştır.

Kırdan kente göç edenlerin göç kararı üzerinde medeni durumları da önemli bir paya sahiptir. Evli ve çocuklu bireylerin bekâr kişilere göre göç etmeye yönelik alacakları kararlar daha da zor olmaktadır. Eşine ve çocuklarına kendisinin göç etmesi nedeniyle koruyup bakacak güvendikleri kimselerinin olmaması nedeniyle ailesini de göç ederken yanlarında götürmek zorunda kalmışlardır. Yapılan bu anket çalışmasına katılan bireylerin % 25'i bekâr %75'i ise evli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kırsal göç araştırmalarında kırsal alanlarda ikamet etmekte olan hane sakinleri genellikle kalabalık ailelerden oluşmaktadır. Bu durum kırsal alanlarda genel olarak doğum oranının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Ailelerin çocuk sayısının fazla olması ve çocuklarının kendi yaşantılarında yaşamış oldukları zorlukları, yoksullukları yaşamamalarını isteyen aileler çocuklarının gelecekteki konusunda kaygı duymaktadır ve onların daha iyi şartlarda yaşamaları için gelişmiş sanayi kentlerine doğru göç etme kararı almaktadırlar. Yapılan bu anket çalışmasına katılan baba ve annelerin sahip oldukları çocuk yüzdeleri şu şekildedir; %25,4'ünün çocuğu yok, %7,5'inin bir tane çocuğu var, % 18,2'sinin iki tane çocuğu var, %24,3'ünün üç tane çocuğu var, %24,6'sının dört ve üstü çocuğunun olduğu yapılan bu çalışma sonucu anlaşılmıştır.

Kırsal kesimlerde yaşayan insanların birçoğu geçici, düzensiz ve sezonluk işlerde çalışmakta ve bu gibi işlerden elde ettikleri düzensiz gelirlerle ailelerinin geçimlerini sağlamaya çalışmaktadırlar. Burada söz konusu olan sezonluk iş kapsamına kendi veya başkasının toprağını ekip biçen ve bu şekilde geçimini sağlamaya çalışan çiftçilerde dâhil olmaktadır. Fakat kırsal alanlarda var olan iş gücü ihtiyacı ile mevcut iş gücü miktarı arasında belirgin bir fark vardır. Mevcut iş imkânları

kırsal kesimde yaşayan işgücünün hepsi için yeterli değildir. Bunun yanında kırsal kesimde doğum oranlarının dolayısıyla genç nüfusun fazla olması nedeniyle işsizlik oranı yüksektir. Bu işsizler grubunu oluşturan bireyler iş bulmak refah seviyesine kavuşmak, gelişmiş sanayi kentlerinin bu kentlerde yaşayan insanlara sağladığı imkânlardan yararlanmak için göç etme kararı alıp göç etmektedirler. Anket çalışmasına katılan bireylerin %15,5'i Emekli, %30,7'si İşçi, % 4,6'sı Esnaf, %8,6'sı Ev hanımı, %14,3'ü Serbest çalışan, %27,5'i Çiftçi, % 1,4'ü özel sektörde çalışmakta, %0,4'ü diğer işlerle faaliyet içerisinde olduğu yapılan bu anket çalışması sonucu anlaşılmıştır. Serbest çalışan olarak kendini ifade edenler aslında işsiz olanlardır. Çiftçiler ise gizli işsizleri oluşturmaktadır.

Göç etme kararı almış kişilerin hangi kente göç etmeyi istemeleri de kırsal göç çalışmaları üzerinde önem arz etmektedir. Yapılan araştırmalar sonucu göç eden insanlar ülkenin doğusundan batısına doğru yani gelişmemiş kentlerden gelişmiş sanayi kentlerine doğru göç etme yönünde karar aldıkları anlaşılmıştır. Erzincan ili merkez ilçesine bağlı köy ve mahallelerde sürekli ikamet etmekte olan köy sakinleriyle yapılan anket çalışması sonucu ankete katılanların %76,1'i gelişmiş sanayi kentlerine göç edip bu kentlerde yaşamlarını sürdürmek istediğinde olurken %23,9'u ise ikamet ettikleri bölgeleri terk etmek istemediklerini ifade etmişlerdir.

Araştırmada Yapısal Eşitlik Modelleri ölçüm modeli ve yapısal modelden oluşmaktadır. Ölçüm modeli oluşturulmadan önce ölçeklerin güvenilirlik testleri yapılmıştır. Bunun için en yaygın yöntem olarak Cronbach's Alpha katsayısı hesaplanmıştır.

Model için χ^2/DF değeri 3,42 olarak hesaplanmıştır. (989,11/289). Bu değer kabul edilebilir değer olan beş ve beşten küçük değerler içerisinde yer almaktadır. Aynı şekilde RMSEA değeri yine kabul edilebilir değerden 0,10 ve daha düşük değerler içerisinde (0,10). Modelin $p < 0,0000$ değerlerini aldığı için %5 önem seviyesinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Model'in standardize edilmiş faktör yük değerleri incelendiğinde Demografik yapı (DY) içsel gizil değişkeninde en önemli gözlenen değişkenler; çocuk sayısı

olurken ikinci sırada medeni durum yer almaktadır. Kırsal Göç (KG) içsel gizil değişkeninde en önemli gözlenen değişkenler; göç isteği olurken ikinci sırada tebdili mekânda hayır vardır (GI2) olmuştur. Ekonomik Beklentiler içsel gizil değişkeninde en önemli gözlenen değişkenler, şehrin bana ve aileme ekonomik ve sosyal katkısı daha fazla olacaktır (GS4) olurken ikinci sırada şehirde geçim daha kolaydır (GS1) olmuştur. Sosyal Beklentiler içsel gizil değişkeninde en önemli gözlenen değişkenler şehirdeki akrabalarımınla güçlü bir bağım var (SS7) olurken ikinci sırada şehirde bana sahip çıkacak dostlarım var (SS6) olmuştur. Psikolojik Beklentiler içsel gizil değişkeninde en önemli gözlenen değişkenler; şehirde yaşantım zamanla olumlu yönde değişecek (PS4) olurken ikinci sırada şehirde yaşantımdan memnun olacağım (PS3) olmuştur.

Çözüm Modelinde t değerleri verilmiştir. Gözlenen değişkenlerin t değerleri incelendiğinde Demografik Yapı (DY) gizil değişkeninde cinsiyet durumu, gelir seviyesi, meslek durumu dışında diğer bütün gözlemlenebilen değişkenler %5 önem seviyesinde istatistikî olarak önemli bulunmuşlardır. Yine Demografik Yapı gizil değişkeni ile Kırsal göç, Ekonomik Beklentiler, Sosyal Beklentiler ve Psikolojik Beklentiler değişkenleri arasındaki ilişki %5 önem seviyesinde önemli bulunmuştur.

Kırsal göçün yapısal modeli ve regresyon değerleri bütün değişkenlerin kırsal göçün önlenmesinde olumlu katkı sağlamadığını göstermektedir. Kırsal göçü tetikleyen en önemli içsel gizil değişkenler, sırasıyla ekonomik beklentiler ($\gamma = -0,99$; $t = -18,62$), psikolojik beklentilerdir ($\gamma = 0,97$; $t = -13,51$). Kırsal Göç dışsal gizil değişkeninin gözlenen değişkenlerinden göç isteği ($\gamma = 0,96$; $t = 21,95$) olarak bulunmuştur.

Ekonomik beklentiler içsel gizil değişkeni kırsal göçü negatif yönde ve yüksek düzeyde ($\gamma = -0,99$; $t = -18,62$) etkilemektedir. Ekonomik beklentiler içinde en önemli gözlenen değişkenler, şehrin bana ve aileme ekonomik ve sosyal katkısı daha çok olacaktır (GS4=0.91) ve şehirde geçim daha kolaydır (GS1 =0.89) olarak tespit edilmiştir.

Psikolojik beklentiler($\gamma = -0,97$; $t = -13,51$), içsel gizil değişkeni kırsal göçü negatif yönde ve yüksek düzeyde etkilemektedir. Psikolojik beklentiler içerisinde en önemli gözlenen değişkenler şehirde yaşantımdan memnun olacağım(PS3=0.98), şehirdeki yaşantım zamanla olumlu yönde değişecek (PS4=0.98) ile köyümden ayrılmak bana zor gelmeyecek (PS1=0.72) olarak tespit edilmiştir.

Sosyal ve kültürel beklentiler($\gamma = -0,56$; $t = -5,12$), içsel gizil değişkeni kırsal göçü negatif ve yüksek düzeyde etkilemektedir. Sosyal beklentiler değişkeni içinde en önemli gözlenen değişkenler; şehirde eğitim imkânları daha iyidir(SS7=0.92) ve şehirde sağlık hizmetleri ve sosyal imkânlar daha iyidir(SS6=0.84) olarak belirlenmiştir.

Demografik yapı ($\gamma=0,42$; $t=6,29$), içsel gizil değişkeni kırsal göç üzerinde pozitif yönde düşük düzeyde etkilemektedir. Demografik yapı değişkeni içerisinde en önemli gözlenen değişkenler ankete katılanların çocuk sayısı (0.90) ve ankete katılanların medeni durumu olmuştur.

Model'de kırsal göç dışsal gizil değişkenine, demografik yapı içsel gizil değişkeni hariç diğer tüm değişkenler negatif katkı vermektedir. Her bir içsel gizil değişkenin kırsal göçe negatif etki vermesinin farklı nedenleri bulunmaktadır.

Araştırma bulguları ışığında ekonomik beklentiler ($\gamma = -0,99$; $t = -18,62$) içsel gizil değişkeni kırsal göçün oluşumunda yüksek düzeyde negatif bir etki göstermiştir. Ekonomik beklentilerin kırsal göç üzerinde negatif bir etki oluşturmasının nedeni kırsal göçün akınlar halinde gelişmiş sanayi kentlerine doğru yapılması sonucu hem göç edilen hem de göç edilmesiyle terk edilen bölgelerde ekonomik olarak yaşanacak olumsuz durumların istenmeyen boyutlara ulaşılacağı düşüncesidir.

Psikolojik beklentiler, ($\gamma = -0,97$; $t = -13,51$) kırsal göçün oluşumuna negatif katkı sağlamaktadır. Bunun nedenini şu şekilde açıklanabilir; Kırsal kesim kente göç ettikten sonra acaba daha kötü şartlara mı sahip olacağız düşüncesi de bu insanların genelinde vardır. Hiç tanımadıkları veya eş, dost, akraba kesimlerinin yanlarına göç etseler de acaba yanlış mı doğru mu yapıyoruz veya daha iyi şartlara sahip olabilecek

miyiz. Şehir hayatı bizim için iyi mi yoksa kötü mü olacak, köyde kalmamız bizim için daha mı iyi düşünceleri köyden göç edenlerin göç ettikleri yerlerde bu düşüncelerden dolayı başarılı olamamalarına hatta geri dönmelerine bile neden olduğu durumu yaşanmış bir olaydır. Özetle bu çalışmada insanların genel olarak doğup büyüdüğü dede, baba vatanı olarak nitelendirdikleri yerleşim birimlerini terk etmek istemediklerini fakat ekonomik, sosyal ve psikolojik sebeplerden dolayı mecburiyetten göç kararı aldıkları anlaşılmaktadır.

Sosyal ve kültürel beklentiler içsel gizil değişkeni ($\gamma = -0,56$; $t = -5,12$), kırsal göçün oluşumunda negatif katkı sağlamaktadır. Kırsal kesimden gelişmiş sanayi kentlerine göç eden nüfus çoğunlukla aile fertlerinin çalışma çağına gelmiş işsiz ve genç bireylerden oluşmaktadır. Bunların dışında tabii ki ailece göç edenler de olmuştur. Göç tercihiinde bulunup göç edenlerin göç ettikleri kentlerde kimilerinin eş, dost ve akrabaları bulunurken kimilerinin ise bulunmadığı sadece iş imkânlarının daha iyi, istihdamın ve refah seviyesinin yüksek olacağı düşüncesi ve hevesiyle göç ettikleri yapılan bu çalışma aracılığıyla öğrenilmiştir. Fakat göç etme isteğinde olan insanlar genel olarak daha önce göç edip refaha ulaşan tanıdıklarının bulunduğu kentlere göç etmek isterken bir yandan da bu tanıdıklarının onlara yardımcı olup olmayacağı düşüncesi onların göç etme kararı almaları konusunda sıkıntıya düşmelerine neden olmuştur. Bu düşünceye varmalarının nedeni ise yakınlarıyla ilişkilerinin yoğun olmaması ve yakınlarının daha çok şehir hayatına adapte olmuş olmaları dolayısıyla köyden göç eden akrabalarına yardımda bulunmak istememelerine, onları arayıp sormamaları durumu kırsal kesimin bu düşüncelere sahip olmasına neden olmuştur. Bu durum ise kırsal kesimin göç kararı alırken göç edecekleri kentlerde eş, dost akraba kesimlerinin kendilerine barınma, iş bulma gibi konularda yardımcı olmayacakları düşüncesine kapılmaları durumu onları göç kararından vazgeçirebilmektedir.

Yapılan bu çalışmada elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde kurulan Model'de dört içsel gizil değişkenden oluşan kırsal göçün her bir değişkenin faktör yük değerlerinin pozitif sonuçlar vermesine rağmen yapısal model içerisinde bir değişken hariç diğerlerinin negatif katkı sağladığı belirlenmiştir.

Çalışmada elde edilen bulgular, sosyal, ekonomik ve psikolojik etkenlerin kırsal göç tercihi üzerinde önemli etkilere sahip olduğunu göstermiştir. Kırsal göç oluşumunda en önemli değişken sırasıyla ekonomik beklentiler, psikolojik beklentiler, sosyal beklentiler ve demografik beklentiler olarak tespit edilmiştir.

Genel olarak yapılan bu çalışmada kırsal kesimin daha iyi şartlarda yaşamlarını sürdürmek için sosyal, ekonomik ve psikolojik sıkıntılar nedeniyle zorunlu olarak göç etmeyi tercih ettikleri anlaşılmıştır ve bu durum göçü tercih eden kesimin rasyonel bir davranış takınımış olduğunun göstergesi olmaktadır.

Bu çalışma belli bir zaman ve mekânda elde edilen kesit verilerle yapılmış olup, birçok değişkeni kapsamadığı için eksiklikler içermesi kaçınılmazdır. Ayrıca bu araştırmanın yapıldığı kent alanında bireylerin amaç ve tercihleri diğer araştırma alanlarından farklılık gösterebileceği için kırsal göçe ilişkin sonuçlar karşılaştırılırken, farklı çıkarımlara varılabilecektir. Bu nedenle bu çalışmayla elde edilen bulgular başka çalışmalarla karşılaştırma yapıldığında coğrafi farklılıklar ve zaman boyutu dikkatlice yorumlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- AKŞİT, Bahattin (1997), “ İç Göçlerin Nesnel ve Öznel Toplumsal Tarihi Üzerine Gözlemler: Köy Tarafından Bir Bakış”, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yay.
- ALPER, Ahmet, Murat, İşçi Dövizlerini Belirleyen Makro Ekonomik Etkenler: Türkiye Örneği, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 2005.
- ANDERSON, J. C. and Gerbing, D. W., 1988. Structural Equation Modeling In Practice: Areview and Recommended Two-step Approach, Psychological Bulletin, 103(3), 411-423.
- ANONYMOUS, 2011. Structural Equation Modelling, <http://davidakenny.net/cm/kausalm.htm>, (25.12.2012).
- AY, Y. (2013). İç göçlerin emniyet ve asayişe etkisi. Güvenlik bilimleri dergisi. 2(1): 35-36.
- AYDEMİR, Şinasi(1995). Türkiye’de Kayıt dışı Ekonomi, İstanbul: Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını.
- BAHAR, H. I (2015). Sosyoloji. İstanbul: Hayat Yayınları, 5. Baskı.
- BAL, H. ,(1999). Kent Sosyolojisi, Ankara: Turhan Kitabevi.
- BAYHAN, V. , (1997). Türkiye’de İçgöçler ve Anemik Kentleşme. 2. Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Göç, Ankara: DİE Yayını, No: 2046. 178-194.
- BAYRAM, N. 2010. Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş Amos Uygulamaları, Ezgi Kitapevi, Bursa
- ÇEKİÇ, T.İ. (2012), Türkiye’de Sosyal Sermaye ve Sivil Toplumun Bölgesel Yapısı.

- ÇELİK, F. (2007). Türkiye’de İçgöçler: 1980-2000. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22(1): 87-109.
- DPT, (Tarihsiz) Ankara: Sosyal Destekleme Programı.
- DPT, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996 – 2000). Ankara, DPT Yayını, 1997.
- DOĞAN, İsmail(2008). Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar, 8. Baskı.
- DOĞANAY, Filiz(1997). “Türkiye’ye Göçmen Olarak Gelenlerin Yerleşimi”, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Kitabı. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- ERGİL, Doğu(1998). TBMM Tutanak Dergisi, 96. Birleşim, 2.6.1998, Dönem 20, c. 53. Yasama Yılı,3.
- ERKAL, Mustafa(1998). “Bölgesel Azgelişmişlik ve Etnik Yabancılaşma” , Sosyal Bilimler Kavşağında Doğu ve Güneydoğu Anadolu, Van Valiliği Yay.
- GARİPAĞAOĞLU, Nuriye(2010), “Türkiye’de Kentleşmenin, Kent Sayısı, Kentli Nüfus Kriterlerine Göre İncelenmesi ve Coğrafi Dağılışı” , Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı 22. s. 1 – 42.
- GERAY, C. (2015). Büyükşehir Belediyelerine İlişkin 6360 Sayılı Yasanın Kısa Bir Değerlendirmesi. A. Çoban (Ed.). Yerel Yönetim Kent ve Ekoloji Can Hamamcı’ya Armağan içinde (ss. 57-64). Ankara: İmge Kitabevi.
- GÖKÇE, Birsen(1996). Türkiye’nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar, Ankara: Savaş Yayınevi.
- GÜNDÜZ, Mustafa; Yetim, Nalan(1997). “Terör ve Göç”, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Kitabı. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- GÜRAK, Hasan, Küresel Ekonomi, E – Kitap, (2008), [http:// www.hasmendi.net / makale_gurak / küreselleşme_kitap_2010.pdf](http://www.hasmendi.net/makale_gurak/küreselleşme_kitap_2010.pdf),(11 Haziran 2012).

- GÜREŞÇİ, E. (2011). Türkiye’de Köyden Kente Göç ve Düşündürdükleri. *Sosyoekonomik*, 15(15): 125-135.
- GÜVEN, Sami(1977). Dış Göç ve İşçi Yatırım Ortaklıkları, Ankara: TODAİE Yayını, No: 168.
- GÜVENÇ, Bozkurt(1997). “Göç Olgusu ve Türk Toplumunu” , II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Kitabı. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- IŞIK, Şevket(2005), “Türkiye’de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri”, *Ege Coğrafya Dergisi*, Sayı 14, S. 57 – 71.
- İÇ DUYGU, A. ve Sirkeci, İ. (Der) (1999) *Bilanço 98, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, Cumhuriyet Dönemi Türkiye’sinde Göç Hareketleri*, Türkiye İş Bankası Yayınları: İstanbul.
- İÇDUYGU, Ahmet – Sirkeci, İbrahim - Aydıngün; İsmail. (1998). “Türkiye’de İçgöç ve İçgöçün İşçi Hareketlerine Etkisi”, *Türkiye’de İçgöç*, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, s. 207-244.
- İÇLİ, Gönül(2002). *Sosyolojiye Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- HAYDUK, L.A., (1987). *Structural Equation Modeling with LISREL Essential and Advances*, The John Hopkins Universty Press.
- JÖRESKOG, K.G. & Sörbom, D., 1996. Factor analysis of ordinal variables: A Comparison of three approaches, *Multivariate Behavioal Research*,36(3)347-387.
- KALÇA, Adem(1999). “Sanayileşme Temeline Dayanmayan Şehirleşme ve Kayıt Dışı İstihdam” *Kent Yönetimi ve Çevre Politikaları*, Ed. İzzet Öztürk, Mustafa Aykaç, Ahmet Ekerim, C.2, *Kent Yönetimi ve Çevre Sorunları Sempozyumu’99*, 17 – 19 Şubat 1999, İstanbul: İBB İstaç Genel Müdürlüğü Yayını No: 6/2, ss. 124 – 133.

- KARTAL, Kemal(1983), “Kentlileşmenin Ekonomik ve Sosyal Maliyeti” , Amme İdaresi Dergisi, C. 16, S. 4, Aralık, ss. 92 – 110.
- KARTAL, S. Kemal(1983), Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentlileşme. Ankara: Yurt Yayınları.
- KAYA. E (2007). Kentleşme ve Kentlileşme, 2, Baskı, İstanbul: Okutan Yayıncılık.
- KAYA. M. “Beyin Göçü/Erozyonu”, İç Göç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Yıl:2003/cilt:5 sayı:2 sıra:152.
- KAYGALAK, S. (2009). Kentin Mültecileri Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme. Ankara: Dipnot Yayınları.
- KELEŞ, Ruşen(1990), Kentleşme Politikası. Ankara: İmge Kitabevi.
- KELEŞ, R. (1998). Kent Bilim Terimleri Sözlüğü, 2. Baskı, Ankara, İmge Kitabevi, s.53.
- KELEŞ, R. (1998). Kent Bilim Terimleri Sözlüğü. Ankara: İmge Kitabevi.
- KELEŞ, R. (2004). Kentleşme Politikası, 8. baskı, Ankara, İmge Kitabevi, 2004. s.545 – 569.
- KELEŞ, R. (2014). 100 Soruda Türkiye’de Kentleşme Konut ve Gecekondu, İstanbul: Cem Yayınevi.
- KELEŞ, R. , (1990). Kırdan Kente Göçün Tarihi ve Türkiye’nin Durumu. Tarım Orman ve Köy Dergisi, Sayı: 57, 6 – 7.
- KELEŞ, Ruşen (1983). Türkiye’de Şehirleşme, Konut ve Gecekondu, Ankara: Gerçek Yayınları.
- KELEŞ, Ruşen(1992). Yerinden Yönetim ve Siyaset, İstanbul: Cem Yayınevi.
- KELEŞ, Ruşen(1993). Kentleşme Politikası, Ankara: İmge Yayınları.

- KILIÇASLAN, E. (2006) Almanya'daki Türklerin Türk – Alman İlişkileri Açısından Önemi ve Türk Nüfusunun Etkinliğinin Artırılmasına Yönelik Alınabilecek Tedbirler, Yüksek lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- KIRAY, M. (1982). Toplumsal Değişme ve Kentleşme, Kentsel Bütünleşme, Ankara.
- KIRAY, Mübeccel(1982). “Gecekondu Azgelişmiş Ülkelerde Hızlı Toprakdan Kopma ve Kentle Bütünleşememe”, Toplum Bilim Yazıları, Ankara, Toplum Bilim Araştırma Merkezi Yayınları, s.339.
- KIRAY, Mübeccel(1998), Kentleşme Yazıları. Ankara; Bağlam Yayınları.
- KIRAY, Mübeccel, B. (1999). Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- KIRAY, Mübeccel, Kentleşme Yazıları, Bağlam Yay. , Ankara, Kasım, 1998.
- KIRAY. M. (1982). “Gecekondu, Az Gelişmiş Ülkelerde Hızlı Toprakdan Kopma ve Kentle Bütünleşememe”, Toplum Bilim Yazıları, Ankara, Toplum Bilim Araştırma Merkezi Yayınları, s.339.
- KLİNE, B. R. 2005. Principles and Practice of Structural Equation Modeling, The Guilford Press, 2nd ed. New York.
- KONGAR, Emre(1981). İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- KONGAR, Emre(1982). “Kentleşen Gecekonducular ya da Gecekonduculardan Kentler”, Kentsel Bütünleşme, Ankara, Türk Sosyal Bilimler Derneği Türkiye araştırma geliştirme Vakfı, Yayın No:4, s.23 – 54.
- KÖYMEN, Oya(1998). “Bazı İçgöç Verileri” , 75 Yılda Köylerden Şehirlere, Ed. Oya, Baydar, İstanbul: Tarih Vakfı Yayını, S. 260 – 263.

- KUMKALE, T. , T.(2005), Yetişmiş Türk İnsanının Beyni En Çok Rağbet Gören İhraç rnmz Olmaya Devam Ediyor.
- KUTAL, G. (1992). Türkiye’de İşsizliğin Yapısal Sorunları, II. İstihdam Haftası Tebliğleri, İİBK Yayınları, Ankara.
- OKUTAN, Atakan(1995). Türkiye’de Kentleşme ve Siyasal Yapı. Ankara: Ekin Matbaacılık.
- ONAT, mit(1993). Gecekondu Kadının Kente zg Düşünce ve Davranışlar Geliştirme Süreci. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- ÖĞRET MEN, İbrahim(1957). Ankara’da 158 Gecekondu, Ankara, A SBF Yayınları.
- ÖZALP, Enver(1994). Sosyolojiye Giriş. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- ÖZEN, Sevinç(1991). Sanayi Kasabasında Yaşam Biçimi ve Aile Yapısında Meydana Gelen Değişmeler: Soma rneği, İZmir E.. Edebiyat Fakültesi yayını no:64.
- ÖZER, İnan(1998). “Türkiye’de Kentleşme” ,Yeni Türkiye Dergisi, Sayı:23 – 24, İstanbul.
- ÖZER, İnan, Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme, Bursa, Ekin Kitabevi, 2004
- PARASIZ, İ. , Bildirici, M.(2002). Modern Ekmek Ekonomisi, Ezgi Kitabevi: Bursa.
- PEKER, Mümtaz; ner, Engin; Balkız, Bekir(1997). Gç, Kentleşme Sorunları ve Yerel Siyaset Yeni Eğilimler Yeni Yaklaşımlar, İZmir: Saray Kitap Evleri.
- SAğLAM, S. (2006). Türkiye’de İçgöç Olgusu ve Kentleşme, Türkiyat Araştırmaları, s: 33-34.

- SCHUMACKER, Randall E. & Richard G. Lomax (2004), A Beginner's Guide to Structural Equation Modeling, 2nd Edition, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, London.
- SENCER, Yakup(1979), Türkiye'de Kentleşme: Bir Toplumsal ve Kültürel Değişme Süreci. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- SERTER, Nur(1994).Türkiye'nin Sosyal Yapısı, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- SEYİDOĞLU, H. (1996). Uluslararası İktisat, Teori, Politika ve Uygulama, Güzem Yayınları: İstanbul.
- SEZAL, İhsan(1992). Şehirleşme, İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- SÜMER, N. & Bek, Y. 2012. Yapısal Eşitlik Modelleri ve LISREL Uygulamaları, Ondokuzmayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Fen Edebiyat Fakültesi, Samsun.
- ŞAHİN, Yusuf, Kentleşme Politikası, Trabzon, Murathan Yayınevi, 2010.
- ŞENYAPILI, Önder(1981). Kentleşmeyen Ülke, Kentlileşen Köylüler, Ankara, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Ara Yayınları.
- ŞENYAPILI, Tansı(1978). Bütünleşmemiş Kentli Nüfus Sorunu, Ankara: ODTÜ Yayını.
- ŞENYAPILI. Tansı(1998). "Cumhuriyetin 75. Yılı, Gecekonduyunun 50. Yılı", 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- ŞİMŞEK, Ö. F. (2007), Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş, Temel İlkeler ve Lisrel Uygulamaları, Ekinoks Yayınları, Ankara.
- ŞİŞMAN, Aziz ve Kibaroğlu, Didem(2009). "Dünya'da ve Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları", TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisler Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, 11 – 15 Mayıs 2009, Ankara.
- TARİH Vakfı, (1998). Türkiye'de İçgöç, Bolu- Gerede, 6-8 Haziran 1998.

- TATLIDİL, Ercan, Kentleşme ve Gecekondu, Ege Üniversitesi Edebiyat Fak. Yay. No: 47, İzmir, 1989.
- TEKELİ, İ. (1982). Türkiye’de Kentleşme Yazıları. Ankara: Turhan Kitabevi.
- TEKELİ, İ. (2008). Göç ve Ötesi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- TEKELİ, İlhan(2011), Kent Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- TEKELİ, İlhan; Erder, Sema(1978). Yerleşim Yapısının Uyum Süreci Olarak İç Göçler. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yay. , D – 26.
- TEZCAN, Mahmut, Sosyolojiye Giriş, Temel Kavramlar, 4. Baskı, Ankara, 1995.
- TOLUNAY, A. & A. Akyol, 2006, “Kalkınma ve Kırsal Kalkınma: Temel Kavramlar ve Tanımlar”, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri A, Sayı.2: 116 – 127.
- TÜİK, (2007). Göç İstatistikleri. [http:// www. tuik.tr/TURKISH/SONIST/goc/goc.html](http://www.tuik.tr/TURKISH/SONIST/goc/goc.html), (21.05.2007).
- TÜMERTEKİN, Erol(1994). Beşeri Coğrafya, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını.
- TÜTENGİL, O.C. , 1983, Kırsal Türkiye’nin Yapısı ve Sorunları, Gerçek Yayınları, İstanbul.
- UĞUZ, ş. , Bilgen, İ. , Yerlikaya, E.E. ve Evlice, Y.E.(2004) “Göç ve Göçün Ruhsal Sonuçları”, Ç.Ü. Arşiv Kaynak Tarama Dergisi, C: 13, S: 3, ss. 383 – 391.
- ÜNER, Sunday, “ Kırsal Yapıda Değişme ve Kırdan Kente Göçler” , Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, C.6, S. 1 – 2, Ankara, 1974, s. 75.
- YALÇIN c. (2004). Göç Sosyolojisi, Anı Yayıncılık, Ankara.

- YAMAK, R ve Yamak. N (1999). Türkiye’de Gelir Dağılımı ve İçgöç, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(1): 16-28.
- YAMANE, T.(1967) statistics: An introductory Analysis. 2nd Edition, Harper and Row, New York
- YENİÇERİ, T. & Erten, E., 2008. Mağaza Sadakat Programlarının Algılanması, Güven, İlişkiyi Sürdürme İsteği ve Mağaza Sadakati Arasındaki İlişkilerin Yapısal Eşitlik Modeli İle İncelenmesi, Doğuş Üniversitesi Dergisi, 9 (2) 2008, 232-247.
- YENİGÜL. S.B.(2005). “Göçün kent mekânı üzerine etkileri “, G.Ü. Fen Bilimleri Dergisi, 18(29): 273-288.
- YILDIRIMOĞLU, H. (2005), “ Uluslararası Emek Göçü, Almanya’ya Türk Emek Göçü”, kamu – iş, c:8, S:1, SS. 129 – 153.
- YILMAZ, Ensar ve Çiftçi, Salih(2011). “Kentlerin Ortaya Çıkışı ve Sosyo politik Açıdan Türkiye’de Kentleşme Dönemleri”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 10, Sayı 35, S. 252 – 267.
- YILMAZ, V. 2004. Lisrel ile Yapısal Eşitlik Modelleri Tüketici Şikâyetlerine Uygulanması, Sosyal Bilimler Dergisi, 2004/1
- ZAIM, Sabahattin(1992). Çalışma Ekonomisi, 9. bs. , İstanbul: Filiz Kitabevi.
- ZÜLAL, A. (2002) “21. Yüzyılda Göçler” , Bilim ve Teknik, S: 415, ss.60 – 64.

EKLER

EK 1: ANKET SORULARI

Bu çalışma Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Bölümünde Dr. Öğr. Üyesi İbrahim AKKAŞ danışmanlığında yürütülen ve Yüksek Lisans Öğrencisi Oben LALELİ tarafından hazırlanan “Türkiye’deki Kırdan Kente Olan Göçün Sosyal ve Ekonomik Nedenleri, Erzincan ili Merkez İlçesi Örneği ” isimli tezde kullanılmak amacıyla yapılmaktadır. Anketten elde edilen bilgiler bilimsel yayın dışında hiçbir amaçla kullanılmayacaktır. Ankete katılım gönüllülük esasına dayanmakta ve hiçbir

1. Yaşınızı belirtiniz.

- 25 - 29arası 30 - 35 arası 36 - 45arası 45 - 60arası
61 ve üstü

2. Cinsiyetinizi belirtiniz.

- Kadın Erkek

3. Eğitim durumunuzu belirtiniz.

- İlkokul Ortaokul Lise
Ön lisans Lisans Lisansüstü

4. Ailenizin aylık toplam gelirini (kazancını) belirtiniz.

- (.....)

5. Medeni durumunuz.

- Bekâr Evlî

6. Çocuk sayınız.

- Yok 1 2
3 4 ve üstü

7. Mesleğinizi belirtiniz.

- Emekli İşçi Esnaf Öğrenci Memur Ev Hanımı
Serbest
Çiftçi Özel Sektör Diğer (.....)

- 8. Başka bir şehre göç etmek ister misiniz?**
 Evet Hayır

- 9. Cevabınız Evetse Hangi Şehre Göç etmek istersiniz?**
(.....)

- 10. Sizce göçün en önemli sebebi nedir?**
 Ekonomik Sosyal Kültürel Siyasi Dini Yaşam
koşulları
 Eğitim Sağlık

Açıklama: Anketin bu bölümünde katılımcıların kırsaldan kente göç etmelerini etkileyen faktörler üzerine sorular yöneltilmiştir. Her bir soruyu görüşünüze ve alışkanlığınıza göre “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, biraz katılıyorum”, “katılıyorum”, “kesinlikle katılıyorum” seçeneklerinden size en uygun olanı işaretleyiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
GI1. Köyden göç etmeyi düşünüyorum					
GI2. Tebdil-i mekânda hayır vardır.					
ES1. Şehirde geçim daha kolaydır.					
ES2. Şehirde iş imkânı daha fazladır					
ES3. Şehirde refah seviyesi yüksektir.					
SS1. Şehirde sağlık hizmetleri ve sosyal imkânlar daha iyidir					
SS2. Şehirde eğitim imkânları daha iyidir.					
ES4. Şehrin bana ve aileme ekonomik ve sosyal katkısı daha fazla olacaktır.					
SS3. Şehirde gelişmiş ulaşım ve iletişim hizmetlerinden yararlanmak istiyorum					
SS4. Şehrin altyapı hizmetlerinden faydalanmak istiyorum					
ES5. Şehirde daha çok para kazanacağıma inanıyorum					
PS1. Köyümden ayrılmak bana zor gelmeyecek					
SS5. Şehirde birçok akrabam var					
SS6. Şehirde bana sahip çıkacak dostlarım var.					
PS2. Bana göre şehirde ideallerime yakın bir yaşantı vardır.					
ES6. Şehirde yaşam koşulları iyidir.					
PS3. Şehirde yaşantımdan memnun olacağım.					
PS4. Şehirdeki yaşantım zamanla olumlu yönde değişecek.					
PS5. Tekrar dünyaya gelsem şehirde yaşamak isterdim.					
SS7. Şehirdeki akrabalarım güçlü bir bağım var.					
SS8. Şehirdeki akrabalarımı önemsiyorum					
SS9. Şehre göç etmiş akraba ve arkadaşlarım hallerinden memnunlar					
SS10. Şehirdeki akraba ve arkadaşlarımla sık sık görüşürüm					
SC1. Aileme güvenirim					
SC2. Akraba ve arkadaşlarıma güvenirim					
SC3. İnsanların geneli güvenilirdir					
SC4. Güvenlik kurumlarına güvenirim					
SC5. Devletime güvenirim					
SC6. Adalet sistemine güven verir					
SC7. Ülke gündemini meşgul eden konularla ilgilenirim					
SC8. Şehir sorunları hakkında bilgi sahibiyim					
SC9. Gelecekle ilgili kaygı duymuyorum					

EK 2. Kırsal Göç Modeli SPSS Güvenirlilik Sonuçları

Item Statistics			
	Mean	Std. Deviation	N
YAS	3,22	1,295	280
CINSYT	1,83	,374	280
EGITIM	2,54	1,359	280
GELIR	3,01	,755	280
MEDND	1,76	,454	280
COCUKS	2,15	1,517	280
MESLK	4,76	2,893	280
GOCIS	1,24	,427	280
GI1	3,90	1,526	280
GI2	4,75	,653	280
ES1	3,87	1,311	280
ES2	4,75	,679	280
ES3	4,78	,605	280
ES4	4,34	1,229	280
ES5	3,86	1,482	280
ES6	4,43	3,174	280
SS1	4,87	,469	280
SS2	4,89	,457	280
SS3	4,24	1,384	280
SS4	4,21	1,398	280
SS5	3,68	,727	280
SS6	3,79	1,028	280
SS7	3,93	,977	280
SS8	4,29	,806	280
SS9	4,10	,786	280
SS10	3,43	,818	280
PS1	3,16	1,232	280
PS2	3,91	1,287	280
PS3	3,96	1,325	280
PS4	3,90	1,326	280
PS5	4,06	1,457	280
PS6	3,50	,900	280
SC1	4,75	,555	280
SC2	3,93	,935	280
SC3	1,75	1,003	280
SC4	4,28	,820	280
SC5	4,36	,826	280
SC6	4,38	,821	280
SC7	4,49	,785	280
SC8	4,27	,938	280
SC9	1,73	,979	280

Item-Total Statistics					
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
YAS	149,81	448,986	-,427	.	,894
CINSYT	151,20	427,255	-,011	.	,883
EGITIM	150,49	412,982	,224	.	,883
GELIR	150,02	420,519	,198	.	,882

MEDND	151,27	430,026	-,160	.	,884
COCUKS	150,88	440,791	-,249	.	,893
MESLK	148,27	425,130	-,053	.	,902
GOCIS	151,79	442,461	-,857	.	,888
GI1	149,13	379,162	,769	.	,871
GI2	148,28	415,515	,424	.	,880
ES1	149,16	385,602	,775	.	,872
ES2	148,28	411,592	,551	.	,879
ES3	148,25	413,048	,561	.	,879
ES4	148,69	386,689	,808	.	,872
ES5	149,16	381,772	,747	.	,872
ES6	148,60	381,094	,291	.	,893
SS1	148,16	416,857	,530	.	,880
SS2	148,14	417,499	,509	.	,880
SS3	148,79	379,240	,855	.	,870
SS4	148,81	378,553	,859	.	,870
SS5	149,35	411,620	,511	.	,879
SS6	149,24	401,057	,610	.	,876
SS7	149,10	402,105	,616	.	,876
SS8	148,74	411,167	,472	.	,879
SS9	148,93	406,465	,635	.	,877
SS10	149,60	409,740	,508	.	,879
PS1	149,87	394,474	,638	.	,875
PS2	149,11	384,510	,814	.	,872
PS3	149,07	382,518	,829	.	,871
PS4	149,13	381,357	,852	.	,871
PS5	148,97	377,393	,843	.	,870
PS6	149,53	406,508	,549	.	,878
SC1	148,28	420,050	,302	.	,881
SC2	149,10	417,794	,224	.	,882
SC3	151,28	417,671	,209	.	,882
SC4	148,75	415,276	,337	.	,880
SC5	148,67	413,462	,389	.	,880
SC6	148,65	413,662	,386	.	,880
SC7	148,54	413,640	,406	.	,880
SC8	148,76	409,231	,451	.	,879
SC9	151,30	436,741	-,256	.	,888

EK 3. Kırsal Göç Yapısal Eşitlik Modeli Çıktısı

DATE: 12/ 6/2018

TIME: 14:40

L I S R E L 8.72

BY

Karl G. Jöreskog and Dag Sörbom

This program is published exclusively by
Scientific Software International, Inc.
7383 N. Lincoln Avenue, Suite 100
Lincolnwood, IL 60712, U.S.A.
Phone: (800)247-6113, (847)675-0720, Fax: (847)675-2140
Copyright by Scientific Software International, Inc., 1981-

2005

Use of this program is subject to the terms specified in
the

Universal Copyright Convention.
Website: www.ssicentral.com

The following lines were read from file
C:\Users\dell\Desktop\OO.SPJ:

Latent Variables DY KG EB SB PB
Relationships
YAS = DY
CINSYT = DY
EGITIM = DY
GELIR = DY
MEDND = DY
COCUKS = DY
MESLK = DY
GOCIS = KG
GI1 = KG
GI2 = KG
ES1 = EB
ES3 = EB
ES4 = EB
ES5 = EB
ES6 = EB
SS2 = SB
SS5 = SB
SS6 = SB
SS7 = SB
SS8 = SB
SS9 = SB

SS10 = SB
 PS1 = PB
 PS3 = PB
 PS4 = PB
 PS6 = PB

DY EB SB PB = KG

Path Diagram
 End of Problem

Sample Size = 280

Covariance Matrix

	YAS	CINSYT	EGITIM	GELIR	MEDND
COCUKS	-----	-----	-----	-----	-----

YAS	1.68				
CINSYT	0.01	0.14			
EGITIM	-0.86	0.04	1.85		
GELIR	-0.07	0.03	0.19	0.57	
MEDND	0.30	0.01	-0.30	0.02	0.21
COCUKS	1.29	0.00	-1.21	0.04	0.49
2.30					
MESLK	-0.20	0.01	0.06	-0.37	-0.25
-0.18					
ES1	-0.79	0.01	0.51	0.16	-0.14
-0.62					
ES3	-0.18	0.00	0.16	0.09	-0.04
-0.14					
ES4	-0.67	-0.03	0.45	0.09	-0.11
-0.53					
ES5	-1.19	0.06	0.62	0.12	-0.20
-0.90					
ES6	-0.33	0.02	0.13	0.09	-0.04
0.04					
SS2	-0.10	-0.01	0.08	0.04	-0.02
-0.10					
SS5	-0.18	-0.01	0.16	0.08	-0.02
-0.04					
SS6	-0.33	-0.06	0.28	0.16	-0.04
-0.16					
SS7	-0.35	-0.05	0.22	0.18	-0.03
-0.15					
SS8	-0.23	-0.06	0.13	0.08	-0.01
-0.09					
SS9	-0.30	-0.04	0.18	0.06	-0.05
-0.14					
SS10	-0.17	-0.01	0.12	0.07	-0.01
-0.09					
PS1	-0.60	0.04	0.40	0.08	-0.11
-0.57					

-0.59	PS3	-0.80	-0.01	0.45	0.12	-0.12
-0.64	PS4	-0.86	-0.02	0.49	0.12	-0.14
-0.06	PS6	-0.22	0.01	0.22	0.22	0.00
0.21	GOCIS	0.26	0.01	-0.14	-0.03	0.04
-0.73	GI1	-0.96	0.00	0.51	0.16	-0.15
-0.06	GI2	-0.10	0.01	0.10	0.08	-0.02

Covariance Matrix

	MESLK	ES1	ES3	ES4	ES5
ES6	-----	-----	-----	-----	-----
MESLK	8.37				
ES1	0.03	1.72			
ES3	-0.06	0.41	0.37		
ES4	-0.22	1.29	0.41	1.51	
ES5	0.28	1.48	0.39	1.39	2.20
ES6	-0.54	1.04	0.34	0.92	1.18
SS2	-0.01	0.20	0.14	0.25	0.23
SS5	-0.11	0.30	0.07	0.30	0.34
SS6	-0.09	0.57	0.10	0.57	0.62
SS7	-0.20	0.50	0.11	0.53	0.62
SS8	-0.21	0.28	0.10	0.33	0.31
SS9	0.01	0.49	0.23	0.48	0.55
SS10	-0.12	0.46	0.10	0.41	0.41
PS1	0.00	1.06	0.33	1.02	1.27
PS3	-0.03	1.42	0.40	1.38	1.54
PS4	0.12	1.44	0.41	1.38	1.55
PS6	-0.24	0.46	0.17	0.44	0.53
GOCIS	-0.06	-0.47	-0.14	-0.46	-0.50
GI1	0.14	1.70	0.45	1.53	1.70
GI2	0.04	0.29	0.24	0.30	0.27

Covariance Matrix

	SS2	SS5	SS6	SS7	SS8
SS9	0.21				
SS2	0.21				
SS5	0.08	0.53			
SS6	0.10	0.50	1.06		
SS7	0.13	0.44	0.79	0.96	
SS8	0.14	0.28	0.50	0.60	0.65
SS9	0.12	0.25	0.40	0.44	0.40
0.62					
SS10	0.06	0.25	0.44	0.46	0.30
0.25					
PS1	0.14	0.19	0.36	0.33	0.13
0.36					
PS3	0.21	0.34	0.71	0.61	0.34
0.57					
PS4	0.24	0.36	0.73	0.65	0.38
0.59					
PS6	0.14	0.21	0.40	0.41	0.26
0.24					
GOCIS	-0.09	-0.10	-0.21	-0.18	-0.10
-0.18					
GI1	0.23	0.33	0.66	0.58	0.32
0.62					
GI2	0.17	0.09	0.10	0.11	0.12
0.16					

Covariance Matrix

	SS10	PS1	PS3	PS4	PS6
GOCIS	0.67				
SS10	0.67				
PS1	0.24	1.52			
PS3	0.46	1.14	1.75		
PS4	0.48	1.14	1.69	1.76	
PS6	0.26	0.33	0.43	0.46	0.81
GOCIS	-0.14	-0.36	-0.52	-0.52	-0.14
0.18					
GI1	0.44	1.24	1.73	1.74	0.45
-0.58					
GI2	0.06	0.17	0.23	0.26	0.15
-0.09					

Covariance Matrix

	GI1	GI2
GI1	2.33	
GI2	0.32	0.43

Number of Iterations = 51

LISREL Estimates (Maximum Likelihood)

Measurement Equations

YAS = 0.95*DY, Errorvar.= 0.77 , R \hat{y} = 0.54
(0.079)
9.79

CINSYT = - 0.00049*DY, Errorvar.= 0.14 , R \hat{y} = 0.00
(0.024) (0.012)
-0.021 11.81

EGITIM = - 0.89*DY, Errorvar.= 1.06 , R \hat{y} = 0.43
(0.085) (0.10)
-10.43 10.61

GELIR = - 0.0089*DY, Errorvar.= 0.57 , R \hat{y} = 0.00014
(0.048) (0.048)
-0.18 11.81

MEDND = 0.34*DY, Errorvar.= 0.087 , R \hat{y} = 0.58
(0.028) (0.0093)
12.17 9.43

COCUKS = 1.37*DY, Errorvar.= 0.43 , R \hat{y} = 0.81
(0.10) (0.088)
13.67 4.89

MESLK = - 0.24*DY, Errorvar.= 8.31 , R \hat{y} = 0.0068
(0.18) (0.70)
-1.30 11.80

ES1 = 1.17*EB, Errorvar.= 0.36 , R \hat{y} = 0.79
(0.036)
9.92

ES3 = 0.34*EB, Errorvar.= 0.25 , R \hat{y} = 0.32
(0.032) (0.022)
10.58 11.61

ES4 = 1.12*EB, Errorvar.= 0.26 , R \hat{y} = 0.83
(0.047) (0.028)
23.73 9.36

ES5 = 1.25*EB, Errorvar.= 0.64 , R \hat{y} = 0.71
(0.063) (0.060)
19.86 10.69

ES6 = 0.90*EB, Errorvar.= 9.27 , R \hat{y} = 0.080
(0.19) (0.79)

	4.79	11.77	
SS2 = 0.16*SB,	Errorvar.= 0.18	, R \hat{y} = 0.12	
	(0.016)		
	11.68		
SS5 = 0.50*SB,	Errorvar.= 0.28	, R \hat{y} = 0.47	
	(0.089)	(0.025)	
	5.61	10.94	
SS6 = 0.87*SB,	Errorvar.= 0.31	, R \hat{y} = 0.71	
	(0.15)	(0.033)	
	5.86	9.33	
SS7 = 0.90*SB,	Errorvar.= 0.14	, R \hat{y} = 0.85	
	(0.15)	(0.023)	
	5.94	6.34	
SS8 = 0.64*SB,	Errorvar.= 0.25	, R \hat{y} = 0.62	
	(0.11)	(0.024)	
	5.78	10.19	
SS9 = 0.52*SB,	Errorvar.= 0.35	, R \hat{y} = 0.43	
	(0.093)	(0.032)	
	5.54	11.07	
SS10 = 0.51*SB,	Errorvar.= 0.41	, R \hat{y} = 0.38	
	(0.093)	(0.037)	
	5.44	11.22	
PS1 = 0.89*PB,	Errorvar.= 0.73	, R \hat{y} = 0.52	
	(0.063)		
	11.60		
PS3 = 1.29*PB,	Errorvar.= 0.083	, R \hat{y} = 0.95	
	(0.078)	(0.012)	
	16.68	6.85	
PS4 = 1.30*PB,	Errorvar.= 0.057	, R \hat{y} = 0.97	
	(0.078)	(0.011)	
	16.81	5.15	
PS6 = 0.35*PB,	Errorvar.= 0.69	, R \hat{y} = 0.15	
	(0.054)	(0.058)	
	6.50	11.78	
GOCIS = 0.41*KG,	Errorvar.= 0.013	, R \hat{y} = 0.93	
	(0.019)	(0.0017)	
	21.95	7.51	
GI1 = - 1.40*KG,	Errorvar.= 0.37	, R \hat{y} = 0.84	
	(0.070)	(0.036)	
	-20.05	10.13	
GI2 = - 0.23*KG,	Errorvar.= 0.38	, R \hat{y} = 0.12	

(0.038) (0.032)
 -5.91 11.77

Structural Equations

DY = 0.42*KG, Errorvar.= 0.83 , R² = 0.17
 (0.066) (0.12)
 6.29 6.72

EB = - 0.99*KG, Errorvar.= 0.027 , R² = 0.97
 (0.053) (0.014)
 -18.62 1.97

SB = - 0.56*KG, Errorvar.= 0.69 , R² = 0.31
 (0.11) (0.24)
 -5.12 2.91

PB = - 0.97*KG, Errorvar.= 0.067 , R² = 0.93
 (0.071) (0.013)
 -13.51 5.12

Correlation Matrix of Independent Variables

KG

 1.00

Covariance Matrix of Latent Variables

	DY	EB	SB	PB	KG
DY	1.00				
EB	-0.41	1.00			
SB	-0.23	0.55	1.00		
PB	-0.40	0.95	0.54	1.00	
KG	0.42	-0.99	-0.56	-0.97	1.00

Goodness of Fit Statistics

Degrees of Freedom = 295
 Minimum Fit Function Chi-Square = 1047.14 (P = 0.0)
 Normal Theory Weighted Least Squares Chi-Square = 1013.53 (P = 0.0)
 Estimated Non-centrality Parameter (NCP) = 718.53
 90 Percent Confidence Interval for NCP = (625.47 ; 819.16)
 Minimum Fit Function Value = 3.75
 Population Discrepancy Function Value (F0) = 2.58
 90 Percent Confidence Interval for F0 = (2.24 ; 2.94)
 Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) = 0.093

0.100) 90 Percent Confidence Interval for RMSEA = (0.087 ;
P-Value for Test of Close Fit (RMSEA < 0.05) = 0.00

Expected Cross-Validation Index (ECVI) = 4.03
90 Percent Confidence Interval for ECVI = (3.70 ; 4.39)
ECVI for Saturated Model = 2.52
ECVI for Independence Model = 47.04

Chi-Square for Independence Model with 325 Degrees of Freedom =
13071.20

Independence AIC = 13123.20
Model AIC = 1125.53
Saturated AIC = 702.00
Independence CAIC = 13243.71
Model CAIC = 1385.07
Saturated CAIC = 2328.81

Normed Fit Index (NFI) = 0.92
Non-Normed Fit Index (NNFI) = 0.93
Parsimony Normed Fit Index (PNFI) = 0.83
Comparative Fit Index (CFI) = 0.94
Incremental Fit Index (IFI) = 0.94
Relative Fit Index (RFI) = 0.91

Critical N (CN) = 95.43

Root Mean Square Residual (RMR) = 0.12
Standardized RMR = 0.10
Goodness of Fit Index (GFI) = 0.78
Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) = 0.74
Parsimony Goodness of Fit Index (PGFI) = 0.66

The Modification Indices Suggest to Add the

Path to	from	Decrease in Chi-Square	New Estimate
YAS	EB	37.9	-0.41
YAS	SB	20.8	-0.28
YAS	PB	37.8	-0.40
GELIR	SB	14.3	0.18
COCUKS	SB	11.3	0.21
COCUKS	PB	8.3	0.20
ES5	DY	23.3	-0.29
SS2	EB	27.3	0.17
SS2	PB	18.1	0.13
SS7	EB	8.9	-0.12
SS8	EB	15.7	-0.16
SS8	PB	16.5	-0.16
SS9	EB	31.1	0.26
SS9	PB	28.0	0.24
PS1	EB	13.1	0.85
PS4	SB	9.7	0.08
PS6	SB	33.1	0.36
SB	PB	12.4	0.97
PB	SB	12.4	0.09

The Modification Indices Suggest to Add an Error Covariance

Between	and	Decrease in Chi-Square	New Estimate
PB	SB	12.4	0.07
GELIR	EGITIM	17.8	0.21
COCUKS	MEDND	12.1	0.12
MESLK	GELIR	8.3	-0.38
MESLK	MEDND	12.9	-0.20
ES4	MESLK	10.1	-0.31
ES5	YAS	25.6	-0.24
ES5	CINSYT	14.7	0.07
SS2	ES3	41.0	0.08
SS6	ES3	12.3	-0.06
SS6	SS5	22.3	0.10
SS8	SS2	8.7	0.04
SS8	SS6	13.6	-0.08
SS8	SS7	16.8	0.08
SS9	ES3	28.3	0.10
SS9	SS6	8.7	-0.07
SS9	SS7	8.7	-0.06
SS9	SS8	18.3	0.09
SS10	ES1	9.4	0.08
PS1	CINSYT	8.5	0.06
PS1	ES5	16.4	0.18
PS3	SS2	9.7	-0.03
PS4	PS3	10.3	0.11
PS6	GELIR	24.4	0.19
GOCIS	SS2	11.9	-0.01
GI1	ES1	22.9	0.12
GI2	ES3	75.8	0.16
GI2	SS2	58.9	0.12
GI2	PS3	8.1	-0.04

Time used: 0.125 Seconds

